Vzgoja

Revija za učitelje, vzgojitelje in starše

december 2021
Letnik XXIII/4 ▪ številka **92**
cena 5,80 eur

V žarišču: Globalni pogled

stran 20

Naš pogovor: dr. Maja Ebert Moltara

stran 31

Razumevanje in vzpodbujanje samozavesti

stran 41

Starosti prijazna univerza

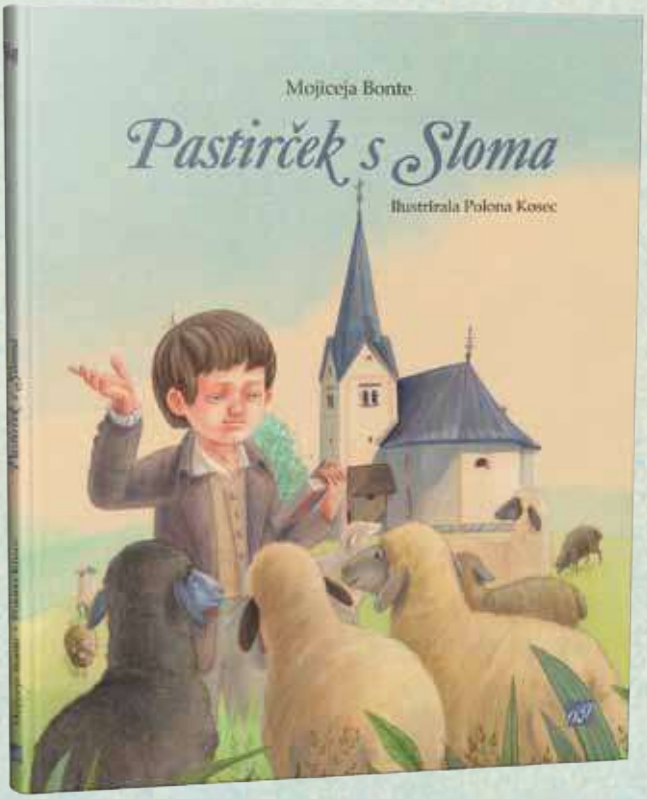

www.mohorjeva.org

Mojiceja Bonte

Pastirček s Sloma

Leta 1800 se je na Slomu blizu Ponikve na Štajerskem rodil deček, ki je kot pastirček, učitelj, pesnik, pisatelj in škof postal prvi Slovenec, ki ga je papež razglasil za blaženega. To je zgodba o Antonu Martinu Slomšku, velikem Slovencu, domoljubu in sošolcu ter prijatelju Franceta Prešerna, ki je iskreno in ponosno ljubil slovenski jezik ter preprostega slovenskega človeka.

1851

Ilustracije: Polona Kosec
210 mm x 270 mm; trda vezava; 28 strani; 19,50 €

Ljubljana, Nazorjeva ulica 1, T 01 244 36 50

CELJSKA MOHORJEVA DRUŽBA
Prva slovenska založba

Celje, Prešernova ulica 23, T 03 490 14 20

Nagradni natečaj:
KOŠARA – IZDELEK SLOVENSKEGA PLETARSTVA

Natečaj razpisuje Društvo katoliških pedagogov Slovenije
v povezavi z mednarodno konferenco
Vzgoja za ljubezen do domovine in države.

Sodelovanje na natečaju

Natečaj razpisujemo za tri starostne in zahtevnostne stopnje.
Košare in peharji naj bodo izdelani iz naravnih materialov, brez dodatkov.
Izdelki naj bodo uporabni, torej v izvirni velikosti.
Zaželeno je, da na natečaju sodelujejo skupine.

Izobraževanje učiteljev/mentorjev bo v petek, 10. 12. 2021, od 13.00 do 19.45 v Zg. Tuštanju oz. bližnji okolici (pri Moravčah). Vodila ga bosta: prof. dr. Janez Bogataj in g. Iztok Urbanija. Prijava na izobraževanje in informacije: www.dkps.si ali dkps.seminarji@gmail.com.

Ocenjeni bodo vsi izdelki, katerih pravilno izpolnjene izjave in fotografije izdelkov bomo prejeli do vključno: 20. 6. 2022 ter so bili izdelani v času trajanja natečaja.

VZGOJA 92
Revija za učitelje, vzgojitelje in starše
december 2021, leto XXIII/4

Ustanovitelja in izdajatelja
Društvo katoliških pedagogov Slovenije in
Družba Jezusova

Svet revije
mag. Miran Žvanut
mag. Albert Bačar
dr. Viljem Lovše
Jože Mlakar
Marjan Peneš
dr. Andrej Perko
Marija Šušteršič
Marija Žabjek

Odgovorni urednik
dr. Silvo Šinkovec

Uredniški odbor
Erika Ašič
dr. Janez Gabrijelčič
dr. Dejan Hozjan
dr. Jana Kalin
dr. Vanja Kiswarday
mag. Marijana Kolenko
dr. Nives Ličen
prof. Bernarda Mal
dr. Anton Meden

Naslov uredništva
Vzgoja, Rožna ulica 2,
1000 Ljubljana
01/43-83-983
revija.vzgoja@gmail.com
silvo.sinkovec@rkc.si
http://www.revija-vzgoja.si

ID za DDV
SI64231160

Transakcijski račun
SI56 6100 0000 9750 496
odprt pri Delavski hranilnici d.d.

Oblikovanje in prelom
Tiskarna Oman, Kranj

Tisk
Belin

Lektoriranje
Barbara Rodošek

Revija *Vzgoja* izhaja štirikrat letno. Cena izvoda v letu 2022 je 5,80 €. Naročnina za naročnike v Sloveniji je 23 € (tujina 36 €). DDV in poštnina sta všteta v ceno. Odpoved naročnine sprejemamo samo pisno za naslednje obračunsko obdobje. Navodila za pisanje prispevkov lahko dobite na uredništvu ali na spletni strani. Prispevkov ne honoriramo. Če naročniki svojega izvoda ne prejmete na dom, prosimo, da nas o tem obvestite. Natisnjenih 1500 izvodov.

ISSN: 1580-0482

Revijo sofinancirata Javna agencija za raziskovalno dejavnost RS in Ministrstvo za kulturo.

Zdrav duh

Silvo Šinkovec, D. J., dr. ped. znanosti, psiholog, defektolog in teolog, je predavatelj, terapevt, voditelj več seminarjev, šol za starše in duhovnih vaj, urednik revije *Vzgoja*, duhovni asistent *DKPS* in direktor *Inštituta Franca Pedička*.

Sredi novembra je potekal 4. slovenski kongres o paliativi. Udeležilo se ga je preko 300 strokovnjakov. Zanimiva predavanja, raziskave, izkušnje, priporočila in vprašanja. Na kongresu sem imel predavanje z naslovom *Zdrav duh in zdravo telo*. Skušal sem pokazati, v kakšnem odnosu so telo, psiha in duh v obravnavi bolnika v paliativnem obdobju in kaj lahko strokovnjaki naredijo zase na teh treh ravneh, da bi ohranjali svoje zdravje. Sodobna družba zdravju telesa posveča veliko časa. Nenehno se vrstijo članki o prehrani, negi telesa, oblačenju, ličenju, zdravilih, gibanju. Rek »zdrav duh v zdravem telesu« sporoča, da je telesna aktivnost pomembna, zato velja: živi zdravo, skrbi za telo!

Mnoge telesne bolezni pa se pojavijo tudi zaradi slabega psihičnega stanja, na primer stresa, izgorelosti. Telo je pogosto obremenjeno z 'vsebinami', ki jih prenaša. Psihosomatski pogled ustvarja nov imperativ: skrbi za 'dobro počutje', za čustva, misli, komunikacijo, odnose.

»V bistvu je zelo žalostno, če gre človek skozi življenje brez ljubezni. Enako žalostno bi bilo, če bi človek šel skozi življenje in zapustil ta svet, ne da bi kdaj povedal tistim, ki jih ima rad, da jih je ljubil,« je zapisal John Powell v knjigi *Ljubezen ne pozna pogojev.* Človek trpi, ker ni ljubljen in ker ne izkazuje ljubezni. To je duhovno področje. Stare meniške šole so razmišljale, kako s pomočjo telesnih vaj duhovno napredovati. V ospredju je bil duhovni razvoj, psiha in telo sta bila v službi duha.

Zakaj gredo nekateri bolniki z velikim mirom skozi najhujše bolezni in zakaj se drugi zlomijo? Zakaj nekateri z diagnozo neozdravljive bolezni ozdravijo? Odkar spremljam bolnike v zadnjem obdobju njihovega življenja v hiši Ljubhospic, se je utrdila misel, da ima materija duhovno podstat, kot so trdili nekateri filozofi. Telesno in duševno zdravje sloni na zdravju duha. Zdrav duh ohranja telo zdravo. Platon je učil, da telo razvijamo z gimnastiko, dušo pa z muzično vzgojo. Ta vključuje zvok (glas, beseda, govor, glasba). Sodobni terapevtski pristopi slonijo na pogovoru; ubesediti je treba potlačena čustva, travme. Viktor Frankl je razvil logoterapijo za iskanje smisla. Prava beseda prinese olajšanje in luč v življenje.

Pretresljiva je Cankarjeva črtica Edina beseda. Takole pravi: »Vse, kar je človek govoril v svojem življenju, od prvih jecljajočih vzklikov preko mladeniškega vriskanja in moškega modrovanja do betežnih vzdihov in stokov starca, vse to, mislim, da je le neprestano, nerodno in prazno poskušanje, da bi povedal, kar se ne dá povedati, da bi odklenil, kar ostane neizprosno zaklenjeno do poslednjega trenutka. V njem kljuje slutnja onega, kar je tam, na drugi strani ... Pa pride ura, ko leži utrujen na visoki blazini, ko mu prižgó blagoslovljeno svečo, ko mu slepo strmé v strop osteklenele oči; tedaj se sunkoma razmakne silni zastor, bliskoma plane luč iz višin, v trpljenju in zmotah zaželena luč, sijajna dopolnitev slutnje; in vse je jasno; ustnice se odpró, da bi naglas povedale vsem živim ljudem, kar edino je vredno in potrebno povedati; odpró se in utihnejo.«

Človek je duhovno bitje, zato je pomembno, kako je z njegovo dušo. V paliativnem obdobju naj se medicina ne ukvarja le s telesom, ampak pozornost usmeri v krepitev duha. Telo je slabo, toda duh naj bo močan. Človek bo s čustveno pismenostjo, visokim samospoštovanjem, dobro socialno mrežo, doživljanjem svojega življenja kot zgodbe, v kateri se skriva smisel, z molitvijo, sveto popotnico in bolniškim maziljenjem lažje preživljal zadnje dneve življenja, ko je najbližje najbolj pomembnemu spoznanju. Telo je šibko, toda človek lahko ohranja svoje dostojanstvo in svetost; ureja neurejene odnose. Skozi obnemoglo telo lahko žari notranja luč, kar pokojne naredi zelo lepe. Smrt je lahko lepa – to je doživljal Cankar ob svoji umrli materi (Edina beseda).

Mreža Unescu pridruženih šol

… Izobraževanje za trajnostni razvoj namreč vključuje in je vedno vključevalo tudi globalno državljanstvo – brez globljih sprememb v proizvodnji, porabništvu, družbenih normah in vedenju je namreč nesmiselno. In obratno: cilj izobraževanja za globalno državljanstvo je reševanje globalnih okoljskih problemov. …

Za celosten razvoj mladih je potrebno veliko srce

… Vemo, da učenec meri in doživlja čas drugače, a v svetu odraslih veljajo le naše odrasle mere. V šoli otroke utesnimo v odrasle mere: vse se meri, povsod se hiti, določa, odmerja, zahteva, preverja in ocenjuje v času, ki se zdi vsem samoumeven okvir …

Romi v izobraževalnem sistemu

… Na uspešnost romskih otrok vplivajo različni dejavniki: posredni (izvedba pouka, dejavniki šole, kultura, vzdušje v šoli) ali neposredni (lastnosti učencev, razredna klima in domače razmere). Zagotovo imajo največji vpliv lastnosti učencev, kot so na primer kognitivne zmožnosti, motivacija …

Knjige in zaslonski mediji

… Zasloni umetno postarajo naše otroke, prehitro vse vidijo, prehitro vse doživijo, nič več ni skrito, skrivnostno, ničesar več ni, kar bi prebujalo njihovo hrepenenje, radovednost … Iskrice v očeh so izginile, ker so jih pogasili vase srkajoči zasloni, ki počasi in vztrajno pijejo otrokovo otroškost …

Projekt FLL

… Projekt FLL (First Lego Language) učence spodbuja in seznanja z znanostjo in tehnologijo, inovativnostjo, ustvarjalnostjo, timskim delom, močno poudarja vrednote in se vedno zaključi s področnim in državnim tekmovanjem ekip. Vsako leto ima nov izziv. …

Uvodnik

3 *Silvo Šinkovec:* **Zdrav duh**

V žarišču: Globalni pogled

5 *Silvo Šinkovec:* **Univerzalni pogled**
6 *Jože Bogataj:* **Mreža Unescu pridruženih šol**
8 *Marija Horvat:* **Učenje za svetovno življenje**
11 *Marijana Kolenko:* **Za celosten razvoj mladih je potrebno veliko srce**
13 *Marko Weilguny:* **Vzgoja je dejanje upanja**
15 *Majda Merzel:* **Svetovno vzgojno zavezništvo**
17 *Matevž Vidmar:* **Vzgojno zavezništvo**

Naš pogovor

20 *Tatjana Fink:* **dr. Maja Ebert Moltara: Skrb za človeka kot celoto**

Biti vzgojitelj

23 *Dragica Motik:* **Jurij Japelj (1744–1807)**
25 *Lidija Golc:* **Če daješ, nisi nikoli sam**
25 *Irma Veljić:* **V spomin Boži Prestor (1943–2021)**
27 *Branko Koderman:* **Domoljubja oropana šola v Sloveniji**

Vzgojni načrt

29 *Nina Benčina:* **Romi v izobraževalnem sistemu**
31 *Kim Obaha:* **Razumevanje in vzpodbujanje samozavesti**
33 *Tone Kores:* **Zasvojenost, odnosi in samoregulacija**
34 *Primož Rogelj:* **Sreča**

Starši

35 *Lucija Ademoski:* **Knjige in zaslonski mediji**
37 *Nika Cuderman:* **Vloga staršev pri zgodnji obravnavi otrok s posebnimi potrebami**

Področja vzgoje

39 *Milček Komelj:* **Slika in pesem na poteh oznanjanja lepote**
41 *Nives Ličen:* **Starosti prijazna univerza**

Duhovni izziv

43 *Slavko Rebec:* **Vedno isto. Res isto?**

Izkušnje

44 *Breda Urankar:* **Projekt FLL**
45 *Suzana Ravnikar Bele:* **Z borilno veščino do boljših vrednot**

47 Bralni namig
48 Iz življenja DKPS
51 Napovedni koledar
51 Summary
52 Letno kazalo

Univerzalni pogled

Silvo Šinkovec, D. J., dr. ped. znanosti, psiholog, defektolog in teolog, je predavatelj, terapevt, voditelj več seminarjev, šol za starše in duhovnih vaj, urednik revije *Vzgoja*, duhovni asistent *DKPS* in direktor *Inštituta Franca Pedička*.

Za vzgojo otrok je potrebna cela vas, pravi afriški pregovor, ki ga mnogokrat navajamo. Ponovil ga je tudi papež Frančišek, ko je lansko leto dal pobudo za svetovno vzgojno zavezništvo. Papež Frančišek gleda ves svet, ima stike z ljudmi z vsega sveta, gleda z očmi Cerkve vseh kontinentov. Zaveda se, da je tudi danes mnogo otrok brez potrebne vzgoje. Nihče ne skrbi zanje, so brez možnosti izobrazbe, ker živijo zunaj vseh sistemov. Ve, da mnogi otroci nimajo očeta in matere, nimajo zdravega družinskega jedra, v katerem bi se ustrezno razvijali. Odgovor na to potrebo je sodelovanje različnih ljudi, cele vasi. Otroci bodo odraščali zdravo, če bodo ob njih ljubeznivi, skrbni, pozorni in velikodušni ljudje. Potrebno je sodelovanje vseh.

V tej številki v nekaj zapisih predstavljamo papeževo pobudo o svetovnem vzgojnem zavezništvu. Pomenljivih je njegovih osem točk, ki jih je predstavil lani oktobra. Prvi del člankov v žarišču pa predstavlja Unescovo mrežo šol. Tudi Unesco se zaveda, da je za vzgojo otrok potrebna cela vas. Na pragu tretjega tisočletja se je Unesco potrudil in oblikoval vizijo šolstva za ves svet za prihodnje tisočletje. Delorsov dokument *Učenje: skriti zaklad* je prinesel štiri stebre vzgoje in izobraževanja: učiti se, da bi vedeli; učiti se, da bi znali delati; učiti se, da bi znali živeti drug z drugim; učiti se biti. Poudarek je na učenju, na pripravi na delo, na življenju v skupnosti in oblikovanju osebnosti učencev.

Ko razmišljamo o globalni zavezi za vzgojo, je Unescova pedagogika prva, na katero lahko pomislimo, saj je najbolj razširjena. Vendar tudi druge mednarodne mreže šol delujejo povezovalno in navdihujoče. Jezuitska mreža šol sloni na ignacijanski pedagogiki, Pestalozzijeva pedagogika je zelo živa in navdihuje mnoge šole z jasno pedagogiko (glava, roke in srce), Don Boscova pedagogika je razširjena po vsem svetu, pedagogika skupnosti se širi kot sodoben pristop pri oblikovanju mladih, da bi bili ustvarjalci zdravih skupnosti.

Izziv, kako od lepih dokumentov k vsakdanjemu življenju, pa bo vedno ostal. Kaj se zares dogaja v razredu in na šoli, kakšni so odnosi, kakšna je šolska klima? Janez Bečan se je zelo trudil, da bi ozavestil učitelje o šolski klimi, ki jo je treba ves čas ustvarjati, pa se vseeno tako hitro podre. Kako danes oblikovati mlade, da bodo razvili vse svoje razsežnosti? Katere razsežnosti želimo razvijati? Kaj je jedro osebnosti? V *Zakonu o osnovni šoli* in v Unescovem dokumentu *Učenje: skriti zaklad* najdemo področja celostnega razvoja osebnosti. Šola naj skrbi za razvoj telesa, čustveno zrelost, kognitivne sposobnosti, socialno in etično razsežnost, estetski in duhovni čut. Na mnogih področjih delamo veliko, premalo pa delamo na duhovnem področju. Ko se oziramo na rezultate četrtstoletne Unescove pedagogike, ki se pri nas zelo uporablja, pa se mi zdi, da bo prihodnost potrebovala dopolnitev: kako obogatiti četrti Unescov steber – učiti se biti? K temu sodijo tudi vrednote, vera, religija, duhovnost. V ospredju vzgoje in izobraževanja morajo biti najgloblje človekove motivacije. Te poganjajo svet v svetlobo in luč.

Ob epidemiji se vrtimo v začaranem krogu strahu in ukrepov, premalo pa razmišljamo o bistvu vzgoje. Mladi potrebujejo pogovor o sebi in svoji prihodnosti. Na preizkušnji so naša 'storilnost', rezultati, ocene. Zaletavamo se ob zid, ko ne moremo več dosegati istih rezultatov, ki smo jih bili vajeni. Toda prav sedaj je priložnost za človečnost, razumevanje, poslušanje. Tega se ne da meriti, za to ni ocen. Mladi pa bodo ocenili tako pozornost mnogo kasneje, ko se bodo spominjali, kdo jim je stal ob strani, kdo se je pogovarjal z njimi, kdo jih je slišal in razumel. Iščejo prihodnost. Iščejo zaupanje in upanje. Zunanje okoliščine ne nudijo zaupanja, zato potrebujejo človeško zaupanje. Ta čas kliče, da v ospredje vzgojno-izobraževalnega dela bolj stopi četrti Unescov steber: učiti se biti.

Foto: Nataša Pezdir

Mreža Unescu pridruženih šol

Organizacija Združenih narodov za izobraževanje, znanost in kulturo

Nacionalna koordinacija Slovenije

UNESCO pridružene šole

Jože Bogataj, prof. slovenščine in angleščine, ravnatelj *Gimnazije Škofja Loka*, nacionalni koordinator mreže Unescu pridruženih šol.

V slovenski mreži Unesco ASP (Associated Schools Project network) v letu 2021 aktivno deluje 123 članic (12 vrtcev (op. 6 vrtcev je pridruženih OŠ), 86 osnovnih in 31 srednjih šol). Od tega je 112 polnopravnih članic, 11 pa je šol v t. i. čakalnici za vstop med redne članice. V njej je v šolskem letu 2020/2021 aktivno sodelovalo preko 4.400 učiteljev in skoraj 35.000 otrok in mladih na predšolski, osnovnošolski in srednješolski ravni.

Življenje in delo je bilo v šolskem letu 2020/2021 podrejeno epidemiji covida-19 in ukrepom ter navodilom NIJZ, ministrstva za zdravje in šolskega ministrstva. Tudi delo šol v ASP-mreži je bilo zato zelo oteženo, in to kljub dejstvu, da smo že leto poprej učitelji, učenci ter dijaki nabirali prve izkušnje z izobraževanjem na daljavo. Zato so bili marsikateri načrtovani projekti, mreženja in medšolska sodelovanja odpovedani. Kljub temu so poročila šolskih koordinatorjev in vodij ASP-središč spodbudna: kar 102 šoli (od 104) sta sodelovali vsaj v enem od nacionalnih projektov, natečajev ali kampanj, ki jih je predlagal nacionalni koordinator, in 77 šol oz. zavodov je sodelovalo vsaj v enem globalnem oz. regionalnem projektu, ki ga je predlagal Unesco. To so zelo opogumljajoča dejstva in treba je pohvaliti vse šolske koordinatorje in mentorje Unescu pridruženih šol, ki so kljub težkim okoliščinam uspeli uresničiti svoje načrte in dati ASP-mreži nov zagon in elan.

Kako je organizirana mreža Unescu pridruženih šol?

Programski svet Unesco ASP vodi predsednik, sestavljajo pa ga direktor Urada za Unesco na MIZŠ, predstavniki Zavoda RS za šolstvo, srednjih šol, osnovnih šol in vrtcev, Unesco ASP-središč, MIZŠ ter nacionalni koordinator Unescu pridruženih šol v ASP-mreži. Člani sveta bdijo nad izvajanjem programa, ki ga za mrežo vsako leto pripravi nacionalni koordinator, potrdi pa Slovenska nacionalna komisija za Unesco v okviru MIZŠ.

Delo v Unescovi mreži šol koordinira *nacionalni koordinator*, ki ga imenuje programski svet Unesco ASP.

Evalvacijsko komisijo sestavljajo vodje treh Unescovih središč, predstavnik Urada za Unesco ter pomočnik nacionalnega koordinatorja. Naloga evalvacijske komisije je, da letno pregleda vsa poročila o izvedenih projektih, o njih poda mnenje ter ob najavi novih projektov za naslednje šolsko leto presodi, ali izpolnjujejo pogoje, določene v Unescovih pravilih.

Unesco ASP-središča

Unescove šole so organizirane v središča, ki jih vodijo vodje Unesco ASP-središč; ti skrbijo za koordinacijo dela v mreži šol svojega središča. To so ASPnet središča za primorsko, celjsko in savinjsko regijo, osrednjo Štajersko, Posavje, Dolenjsko in Belo krajino, Gorenjsko, osrednjo Slovenijo, Pomurje, Koroško, Spodnje Podravje in Goriško. Na vsaki Unescovi šoli deluje šolski koordinator, ki sodeluje z ravnateljem ter z vodjo Unesco ASP-središča.

Osnovna koncepta Unesco ASP-šol

Osrednja koncepta, ki sta v ospredju delovanja Unescovih šol in sta hkrati tudi osrednja koncepta podcilja 4.7 Agende 2030, sta *izobraževanje za trajnostni razvoj* (Education for Sustainable Development, ESD; poudarja reševanje globalnih izzivov glede okoljskih groženj in naravnih virov) ter *izobraževanje za globalno državljanstvo* (Global Citizenship Education, GCED; osredotoča se na tematike miru, konfliktov, nediskriminacije, vključuje tudi izobraževanje za človekove pravice in izobraževanje za mir). Na prvi pogled gre za dva koncepta, ki obravnavata specifične teme, vendar ju Unesco ne želi obravnavati kot samostojni delovni področji, ampak k njima pristopa celostno. Izobraževanje za trajnostni razvoj namreč vključuje in je vedno vključevalo tudi globalno državljanstvo – brez globljih sprememb v proizvodnji, porabništvu, družbenih normah in vedenju je namreč nesmiselno. In obratno: cilj izobraževanja za globalno državljanstvo je reševanje globalnih okoljskih problemov.

Nov temeljni dokument

Unesco je 25 let po znamenitem Delorsovem poročilu *Učenje: skriti zaklad* pripravil novo globalno poročilo o izobraževanju z naslovom *Futures of Education: Learning to become*, ki ga je objavil v novembru 2021. Ponuja celovito dolgoročno vizijo razvoja izobraževanja in je zato po dometu obravnave in vplivanja primerljivo z edinima dvema podobno prelomnima poročiloma te organizacije: *Faure Report* (1972) in *Delors Report* (1996).

Glavne naloge izvajanja ESD v prihodnosti, ki jih Unesco prepoznava v tem dokumentu, so:

- **Transformativne dejavnosti.** VITR (vzgoja za izobraževanje in trajnostni razvoj) mora več pozornosti nameniti individualni preobrazbi učenca in njenemu postopku. To zahteva prekinitev običajnega načina razmišljanja, pogum

in odločnost. Preobrazba vedno poteka po stopnjah: učenec pridobi znanje, se zave resničnosti; nato s kritično analizo začenja razumeti njeno kompleksnost; ko znanje in analizo poveže z lastnimi izkušnjami, razvije empatijo do resničnosti; šele ko ta postane pomembna za njegovo življenje, razvije sočutje in solidarnost. Do te preobrazbe lahko pridemo le skupaj s formalnim in neformalnim izobraževanjem, kognitivnim in socialno-čustvenim učenjem, izobraževanjem lokalne skupnosti in državljansko vzgojo.

- **Strukturne spremembe.** Več pozornosti je treba posvetiti globokim strukturnim vzrokom netrajnostnega razvoja, zlasti odnosu med gospodarsko rastjo in trajnostnim razvojem.
  Izobraževanje mora spodbujati razvoj kot uravnoteženo dejavnost, ki pomeni prilagajanje spremembam, hkrati pa spoštuje vrednote varovanja okolja, zmernosti in solidarnosti.
  Unesco želi razviti tudi stališče za VITR v kontekstu skrajne revščine ali drugih zahtevnih situacij (npr. konfliktne ali begunske razmere), ko ljudje vsak dan poskušajo le preživeti in je trajnostni razvoj koncept, ki si ga ne morejo privoščiti. V teh okoliščinah mora VITR upoštevati specifične življenjske razmere ljudi in jim zagotoviti spretnosti, ki jih potrebujejo, da preživijo. Predvsem pa mora zagotoviti človekovo dostojanstvo in pravico do dostojnega življenja.
- **Tehnološka prihodnost.** Tehnološki napredek lahko zagotovi rešitve za 'stare' težave v zvezi s trajnostjo, vendar nekatera prizadevanja morda niso več pomembna. Tehnološke rešitve lahko prinesejo nove izzive ali preprosto ustvarijo iluzijo, da smo rešili prvotne probleme. Zato je VITR zaradi poudarka na kritičnem razmišljanju vse bolj pomembno. Na primer: zaradi senzorjev ne bomo več izklapljali luči, vendar pa moramo še vedno razmišljati o varčevanju z energijo. Ljudem bo treba posredovati t. i. *zelena znanja in spretnosti* (ang. green skills). Zelo pomembno bo, da skupnost VITR tesneje sodeluje s ključnimi tehnološkimi deležniki, in sicer tako v poslovnem, proizvodnem kot v podjetniškem sektorju.

Naloge Unesco ASP-središč so opredeljene na treh ravneh

- **Lokalna raven:** povezovanje šol v Unesco ASP-središče, sodelovanje z lokalno skupnostjo.
- **Nacionalna raven:** zadolžitve za vso mrežo – urejanje spletne strani, spletnega časopisa, vodenje posameznih orodij v didaktičnih medšolskih povezavah in vodenje nacionalnih projektov.
- **Mednarodna raven:** koordiniranje projektov in akcij, ki prihajajo s sedeža Unesco ali drugih mednarodnih institucij, ki jih podpira, vodenje lastnih mednarodnih projektov.

Naloge Unesco ASP-šol

- Uresničevanje ciljev trajnostnega razvoja (Sustainable Development Goals) na vseh področjih Agende 2030 za izobraževanje po celotni šolski vertikali.
- Vključevanje Unescovih tem v redni kurikul osnovnih in srednjih šol: mir in človekove pravice, demokracija, enakopravnost spolov, svetovni problemi in vloga ZN pri njihovem reševanju, izobraževanje za trajnostni razvoj, globalno učenje, varovanje okolja, medkulturno učenje, spodbujanje kreativnosti, medkulturni dialog, kulturna dediščina.
- Izobraževanje za globalno državljanstvo 2014–2021.
- Implementiranje pravil delovanja Unesco ASP-mreže.
- Sprejemanje mednarodnega instrumenta s področja prosto dostopnih izobraževalnih virov.
- Ozaveščanje o medkulturnem dialogu.
- Uvajanje transverzalnih tem, kot so: enake možnosti, krepitev strpnosti, sprejemanje imigrantov in problemi staranja prebivalstva.
- Vključevanje v štiri obvezne študijske teme ASPnet: svetovni problemi in vloga ZN pri njihovem reševanju, izobraževanje za trajnostni razvoj, mir in človekove pravice, medkulturno učenje.
- Uresničevanje Delorsovih stebrov v izobraževanju za 21. stoletje s projekti šol v mreži UNESCO ASP: učiti se, da bi vedeli, učiti se delati, naučiti se živeti skupaj, učiti se biti. Od leta 2020 dalje uvajamo nov steber: *učiti se postati (Learn to Become).*
- Spodbujanje širjenja učnega prostora (povezave znotraj šol oz. zavodov z domačim krajem, s sestrskimi šolami doma in v svetu …).
- Podpiranje mednarodnega sodelovanja (ob pomoči Slovenske nacionalne komisije za UNESCO – SNKU), če je to mogoče.

Foto: arhiv ASP Unescovih šol

Osnovne aktivnosti Unesco ASP-šol

Med temelje delovanja posamezne šole ali vrtca v Unescovi mreži sodijo: izvajanje Unescovih projektov, vključno s pilotnimi projekti v mreži, vsakoletna evalvacija Unescovih projektov, študijski in svetovalni obiski šol v posameznih središčih, srečanja ožje delovne skupine za neposredno podporo šolam, srečanja programskega sveta Unesco ASPnet, sestanki evalvacijske ko-

misije za potrjevanje projektov, sodelovanje nacionalnega koordinatorja Unesco mreže v IO SNKU in dejavnostih SNKU na nacionalni in mednarodni ravni, vzdrževanje spletne strani Unesco mreže Slovenije skupaj z najavami aktivnosti ASP-šol (koledar dogodkov), sodelovanje z Mladinsko platformo, Društvom za ZN in sodelovanje s Slovensko nacionalno komisijo za Unesco.

Projekti v ASP-šolah glede na tematiko v šolskem letu 2020/2021

Osrednja naloga slovenske mreže ASP je skrb za razvoj šol in zavodov preko dejavnosti, ki odražajo Unescovo doktrino in so sestavni del rednega učnega načrta oz. jih članice izvajajo tudi kot obšolske dejavnosti. Ena izmed temeljnih nalog ASP je tudi skrb za dvig kakovosti pedagoškega dela.

V šolskem letu 2020/2021 je kar 115 večjih in manjših projektov na šolah obravnavalo tematiko iz poglavja o svetovnem državljanstvu, kulturi miru in nenasilja, 236 projektov iz poglavja o trajnostnem razvoju in zdravem življenjskem slogu, 162 projektov na slovenskih Unescu pridruženih šolah pa je obravnavalo raznolikost in dediščino (naravno, kulturno, snovno in nesnovno).

Poleg tega je mednarodna koordinatorica (Unesco Pariz) vabila šolske koordinatorje in vodje središč na spletne seminarje, spletne konference ter videosrečanja.

Poudariti moramo, da je večino mednarodnih seminarjev, okroglih miz in predavanj potekalo na daljavo. Članice mreže Unescu pridruženih šol so imele možnost, da se samostojno vključijo v različne spletne seminarje in delavnice ter si s primeri dobrih praks širijo znanje in obzorje delovanja ASP-šol. Ob vseh dogodkih je imela tudi slovenska mreža Unescu pridruženih šol pomembne predstavitve delovanja mreže ter evalvacije projektov.

Članice mreže Unescu pridruženih šol so imele v šolskem letu 2020/2021 priložnost, da svoje delo na področju ciljev trajnostnega razvoja v izobraževanju pokažejo tudi na mednarodni ravni, predvsem v projektu Futures of Education (Prihodnosti izobraževanja).

Vse članice mreže Unescu pridruženih šol so bile na nek način vključene v delo bodisi preko šolskih aktivnosti, projektov ali pa srečanj (četudi na daljavo). To pomeni, da smo v naših vrtcih, osnovnih in srednjih šolah, torej v celotni mreži, dali možnost velikemu številu otrok in mladostnikov, da se seznanijo z doktrino in vrednotami Unesca, ki tako počasi postajajo redne vsebine naših učnih načrtov. To pa je nadstandard, ki ga v slovenskem šolstvu lahko ponudijo le članice mreže Unescu pridruženih šol.

Več na spletni strani: www.aspnet.si.
Več o pravilih delovanja mreže Unescu pridruženih šol:
https://www.aspnet.si/o-mrezi/o-mrezi.html.

Učenje za svetovno življenje

Marija Horvat, mag. znanosti s področja pedagogike, spec. šolske pedagogike, je upokojena; prej je delala kot učiteljica razrednega pouka, šolska svetovalna delavka in ravnateljica. Je tudi avtorica člankov v pedagoških publikacijah.

Če želimo živeti življenje svetovljana in ustvarjati stabilno globalno družbo prihodnosti, moramo vzgajati otroke in mladino v etiki, vrednotah in znanju (Trontelj, 2015).

Delorsovi štirje stebri učenja

O učenju kot skritem zakladu in o Delorsovih štirih stebrih učenja (1996) smo na *OŠ Franceta Prešerna Črenšovci* razmišljali, že ko je knjiga *Učenje: skriti zaklad* izšla, torej leta 1996.

Takrat sem na šoli v Črenšovcih opravljala svetovalno delo in v avgustu, pred začetkom pouka, organizirala izobraževanje za učiteljski zbor na temo Učenje, skriti zaklad.

Učiti se, da bi vedeli, učiti se delati, učiti se živeti v skupnosti in učiti se biti, to so bili stebri, na katerih smo želeli tudi mi nadaljevati svoje delo. Že takrat sem bila prepričana, da je to temelj, na katerem moramo graditi. Vsak steber moramo uresničevati do njegove popolnosti, če želimo vzgajati in izobraževati mlade ljudi za življenje v 21. stoletju, ko bosta tudi naša šola in naša vas del svetovne družbe, v kateri bi želeli živeti in ustvarjati v miru, varnosti, ob občečloveških vrednotah in znanju, ki bo služilo človekovemu etičnemu in moralnemu napredku.

Prvi steber – da bi vedeli

Najprej smo organizirano pristopili k učenju učenja in s tem začeli uresničevati prvi steber – da bi vedeli. Učence smo učili učiti se, kajti menili smo, da bodo le tako lahko prevzeli odgovornost za svoj lastni napredek, če bodo vedeli, kako se najuspešneje učiti, če bodo svoj način učenja lahko usmerjali ter si skupaj z učitelji in starši zastavljali visoke, z delom dosegljive cilje.

Vsak učenec je namreč individuum, zato je potrebna personalizacija učenja. Delali smo tako, da smo najprej učitelji aktivno spoznavali in se učili metod učenja, učnih stilov in kompleksnih metod. Šele nato so učitelji preko različnih predmetnih vsebin metode uporabljali in preizkušali z učenci pri pouku (Horvat, 2009). To smo vsako leto preko različnih projektov spiralno nadgrajevali do formativnega spremljanja in samoregulacijskega učenja. Zavedati se moramo, da je delo na področju učenja proces, ki se nikoli ne konča. Ne da se ga zgraditi ali spremeniti v enem ali dveh letih. Na tem je treba načrtno delati desetletja in delo preko akcijskega raziskovanja spiralno nadgrajevati in usmerjati.

Drugi steber – da bi znali delati

Od vseh se nam je zdel ta steber najtežji, saj se je delo kot fizična aktivnost oddaljilo. Oddaljilo se je celo v družinah, vsaj kar zadeva kmečko delo na podeželju, kamor spada tudi šola v Črenšovcih. Res je, da je tudi učenje delo, a želeli smo nekaj več. Začeli smo uvajati in razvijati prostovoljstvo in zaščitništvo ali neke vrste 'botrstvo' starejših v odnosu do mlajših. Tako so prvošolci dobili svoje velike prijatelje (devetošolce), ki so bili njihovi zaščitniki. Uvajali so jih v šolsko življenje, jim pomagali pri učenju, poiskali so jih v odmorih, z njimi so telovadili v rekreativnih odmorih, skupaj so praznovali rojstne dneve, skupaj so izvajali tudi različne dneve dejavnosti … Tako so pridobili vsi: mlajši so se počutili varne in sprejete, starejši so prevzemali skrb in razvijali odgovornost ter občutili koristnost v skupnem in posameznem prispevku vsakega izmed njih. Razvili smo pravo prijateljstvo, ki je trajalo tudi izven šolskih klopi. Delo in odnos do dela smo razvijali tudi preko različnih projektov: ekošole, zdrave šole, preko projektov Erasmus+ … Eden takšnih je bil Learn4Health – Učenje za zdravje, v okviru katerega smo uredili ekovrt, visoke grede in gojili bučke ter razne začimbe in zelišča, ki smo jih uporabljali za čaje in tudi pri šolskih malicah in kosilih. Ob tem smo razvijali, obujali in ohranjali že pozabljene ljudske običaje in skupno družinsko delo (ličkanje koruze, čiščenje buč, luščenje semena, česanje perja …). Vključili smo se

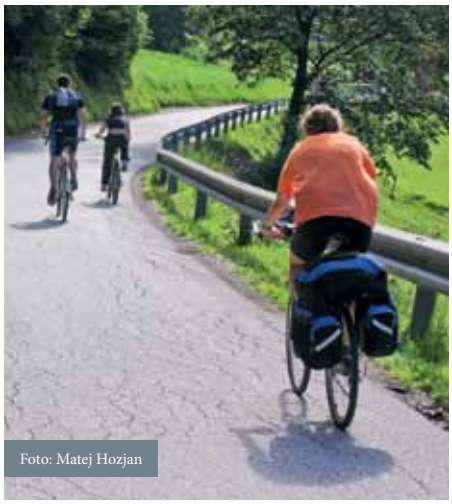
Foto: Matej Hozjan

tudi v dejavnosti Startaj Slovenija. Poimenovali smo jih kar Startaj OŠ Črenšovci. Razvijali smo različne podjetne in podjetniške ideje od zamisli do realizacije oziroma izdelka. Tako nastale izdelke in ideje smo predstavili na tržnici znanja. Skupina učenk je bila celo nagrajena, dosegla je zlato priznanje na regijskem polfinalu POPRI (nacionalno tekmovanje v podjetniških idejah mladih od 12. do 29. leta starosti) in se udeležila nacionalnega tekmovanja. Tako smo razvijali sposobnosti otrok, skupinsko delo in osebno predanost delu.

Tretji steber – da bi znali živeti skupaj

Udejanjali smo ga v različnih dejavnostih na šoli in izven nje. Na šoli smo imeli namreč romske učence, zato smo se smiselno in načrtno vključevali v vse projekte s tega področja, in to z namenom, da bi se učili spoštovanja do sebe in drugih, da bi razvijali strpnost in sprejemanje drugačnosti, da bi razvijali kulturo komunikacije ter se učili bogastva in sožitja kultur ter sožitja z naravo. Romski učenci so prihajali iz naselij Kamenci in Trnje. Vključevali smo jih v vse dejavnosti in prireditve na šoli, saj smo želeli, da bi bili romski učenci uspešni in da bi v skupnosti imeli svoje mesto. Podpirali smo jih v znanju in krepili njihove kompetence v projektih Skupaj do znanja, Dvig socialnega in kulturnega kapitala v okoljih, kjer živijo romski učenci, v projektu POGUM (krepitev kompetence podjetnosti in spodbujanje prožnega prehajanja med izobraževanjem in okoljem v osnovnih šolah POdjetnost, Gradnik zaUpanja Mladih) in številnih drugih projektih, ki so nam omogočali sodelovanje v pedagoškem trikotniku med starši, učenci in učitelji. Če je bilo možno, smo v naše delo oziroma delo otrok vključevali starše, saj smo ugotavljali, da romski učenci doma nimajo prave podpore. Širili in krepili smo njihove potenciale na kulturnem področju, kjer smo tudi preko širšega okolja (občine in regije) vsem učencem omogočali socialno in učno podporo. Zavedali smo se, da smo le skupaj lahko uspešni in da le družno lahko naredimo korak naprej. Povezovali smo se tudi v mednarodnem okolju in predstavljali našo uspešno prakso na številnih mednarodnih simpozijih, ki smo jih kot šola in vrtec organizirali med prvimi v Sloveniji. Veseli smo, da našo uspešno prakso sedaj prevzemajo tudi drugi slovenski vrtci in šole. V okviru številnih projektov so nas obiskovali tuji gostje in strokovnjaki, da smo se lahko učili drug od drugega in izmenjevali dobro prakso. Sobivanja ljudi in narave, kulture in naravne dediščine smo se učili preko posvojitve branikov slovenstva in tako dokazovali, da znamo ceniti svojo domovino, priznavamo pa jo tudi drugim. Tako smo organizirali kolesarjenje in pohode po branikih slovenstva v občini Črenšovci in posneli priložnostni film.

Sobivati z drugimi in se razumeti pomeni tudi poznati različne jezike in komunicirati v njih (predvsem gre za poznavanje jezikov naših sosedov). Utopično si lahko predstavljamo, da bi vsak govoril svoj jezik, pa bi se vseeno vsi razumeli. Tuji jezik (angleščino in nemščino) smo preko igre in metode CLIL (Content and Language Integrated Learning – poučevanje vsebine nekega predmeta v povezavi s tujim jezikom) uvajali že v vrtcu in nato s tem nadaljevali v prvi triadi. Ker takrat v predmetniku za nižje razrede še ni bilo tujega jezika, smo ga izvajali ob znatni podpori občine. Tako smo zagotavljali kontinuiteto in omogočali učenje tujih jezikov že od vrtca naprej. Jezik se namreč integrira, ne pa izključuje, in je za življenje v globalnem svetu izredno pomemben. To se je pokazalo tudi z uvajanjem razširjenega programa in možnostjo prilagajanja in izbiranja vsebin glede na potrebe, možnosti in okolje, v katerem deluje šola.

K življenju v skupnosti veliko doprinese tudi sprejemanje drugačnosti. Na šoli

Foto: arhiv ASP Unescovih šol

v Črenšovcih smo tako preko podporne zaposlitve sprejeli učiteljico invalidko, ki je učencem pomagala pri učenju jezikov, učenci pa so njej pomagali pri vsakdanjih opravilih, saj je bilo njeno življenje omejeno na invalidski voziček. Tako so učenci in tudi zaposleni lahko spoznali in se odzivali na vsakdanje potrebe oseb s posebnimi potrebami, ki jih brez prisotnosti le-teh pogosto dojemamo in razumemo le besedno.

Četrti steber – učiti se biti

Četrti steber za nas ni bil nov, saj smo delali po Reasonerjevem programu Pozitivno samovrednotenje otrok in mladostnikov (1999), kar smo pozneje nadgradili s programom Etika in vrednote oziroma programom Zmagujemo z vrednotami. Ta morda najpomembnejša tema, če jo seveda prav razumemo, je temelj vseh ostalih, a se njenega pomena še vedno premalo zavedamo. Stabilno družbo prihodnosti lahko gradimo le na temeljih etike, morale, vrednot in znanja, zato se je tudi šola v Črenšovcih s svojo vizijo »Z znanjem in odgovornim ravnanjem gradimo varno in ustvarjalno šolo« našla v programu UNESCO. Z odgovornim ravnanjem mislimo kar najširše – na odnos do ljudi, živali in narave nasploh. Tej temi smo posvetili enega od 13 mednarodnih simpozijev, ki smo jih organizirali na šoli. Sočutje in čuječnost smo udejanjali vsak dan v učnih vsebinah ter v rednem in razširjenem programu, med odmori in vsepovsod, kjer je potekalo delo z učenci in zaposlenimi. V naši viziji in našem delu smo v najširšem smislu zajeli tudi vrednote UNESCO šole, zato smo se prijavili in leta 2012 postali UNESCO šola. Program smo vsako leto širili preko projektov ZRSŠ in Erasmus+ projektov, kot so: OBJEM, POGUM, BRIDGE, ATS2020, Bralne učne strategije, Rap, Učenje za zdravje in Učenje za zemljo … V mreži UNESCO šol smo sodelovali s svojimi predlogi in jo bogatili s svojimi izkušnjami. Vsako leto smo izpolnili pogoje in tako potrdili naziv na nacionalni ravni.

Program je postal način življenja

Kot ravnateljica sem ta program spremljala in podpirala. Ko se oziram na prehojeno pot, bi lahko celo rekla, da je prerasel svoje prvotne okvire in postal način življenja in dela naše šole. To velja tudi za mnoge druge projekte in nazive, ki smo jih vsako leto potrjevali in pri katerih smo si prizadevali, da bi postajali še boljši. Pa to ne pomeni, da smo delali za nazive, pač pa za dobro otrok, ki so nam bili zaupani, da bi jih kar najbolje pripravili na življenje, ki se vsak dan spreminja in zahteva od vseh nas prilagodljivost, strpnost, spoštovanje, sodelovanje, razumevanje, znanje … Vse to nam nudi varno življenje svetovljana v svetovni vasi. Vse te cilje smo kronali s številnimi prireditvami in predstavami, ki smo jih delali z mislijo na tiste, ki so jim bile namenjene. Romskemu učencu smo pomagali pripraviti samostojno likovno razstavo v Lendavi, izvedli smo muzikal Jeder ist anders v nemščini, v katerem je sodelovalo več kot 50 učencev in učiteljev iz vseh razredov, z invalidko Matejko so učenci pripravljali skupne plesne nastope, z dobrodelnimi koncerti smo pomagali vsem, ki so potrebovali našo pomoč, in še veliko drugega.

Šolo v Črenšovcih sedaj že drugo leto spremljam le še od zunaj in upam ter si želim, da bi nadaljevali z delom, ki bo otrokom in skupnosti prihodnosti v kar največjo korist.

Literatura

- Delors, Jacques (1996): *Učenje: skriti zaklad: poročilo Mednarodne komisije o izobraževanju za 21. stoletje.* Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport.
- Horvat, Marija (2009): *Sinergični model razvijanja učnih strategij v osnovni šoli.* Magistrska naloga. Ljubljana: Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani.
- Reasoner, Robert W. (1999): *Razvijanje pozitivnega samovrednotenja mladostnikov.* Ljubljana: Inštitut za razvijanje osebne kakovosti.
- Trontelj, Jože (2015): *Živeti z etiko.* Ljubljana: Inštitut za etiko in vrednote Jože Trontelj.

Za celosten razvoj mladih je potrebno veliko srce

Marijana Kolenko, mag., prof. ped., ravnateljica na *OŠ Lava* Celje. Ima izkušnje s poučevanjem, šolskim svetovalnim delom, predavanji o komunikaciji in retoriki ter pisanjem strokovnih člankov. Na *Mednarodni fakulteti za družbene in poslovne študije* predava o poslovnem bontonu.

Celostni razvoj otrok in mladostnikov je v sodobni družbi še večji izziv, kot je bil pred desetletji. Hiter družbeni in gospodarski razvoj, nenehna tekma za vedno boljše rezultate, nenehen boj za 'dokazovanje', kdo je najboljši, najhitrejši, najuspešnejši, ter neutrudno pehanje za 'imeti', ne biti je vplivalo tudi na vsebinsko zasnovo učnih načrtov. Učni načrti so naravnani storilnostno, natrpani s preštevilnimi cilji po posameznih predmetih, zahtevajo nenehno merjenje učnih rezultatov ter v veliki meri odsotnost poglobljenega razvoja veščin, kompetenc, osebnosti in osebnostnih lastnosti, pozitivne rasti posameznika.

Storilnostna naravnanost

Dr. Karel Gržan je na problem (pre)velike storilnostne naravnanosti opozoril v knjigi *95 tez* (Gržan, 2017: 27), kjer je izpostavil, da je inteligentnost ('pametnost') prepoznana predvsem kot sposobnost pomnjenja, ponavljanja 'pravilnih' in večinoma za hrematizem podpornih oziroma uporabnih odgovorov. Preobilica podatkov, ki jih morajo otroci usvajati že od rosnih let dalje (tudi na račun vedno bolj ukradenega otroštva in igre), ob nenehni dodatni obremenitvi z elektronskimi vizualizacijami in informacijami jemlje čas za kritično pooseljanje podatkov ob usklajevanju z osebno poklicanostjo v čutečem razmerju do ljudi in celotnega stvarstva, s čimer se lahko zelo strinjamo.

Hkrati lahko zapišem, da živimo v družbi, ki zadnja leta težko priznava, da je znanje vrednota, da so delo, trud, vztrajnost, lastna aktivnost, človekoljubnost, srčnost, humanost, pravičnost … prepoznane kot lastnosti odličnosti, kot lastnosti, ki delajo človeka – Človeka, in da je treba razvoju teh lastnosti ter oblikovanju osebnosti otroka in mladostnika nameniti več časa tudi v šolskem sistemu.

Živimo v družbi, ki slavi materialno, slavi 'imeti' pred 'biti', 'biti ob pravem času na pravem mestu', dvomljivo 'iznajdljivost', bleščavost in iluzije navideznega srečnega življenja, ki ga razgaljajo družbena omrežja. Otrokom ne omogočamo, da bi spoznali sebe, svoje potenciale, različne vrste inteligentnosti, predvsem pa 'srečnost' njih samih.

Odtujenost od sočloveka

Živimo v družbi, kjer so avtoritete izgubile svojo vrednost, v kateri ni več spoštovanja sočloveka in različnosti; v družbi odtujenosti od sočloveka, kjer pozabljamo, kako lepo se je pogovarjati z modrimi ljudmi, kako sočni in iskrivi so starejši ljudje, ki pod lupino zgubane kože in sivih las čuvajo pravo bogastvo izkušenj, po katerih jih nihče več ne vpraša. Vse našteto je posledica. Posledica vzgoje v družinskem okolju kot primarni celici družbe, v veliki meri pa tudi posledica šolskega sistema ter vpliva kapitala na vse plasti družbe ter družbenega delovanja.

Gabi Čačinovič Vogrinčič v predgovoru knjige *95 tez* dr. Gržana za izhod iz slepe ulice vzgoje in izobraževanja izpostavlja izjemno pomembno tezo: »Za spoštovanje otroštva potrebujemo čas.« Vemo, da učenec meri in doživlja čas drugače, a v svetu odraslih veljajo le naše odrasle mere. V šoli otroke utesnimo v odrasle mere: vse se meri, povsod se hiti, določa, odmerja, zahteva, preverja in ocenjuje v času, ki se zdi vsem samoumeven okvir. Odrasli smo dopustili, da so nam vzeli čas, pristali smo na to, da ga nimamo in ga ne moremo imeti. A otroci ne morejo čakati. Otroci potrebujejo čas že ta hip (Gržan, 2017: 15).

Izhodišče razmišljanja

Tako za razmišljanje o uresničevanju Unescove pedagogike izpostavljam pomanjkanje časa na vseh ravneh: v družinah, v šoli, v prostem času, danes celo v času spanja, katerega velik del otrokom in odraslim jemlje prisotnost na družbenih omrežjih (že od 8., 9. leta starosti dalje). Zasnovani učni načrti so prenatrpani z vsebinami, ki ne podpirajo razvoja celovite osebnosti, temveč učitelje in učence vodijo od cilja do cilja v duhu merjenja rezultatov, pridobivanja ocen, trpanja znanj v otroške glave, ki jih ni časa preverjati v vsakdanjem življenju, predvsem pa vsebine znanj resnično razumeti in v nadaljevanju živeti.

Bistvo Unescove pedagogike

Unescova pedagogika se je v slovenskih osnovnih šolah dobro umestila, saj smo številne osnovne šole članice ali pridružene članice Unesco šol, ki v veliki meri delujemo v skladu z načeli, ki jih opredeljuje. Prednostna tematska področja ASPnet so v skladu s cilji trajnostnega razvoja (angl. Sustainable development goals), še posebej s ciljem točke 4.7 četrtega cilja trajnostnega razvoja – Izobraževanje 2030 (SDG 4 – Education 2030): pripadnost globalni skupnosti in kultura miru ter nenasilja, trajnostni razvoj in trajnostni življenjski slog, medkulturno učenje in spoštovanje kulturne raznolikosti in dediščine.

Unescova pedagogika in šole, ki delujemo v njenem duhu, otroke vodimo in vzgajamo v duhu kulture miru in nenasilja, strpnosti

in sodelovanja, sprejemanja drugačnosti, v poglobljeni skrbi za osebnostni razvoj vsakega posameznika, za ohranitev naravne in kulturne dediščine ter širše našega skupnega doma. Vzgajamo jih v zdravem odnosu do skupnosti, skrbi zase in za ljudi v skupnosti, v skrbi za okolje, za samooskrbo, za planet Zemlja v globalnem smislu.

Bistvo Unescove pedagogike je *razvoj celovite osebnosti.* To pomeni uravnotežen razvoj: kognitivni, fizični, čustveni, psihični in duševni, vse, kar človeku omogoča, da lahko samostojno deluje, je stabilna osebnost, se razvija, razmišlja, kritično presoja, živi po načelih etičnih vrednot in moralnih norm.

Delorsovi stebri učenja

Na *OŠ Lava* se trudimo delovati v skladu z Delorsovimi stebri učenja: učiti se, da bi vedeli; učiti se delati; naučiti se živeti skupaj in učiti se biti. Tako smo že pred nekaj leti v letni delovni načrt umestili vse štiri stebre učenja, vsebino katerih uresničujemo sistematično in usmerjeno, s pomočjo dejavnosti, nekaj v okviru pouka, dnevov dejavnosti, interesnih dejavnosti, strokovnih projektov, vsebinskih projektov, ki pri otrocih pomagajo usmerjeno razvijati veščine, vrednote, osebnostne lastnosti, odličnost ravnanja in delovanja.

Učni načrti nas sicer zavezujejo, da učitelji in učiteljice učence vodijo pri učenju in poučevanju, da dosežejo cilje pri posameznih predmetih, kar pomeni, da sledijo učnim ciljem, ki jih dokazujejo z ocenami in učnimi rezultati. Pomeni, da v šoli dokaj dobro uresničujemo prva dva Delorsova stebra: učiti se, da bi vedeli, in učiti se delati, manj uspešno pa uresničujemo steber učimo se živeti skupaj, saj po šolah ta del pedagogike v glavnem uresničujemo le v okviru priložnostnih projektov. Pri nas na šoli sicer že dolga leta vzdržujemo številne aktivnosti in dejavnosti v okviru vsebinskih projektov, npr. Simbioza šola in medgeneracijsko povezovanje, manj pa so vsebine in načini dela vgrajeni v same učne načrte in pouk. Še najmanj v šolah uresničujemo četrti steber: učimo se biti. Enega izmed vzrokov sem že navedla, to je pomanjkanje časa. Ključni vzroki, zakaj četrti steber učenja najmanj uspešno uresničujemo, so zagotovo: učni načrti, ki so nujno potrebni prenove, poudarek na učenju podatkov, poudarek na merjenju znanj in ocenjevanju.

Razvoj celovite osebnosti

Na *Osnovni šoli Lava* smo ob analizi učnih načrtov po vsej vertikali in pri vseh predmetih pred več kot osmimi leti ugotovili, da le z rednim poukom ne dosegamo razvoja celovite osebnosti otrok, zato smo pričeli učence načrtno in sistematično postavljati v središče učnega procesa ter iskali vsebine in dejavnosti, s katerimi načrtno razvijamo kompetence: socialne, komunikacijske, reševanje konfliktov (mediacija, razvoj kompetence podjetnosti, spoznavanje samega sebe …), sodelovanje, kritično mišljenje … Veliko pozornosti namenjamo vrednotam: biti humani, pošteni, pravični, empatični. To dosegamo z organizacijo humanitarnih dejavnosti: koncertov, zbiralnih akcij za Hišo Palčica, zbiranja hrane za društva proti mučenju živali, ki skrbijo za zavržene živali, organiziramo zbiralne akcije oblačil in higienskih pripomočkov za otroke, akcije, v okviru katerih otroci razvijajo empatičnost in dobroto.

UČITI SE, DA BI VEDELI	UČITI SE, DA BI ZNALI DELATI	UČITI SE, DA BI ZNALI ŽIVETI V SKUPNOSTI	UČITI SE BITI
s povezovanjem dovolj široke splošne izobrazbe in možnostjo poglobljenega dela z majhnim številom predmetov. To pomeni tudi učiti se učiti, da bi tako lahko izkoristili možnosti vseživljenjskega izobraževanja.	da bi tako omogočili pridobitev ne le poklicne usposobljenosti, temveč tudi širše sposobnosti za soočanje s številnimi okoliščinami in delo v skupini. To prav tako pomeni učiti se, da bi znali delati v okviru različnih družbenih in delovnih izkušenj mladih, ki se jim ponujajo bodisi neorganizirano, v sklopu lokalnih ali državnih pobud, ali pa po formalni poti, ki vključuje razne tečaje in izmenjavo študijskih in delovnih obdobij.	z razvijanjem razumevanja drugih ljudi in sprejemanja soodvisnosti – z uresničevanjem skupnih projektov in z izobraževanjem za uravnavanje sporov – ob spoštovanju vrednot pluralizma, medsebojnega razumevanja miru.	da bi bolje razvijali človekovo osebnost in da bi bili sposobni ravnati vedno bolj neodvisno, razsodno in odgovorno. V tej zvezi izobraževanje ne sme zanemariti nobenega vidika človekovih zmožnosti: spomin, mišljenje, občutek za lepoto, fizične zmogljivosti in sposobnost sporazumevanja.

Pred 15 leti smo oblikovali avtorski projekt Pozdrav ptic miru, v okviru katerega smo začeli usmerjeno razvijati socialne in komunikacijske veščine pri učencih. Začeli smo se intenzivno učiti strpnosti, sprejemanja različnosti, odpravljati številne predsodke in odpirati tabuteme. A to je le majhen del aktivnosti, ki bi bile potrebne za poglobljeno in sistematično vplivanje na mlade osebnosti.

Tudi z lastnim modelom državljanskih kompetenc smo delno pokrili razvoj osebnosti, pomen aktivnega in odgovornega državljanstva, kar je vsekakor del Unescove pedagogike.

Prav tako pri učencih razvijamo vrednote in pozitivne osebnostne lastnosti v okviru gibanja Rastoča knjiga, ki krepi zavedanje o odličnosti delovanja slehernega posameznika (vsakega otroka, mladostnika, odraslega). Vsako leto ustvarimo Koledar odličnosti, etike in mojstrstva v skladu z Abecedo odličnosti ter Rastočo knjigo, v kateri odpiramo pomembna področja ustvarjalnosti tako mladih kot odraslih. Tako smo peto Rastočo knjigo z naslovom Biti Človek namenili človeku. Človeku, ki polni čas življenja z vsebino, ustvarja odnose in atmosfero, družbo in njen napredek, ohranja humanost in srčnost, etiko in dobroto, optimizem in svetlobo, genialnost in altruizem. Človeku, ki se zaveda pomena skupnosti, sožitja, nepodkupljive integritete, poštenosti in samodiscipline … predvsem pa se zaveda, da je pot do odličnosti tlakovana z lastnim trudom.

V teh letih smo nanizali veliko dobrih praks pri uresničevanju načel Unescove pedagogike, kar se nam potrjuje v vzgojenih učencih, njihovem pozitivnem delovanju, razmišljanju in tudi v spoštljivem vedenju.

Hkrati se zavedamo mnogih izzivov za pozitivne spremembe v prihodnosti na področju krepitve samospoštovanja pri otrocih, spoštovanja različnosti, multikulturnosti, razbijanja predsodkov, zmanjševanja egoizma in individualizma pri mladih, krepitve empatičnosti, pripadnosti skupnosti, trajnostnega delovanja na vseh ravneh in etičnih vrednot. Čaka nas veliko usmerjenega in sistematičnega dela predvsem na področju – postati in biti Človek.

Literatura

- Geržan, Karel (2017): *95 tez, pribitih na vrata svetišča neoliberalnega kapitalizma za osvoboditev od zajedavskega hrematizma.* Ljubljana: Sanje.

Vzgoja je dejanje upanja

Svetovno vzgojno zavezništvo kot nova pobuda Cerkve na področju vzgoje

Marko Weilguny je raziskovalec na *Inštitutu za raziskovanje in evalvacijo šolstva* ter koordinator dejavnosti v *Zavodu sv. Stanislava*. Po izobrazbi je filozof in sociolog kulture, trenutno se ukvarja s spremljanjem kakovosti katoliških šol, njihovo medsebojno povezanostjo in promocijo.

V zahodnem svetu temelji izobraževanja v veliki meri slonijo na večstoletni tradiciji in delu Cerkve. Cerkev je od nekdaj čutila svoje poslanstvo do človeka in skrb za njegov blagor – ne le po smrti, ampak tudi v njegovem zemeljskem življenju. Jezus je bil svojim učencem Gospod in Učitelj. Tudi Apostolska dela ter pisma apostolov so polna referenc za poučevanje ljudi, h katerim so apostoli poslani. Tudi danes je Cerkev poklicana k skrbi za vzgojo; pri tem je ena od poti gotovo povezovanje, svetovno zavezništvo, h kateremu nas vabi papež Frančišek.

Foto: Majda Šavko

Skrb Cerkve za telesni blagor

Če je bila sprva skrb Cerkve usmerjena v zagotavljanje poučenih klerikov, ki bodo zvesto in pravilno prenašali Kristusov nauk, se je ta skrb precej hitro usmerila tudi v zagotavljanje osnovnega znanja za vernike. Za prvimi samostanskimi šolami so v francoskih mestih v času Karla Velikega še pred koncem 8. stoletja ob katedralah zrasle prve cerkvene šole.

Po vseh prizadevanjih lokalnih cerkva pa s tretjim lateranskim koncilom 1179 obveznost zagotavljanja šol tudi uradno postane doktrina Cerkve. Stolne cerkve so po 18. kanonu tega koncila dolžne imenovati duhovnika, ki je odgovoren za zagotavljanje izobraževanja na območju škofije.

Če se iz časovno in krajevno precej oddaljenih primerov usmerimo bliže, tudi v našem okolju najdemo zglede duhovnikov, ki so ljudi učili ne le verskih resnic, ampak tudi poljedelstva, sadjarstva, živinoreje, da bi izboljšali in olajšali njihovo življenje (podobno kot v misijonih še danes). Na Vipavskem je znan primer duhovnika in vinogradnika Matije Vertovca; Anton Oblak je na Dolenjskem spodbujal zadružništvo in ljudi učil prašičereje; pred njima je vsestranski Peter Pavel Glavar med drugim zaslužen za pričetek čebelarstva v naših krajih; p. Simon Ašič pa je verjetno zgodovinsko tako blizu in še danes dovolj znan, da ne potrebuje posebnega predstavljanja. Ob tem ne smemo prezreti 175 let delovanja jezuitskega kolegija v Ljubljani, ki je bistveno prispeval k razvoju matematike (Vega), jezikoslovja (Pohlin, Japelj), fizike in astronomije (Hallerstein) ter vseh drugih področij (Valvasor, Gruber itd.). To je bila tudi prva mreža šol s klasično izobrazbo; kolegiji so delovali v Ljubljani, Gorici, Trstu, Celovcu, Zagrebu, Mariboru itd.

Če izmed številnih naštejemo le zgoraj navedenih nekaj, naj v teh vrsticah služijo predvsem kot ponazoritev tega, da zanimanje Cerkve za vzgojo in izobraževanje ni nekaj novega, ni muha naše dobe, ampak razvoj skrbi, ki je inherentna Cerkvi. Skrbi, ki je – če se nam zdi nekaj nenavadnega, nepričakovanega – bila v preteklosti tudi zaradi sistemskih okoliščin omejena, potisnjena ob rob.

Skrb papeža Frančiška za šolstvo

Zdi se, da se papež Frančišek še kako dobro zaveda poslanstva Cerkve na področju vzgoje in izobraževanja. Njegovo posvečanje temu področju je znano tudi iz časov, ko je deloval še v Argentini. Med njegovimi najpomembnejšimi poverilnicami je gotovo ta, da je kot škof ustanovil svetovno nevladno organizacijo *Scholas Occurentes*, ki si prizadeva za izgradnjo medkulturnega dialoga in promocijo skrbi za naš svet na globalni ravni.

Še pred tem je bil Jorge Mario Bergoglio v začetku 70. let prejšnjega stoletja tudi predavatelj na jezuitskem kolegiju San Miguel, kjer je poučeval literaturo in psihologijo. Kot škof pa je pripravil toliko različnih spodbud za učitelje, starše in pedagoške delavce o vzgoji, da so jih v Argentini takoj po njegovi izvolitvi za papeža natisnili v knjižni izdaji z naslovom *Vzgoja za izbiranje življenja*.

V času njegovega pontifikata pa gotovo velja izpostaviti ustanovitev fundacije *Gravissimum Educationis* na pobudo *Kongregacije za katoliško vzgojo,* ki jo je papež Frančišek ustanovil leta 2015 ob 50-letnici koncilskega dokumenta z istim naslovom. Dokument je ena od osnov za delovanje Cerkve na področju izobraževanja v našem času, fundacija pa z globalne perspektive in s posebno pozornostjo do najbolj zahtevnih situacij podpira inovativne projekte z velikim potencialom za širši učinek, vlaga v kakovost, spodbuja znanstvene študije in pospe-

šuje povezovanje izobraževalnih ustanov v mreže, od vrtcev do univerz.

Kongregacija za katoliško vzgojo

Morda velja kontekst vzgoje v Cerkvi v našem zgodovinskem trenutku poleg papeževe skrbi osvetliti vsaj deloma tudi preko dela *Kongregacije za katoliško vzgojo,* ki v okviru vatikanske kurije deluje kot eden izmed dikasterijev, konkretno ena od devetih kongregacij. V zadnjih letih, ko je kongregacijo vodil poljski kardinal Zenon Grocholewski, ter od začetka vodenja kongregacije s strani italijanskega kardinala Giuseppeja Versaldija leta 2015 je namreč ta kongregacija precej aktivna in izdaja večje število vsebinskih dokumentov.

S temi dokumenti želi kongregacija spodbujati odgovorne za katoliške vzgojne ustanove in katoliške pedagoge ter v določeni meri tudi sooblikovati vizijo in poslanstvo katoliških vzgojnih ustanov v našem času. Leta 2013 je izšla *Vzgoja in izobraževanje za medkulturni dialog v katoliških šolah: življenje v harmoniji za civilizacijo ljubezni* ter leta 2014 *Vzgoja in izobraževanje danes in jutri: vnema, ki se ponovno vrača.* Dokumenta sta v našem prostoru dostopna v zborniku *Katoliško šolstvo pred izzivi časov* (Inštitut za raziskovanje in evalvacijo šolstva, 2014). V naslednjih letih sta izšli še *Vzgoja za bratski humanizem: izgradnja civilizacije ljubezni* (2017) in *Moškega in žensko ju je ustvaril: za pot dialoga o vprašanju teorije spola v vzgoji* (2019, pri nas v *Cerkvenih dokumentih 159*, 2020).

Konkretna pobuda papeža Frančiška

Papež Frančišek je 12. septembra 2019 s sporočilom ob začetku pobude Svetovno vzgojno zavezništvo v Rim povabil predstavnike z vsega sveta, da bi podpisali skupno zavezo za oblikovanje vzgojnega zavezništva na globalni ravni. Na podlagi njegove pobude je nastal delovni dokument, ki naj bi ga zainteresirani obravnavali na skupnem srečanju ter na različnih organiziranih pripravljalnih dogodkih, ki bi potekali v mesecih pred srečanjem. Jeseni 2019, ko je papež prebral svojo poslanico ob začetku iniciative, je bilo skupno srečanje načrtovano v maju leta 2020.

V svojem nagovoru ob začetku iniciative je papež jasno izpostavil številne izzive in spremembe, s katerimi se soočamo kot družba. Zatem je osrednje sporočilo svojega vabila podal z besedami: »Vsaka sprememba zahteva izobraževalni proces, ki vključuje vse. Zato je treba ustvariti vzgojno vas, v kateri si vsi ljudje v skladu s svojimi vlogami delijo nalogo oblikovanja mreže odprtih človeških odnosov. Afriški pregovor pravi, da je za vzgojo otroka potrebna cela vas. Takšno vas moramo ustvariti, preden lahko začnemo izobraževati.«

Osrednji motiv, ki ga v svojem nagovoru na tej točki izpostavlja papež, je gotovo pogum. Pogum, da v središče vzgoje postavimo osebo nasproti potrošniški kulturi odmetavanja; pogum, da aktivno delujemo na svojem področju; in končno – pogum, da damo svoje moči na razpolago za služenje občestvu ter v smeri služenja zastavimo tudi procese izobraževanja.

Instrumentum laboris

Delovni dokument, ki je bil pripravljen za obravnavo ter razprave v mesecih, ki bi vodili do srečanja v maju 2020, je gradil na tej misli ter jo bogatil predvsem s posameznimi točkami, razvitimi v papeževih zadnjih enciklikah *Laudato si* in *Fratelli tutti.*

Konkretno delovni dokument zastavi analizo stanja v odnosu do izzivov izobraževanja in med njimi izpostavi zlom medgeneracijske solidarnosti, vprašanje okoljske krize kot krize odnosov ter izzive vzgajanja v digitalni dobi s poudarjenimi elementi izgradnje lastne identitete ter sposobnosti prevpraševanja.

V izrisovanju vizije razvoja izobraževanja v prihodnje dokument nakaže potrebo po precej večjem sprejemanju in spoštovanju različnosti ter nuji po skupnih prizadevanjih za zasledovanje občečloveških ciljev. Ob tem ohranja optimističen pogled na prihodnost, ki poudarja, da so spremembe mogoče, ter vabi k temu, da bi v središče postavljali odnos. Ponovno pa podčrta tudi nujno potrebo po tem, da se ljudje vzgajamo v duhu služenja.

Prestavljeno srečanje in prihodnost pobude

Načrte za večji manifestativni dogodek spomladi 2020 je žal preprečila pandemija. In če smo v pandemiji še bolj spoznali, kako pomembna je vzgoja ter kako ključno vlogo imajo v naših družbah izobraževalni sistemi, se tudi pot papeževe pobude na tem mestu ni končala.

Srečanje, ki je bilo predvideno v živo v Rimu, se je jeseni 2020 odvilo virtualno. V svojem nagovoru 15. 10. 2020 je papež med drugim izpostavil:

»Da bi zagotovili spoštovanje in zaščito dostojanstva človeške osebe, bi moral razvoj izhajati iz priložnosti, ki jo globalna soodvisnost ponuja skupnostim in narodom za skrb za naš skupni dom in spodbujanje miru. Soočamo se s celovito krizo, ki je ni mogoče zmanjšati ali omejiti na en sam sektor. Vpliva na vse. Zaradi pandemije smo spoznali, da je v resnici v krizi naš način razumevanja stvarnosti in medsebojnih odnosov.

Pri tem je očitno, da ne bodo dovolj niti poenostavljene rešitve niti pobožne želje. Izobraževanje, kot vemo, je zamišljeno kot preoblikovanje. Vzgajati pomeni tvegati in sedanjosti ponuditi upanje, ki lahko razbije determinizem in fatalizem, o katerih nas sebičnost močnih, konformizem šibkih in ideologija utopistov prepričujejo, da sta edina pot naprej.

Vzgoja je vedno dejanje upanja, dejanje, ki poziva k sodelovanju pri spreminjanju neplodne in hromeče brezbrižnosti v drugačen način razmišljanja, ki priznava našo soodvisnost. Če so naši izobraževalni sistemi trenutno zaznamovani z miselnostjo nadomeščanja in ponavljanja ter niso sposobni odpirati novih obzorij, v katerih lahko gostoljubnost, medgeneracijska solidarnost in vrednota transcendence rodijo novo kulturo, ali to ne bi pomenilo, da ne izkoriščamo priložnosti, ki jo ponuja ta zgodovinski trenutek?«

Papeževe misli so aktualne in odzvanjajo po svetu. Ideja o svetovnem vzgojnem zavezništvu tudi ni v enkratnem dogodku, ampak v trajni zavezanosti določenim načelom in prizadevanjem. Aktivna ostaja spletna stran, aktivne ostajajo številne pobude, ki so se razrasle od tam. Prav tako ostaja odprto vabilo za pristop k razmisleku ter odločitvam v smeri pobude. Skrb za celostni razvoj otrok in mladih ni samo stvar družine, zasebnih in državnih šol, ampak vse človeške družbe.

Svetovno vzgojno zavezništvo

Majda Merzel, univ. dipl. socialna pedagoginja, predstojnica skupnosti *Družbe hčera Marije Pomočnice*, delegatka za mladinsko pastoralo, katehistinja.

Papež Frančišek ima bogate življenjske izkušnje, predvsem pa je navdihnjen od Svetega Duha. Želi, da bi veselje evangelija doseglo tudi zadnjega ubogega na svetu in preoblikovalo vsa področja človekovega osebnega in družbenega življenja, da bi se prepoznali kot bratje in sestre ter skrbeli drug za drugega in za našo Zemljo.
Za to je potrebna globoka preobrazba, ki nam jo narekuje naš čas. Ta pa je mogoča le, če bomo generacije, ki prihajajo, vzgajali drugače in če se bomo vsi združili v tem prizadevanju. S tem namenom je dal pobudo za vzpostavitev Svetovnega vzgojnega zavezništva.

Instrumentum laboris (delovno gradivo) Svetovnega vzgojnega zavezništva je dokument, ki ni obsežen. V štirih delih – Načrt, Kontekst, Vizija, Poslanstvo – zgoščeno in jasno nakaže izzive sedanje družbe in vzgoje ter vizijo o njiju. Svetovno vzgojno zavezništvo temelji na apostolski spodbudi *Veselje evangelija* in okrožnici *Hvaljen, moj Gospod.*

Načrt

Svetovno vzgojno zavezništvo ni zbirka posebnih vzgojnih dejanj ali programov, ampak pobuda svetega očeta, da bi sklenili sporazum, zavezo. Zavezo sklenejo osebe, ki se zavežejo skupnemu cilju, pri tem pa ohranijo svoje razlike in so sposobne v tistih, ki so drugačni, videti sopotnike, božjo podobo in ne grožnjo svoji identiteti.
Naša naloga je poiskati *sopotnike na poti vzgoje* in skleniti zavezo z vsemi, ki *vrednotijo edinstvenost vsakogar.* Predpostavka te vzgojne zaveze je *spoštovanje različnosti in priznanje nepogrešljivosti vsakega prispevka za soočanje z nujnostjo vzgoje, ki jo živimo že nekaj desetletij.*
Papež Frančišek nas vedno znova spominja, da je temeljni izraz človečnosti ta, da v vsakem človeku prepoznamo brata, sestro ter skrbimo drug za drugega. Svetovno vzgojno zavezništvo želi spodbuditi uvajanje bratstva v vzgojne procese, da bi ga prepoznali kot temeljno antropološko danost. Iz tega lahko izhajajo vse poglavitne in pozitivne 'slovnice' odnosa: srečanje, solidarnost, usmiljenje, velikodušnost, pa tudi dialog, soočanje, in bolj splošno, razne oblike vzajemnosti. »Ustvarjeni smo bili ne le zato, da bi živeli 'z drugimi', ampak tudi zato, da bi živeli 'v službi drugih', v vzajemnosti, ki odrešuje in bogati.« (Gradivo pobude …, 2021: 6)

Foto: Benedikt Lavrih

Kontekst

- **Zlom medgeneracijske solidarnosti**
  Prva značilnost konteksta, v katerem živimo in kjer se odvija vzgoja, kot ga predstavi *Instrumentum laboris*, je zlom medgeneracijske solidarnosti. Mladi sami nas opozarjajo na nujno potrebo po medgeneracijski solidarnosti, ki je je vse manj. Širi se težnja, da bi se osredotočili nase, branili pridobljene pravice in privilegije, gledali na svet v ozkem obzorju, se zaprli v odnosu do drugih. Po papeževem mnenju so korenine tega v globoki antropološki preobrazbi. »Zdi se, da so se ljudje zdaj znašli na posebni točki svoje zgodovine /.../. Ključna značilnost tega trenutka je, z nekaj besedami, hitro širjenje kulture, ki je obsesivno osredotočena na nadvlado človeških bitij – posameznikov in vrste – nad resničnostjo. Nekateri so govorili celo o egolatriji, čaščenju samega sebe, na oltarju katerega je žrtvovano vse, celo najbolj cenjene človeške naklonjenosti.« (prav tam)
  Takšna egolatrija ustvarja prelome, ki vplivajo na vzgojno delovanje na vseh

ravneh (prelome med generacijami, kulturami, bogatimi in revnimi, moškimi in ženskami, ekonomijo in etiko itd.). »Zato se mora vzgoja, ki jo danes potrebujemo, znati soočiti s tem novim 'malikovanjem samega sebe' in najti prave besede, da bi vsem vrnila izvirnost in lepoto človekove poklicanosti k drugim in njegovi usodi. 'Skupaj' je beseda, ki rešuje in dosega vse.« (prav tam)

- **Časi vzgoje in časi tehnologije**
  Vzgojo v današnjem času zelo zaznamujeta tehnologija in spletno življenje ljudi, ki prinašata ogromno vzgojnih izzivov. Nove generacije so soočene z velikim protislovjem, saj so časi učenja in časi zrelosti zelo drugačni od internetnega časa. »Zato to pogosto vodi v močan občutek frustracije ter nizko samospoštovanje in samozavedanje: zakaj lahko z enim 'klikom' dobim, kar želim, ne morem pa – enako hitro – postati odrasla oseba, ki lahko sprejema pomembne odločitve in prevzema odgovornost?« (n. d.: 7)
  Internet ima v sebi velik potencial in veliko tveganj, zato potrebujemo držo razločevanja in ljudi, ki jo bodo sposobni prenesti na prihodnje generacije. »Vzgoja, ki jo potrebujemo danes, se ne le ne boji zapletenosti resničnosti, ampak si prizadeva, da bi vsem, ki jim je namenjena, omogočila bivati v tej zapletenosti in jo 'počlovečiti', ob zavedanju, da je vsako orodje vedno odvisno od namenov tistih, ki ga uporabljajo.« (prav tam)
- **E-dukacija vprašanj**
  Današnji človek je izpostavljen številnim in hitrim dražljajem IKT, ki želijo zapolniti vsak trenutek dneva. To ga vodi v preračunljivo racionalnost, pomanjkanje notranjosti, razmišljanja, poslušanja sebe in drugih, pomanjkanje sposobnosti, da bi živeli v tišini, ter v izgubo občutka za celoto, za širše obzorje. Zato se je »danes treba osredotočiti na vzgojo naše mladine za vprašanja, ki imajo v tem smislu prednost pred podajanjem odgovorov: gre za to, da namenimo čas in prostor razvoju velikih vprašanj in želja, ki se naselijo v srca novih generacij, da bi se v pomirjenosti same s seboj lahko izpolnile v iskanju transcendentnega.« (prav tam)
- **Ponovna izgradnja lastne identitete**
  Trpljenje, ki vse pogosteje zadeva mlade, izhaja iz razdrobljene identitete, zato je izziv današnje vzgoje izgradnja lastne identitete, poenotene vizije sebe. V kulturi odmetavanja, ki odriva starejše in otroke, pogosto živimo revno sedanjost brez preteklosti in brez prihodnosti, primanjkuje nam spominov in perspektive, zato se sodobni človek pogosto z osiromašeno dušo in brez upanja sooča z negotovostjo in nestabilnostjo. Treba je »oblikovati posameznike, ki lahko obnovijo pretrgano povezavo z našimi spomini in z našim upanjem v prihodnost: mlade ljudi, ki bodo ob zavedanju svojih korenin odprti za novosti, ki vedo, kako ponovno zgraditi mirnejšo sodobno identiteto.« (n. d.: 8)
- **Okoljska kriza kot kriza odnosov**
  Ta kriza je v okrožnici o skrbi za skupni dom *Hvaljen, moj Gospod* posebej izpostavljena. Naš odnos do sebe in do drugih je neločljivo povezan z odnosom do narave, do sveta, v katerem živimo. »Zanemarjanje obveznosti do vzpostavljanja in vzdrževanja primernega odnosa z bližnjim, za katerega moram skrbeti in ga varovati, uničuje moj notranji odnos s samim seboj, z drugimi, z Bogom in z zemljo.« (Papež Frančišek, 2015: 70) Na naravo ne smemo gledati kot na ločeno od nas, saj smo del narave in v nenehni interakciji z njo (n. d.: 139). V času epidemije je še toliko bolj prišla do izraza kriza naših medosebnih in družbenih odnosov, vse bolj pa občutimo tudi posledice okoljske krize. Vzgoja novih rodov zahteva polno zavedanje, da je 'vse povezano' (n. d.: 70).

Foto: Petra Duhannoy

Vizija

Kaj je pravzaprav vizija Svetovnega vzgojnega zavezništva? Delovni dokument jo povzame v treh glavnih točkah:

- **Enotnost v različnosti: nova miselnost**
  Strah pred različnostjo povzroča razdrobljenost in nasprotovanja, ta pa vodijo v konflikte. Zato potrebujemo *kognitivni skok naprej*, da na raznolikost ne bomo gledali kot na oviro in sovražnico enotnosti, ampak priznali, da je *zanjo nepogrešljiva in je njeno obzorje možnosti.* Vzgojitelji bi morali delovati predvsem v tej smeri, da uveljavljajo mišljenje, ki izraža enotnost v različnosti in razlike obravnava kot blagoslov za našo identiteto. To novo razmišljanje vodi k širokemu dialogu, ki vključuje vse, ki si želijo prizadevati za kulturo srečanja in bratskega poslušanja. Pri tem je ključna vloga medverskega dialoga, ki si prizadeva za družbeni mir in pravičnost. Koncept dialoga in miru bi moral vse bolj usmerjati tudi izvoljene predstavnike, ki jim je zaupano politično in gospodarsko vodenje civilne družbe.
- **Odnos v središču**
  Za obnovo vzgojne zaveze je nujno poudariti vrednoto vzgojnega odnosa, ki vzgaja tako odrasle kot mlade v dialoški

izmenjavi. Mladi se ozirajo na besede in zglede odraslih, pa tudi sami veliko prispevajo s svojo zavzetostjo in žejo po resnici. Osrednja vloga osebe v vsakem vzgojnem procesu pa od nas zahteva, da odpremo oči za revščino in trpljenje mnogih otrok ter smo pripravljeni konkretno delovati za preseganje tega.

- **Svet se lahko spremeni**
  Še eno temeljno načelo bi morali postaviti v središče vzgoje, in sicer načelo, da se svet lahko spremeni. Mladi so ob odprtju svetovnega dneva mladih v Krakovu na papeževo vprašanje »Ali lahko kaj spremenimo?« vzkliknili: »Da!« »Danes je to povabilo namenjeno vsem, ki imajo politično, upravno, versko in izobraževalno odgovornost: čas je, da prisluhnemo kriku, ki se dviga iz globin src naših mladih.« (Gradivo pobude …, 2021: 10) To je klic po miru, pravičnosti, bratstvu, ogorčenju, »odgovornosti in zavezanosti k spremembam glede vseh slabih sadov, ki jih ustvarja sedanja kultura odmetavanja. Prav v moči tega klica, ki prihaja od mladih /.../ morajo vsi, zlasti tisti, ki se ukvarjajo z izobraževanjem, najti moč, da bodo negovali to revolucijo nežnosti, ki bo rešila naš svet s preštevilnimi ranami.« (prav tam)

Poslanstvo

Papež Frančišek je v poslanici za vzpostavitev Svetovnega vzgojnega zavezništva poudaril nujnost vzpostavitve 'vzgojne vasi', za kar pa je potreben trojni pogum: pogum, da postavimo v središče osebo, pogum, da vložimo v vzgojo najboljšo energijo z ustvarjalnostjo in odgovornostjo, ter pogum, da oblikujemo osebe, ki bodo razpoložljive za služenje skupnosti.
V zvezi s prvo točko je zapisal: »Pri razvoju celostne ekologije je treba osrednje mesto nameniti vrednosti, ki jo ima vsako bitje v odnosu do ljudi in stvarnosti, ki ga obdajajo, ter načinu življenja, ki zavrača kulturo odmetavanja.« (n. d.: 2)
Papež vabi k pogumnemu koraku, da bi vzgoji namenili najboljše razpoložljive moči, ki jih imamo kot družba, cerkvena in politična skupnost. »Pravzaprav se potrošniška ideologija hrani z individualizmom in nesposobnostjo samoupravljanja, saj smo zunaj skupnosti najbolj krhki in se prav v nesposobnosti jasnega razmišljanja ubogljivo odzivamo na propagandne dražljaje.« (n. d.: 12) Le z vzgojo lahko upamo na pozitivno spremembo z dolgoročnim načrtovanjem. »Vse, kar bo v prihodnosti, mora temeljiti na najboljšem, kar imamo danes.« (prav tam)
Odločilno v vzgoji pa je, ali bomo v otrocih in mladih »oblikovali in gojili resnično in polno odprtost za služenje drugim, vsem drugim, celotni človeški skupnosti, začenši s tistimi v najbolj zahtevnih razmerah.« (prav tam) Vzgoja opravi svoje poslanstvo, če vzgaja za služenje.
»Vzgoja je trenutek, ki odloča, ali imamo dovolj radi svet, da prevzamemo odgovornost zanj in ga tako rešimo pred propadom, ki se mu ne moremo izogniti brez prenove in brez prihoda novih bitij ter mladih. V vzgoji se prav tako odloča, ali imamo svoje otroke tako radi, da jih ne izključujemo iz svojega sveta, jih prepuščamo samim sebi ter jim s tem ugrabimo priložnost, da se lotijo nečesa novega, nečesa za nas nepredvidljivega; namesto tega jih pripravimo na nalogo, da obnovijo svet, ki bo skupen vsem.« (Garzanti, 1999: 255)

Viri in literatura

- Garzanti (1999, orig. 1961): *Tra passato e futuro – Med preteklostjo in prihodnostjo.* Torino.
- *Gradivo pobude papeža Frančiška za Svetovno vzgojno zavezništvo* (2021). Pridobljeno s spletne strani: https://solstvo.rkc.si/wp-content/uploads/2021/09/Svetovno-vzgojno-zavezništvo.pdf.
- Papež Frančišek (2015): *Hvaljen, moj Gospod. Okrožnica o skrbi za skupni dom.* Ljubljana: Družina.
- *Patto educativo globale. Instrumentum laboris.* Pridobljeno s spletne strani: https://www.educationglobalcompact.org/resources/Risorse/instrumentum-laboris-it.pdf.

Vzgojno zavezništvo

Duhovno-teološki vidik

Matevž Vidmar, teolog, bloger, pisec, direktor *Rahelinega vrtca – hiše otrok Montessori* in podpredsednik DKPS.

Besedo zavezništvo uporabljam z majhnim zadržkom zaradi njenega vojaškega prizvoka. To potrdi tudi* Slovar slovenskega knjižnega jezika*, kjer lahko preberemo, da se beseda zavezništvo pojavlja predvsem v zvezi s pridevnikoma vojaško ali politično; zavezništvo je tvorjeno iz besede zaveza, ki pa je med drugim tudi svetopisemski termin.

Zaveza

Zaveza, podobno kot pogodba, ureja odnose med dvema, pri čemer lahko rečemo, da zaveza presega izraz pogodba. Če ima slednja zgolj neke pravne osnove, zaveza ureja odnose na globlji ravni. Zavezo namreč Bog večkrat sklene z različnimi posamezniki v Stari zavezi, višek pa je zaveza z izraelskim ljudstvom na Sinaju. Prav zanimivo je, da je Mojzes dvakrat sklenil zavezo (2 Mz 31–34). Druga je bila potrebna, ker je v svoji jezi razbil prvi plošči z zapovedmi, ko je videl ljudstvo malikovati. Ker pa more Bog pisati ravno po krivih črtah človeka, se nam od 32. do 34. poglavja odkrije eno lepših

starozaveznih besedil, ki je pomembno tudi za sodobno razumevanje vzgoje. Mojzes in Bog si 'podajata žogico', čigavo je izraelsko ljudstvo. Mojzes pravi, da ga vodi Bog, da je torej Božje, medtem ko Bog vztraja, da je ljudstvo Mojzesovo. Ker je v ozadju tudi vzgoja tega 'trdovratnega' ljudstva (tako so Izraelci namreč večkrat imenovani), ni zanemarljivo dejstvo, da je za vzgojo pomemben tako človeški kot božji faktor. V okviru Stare zaveze lahko zaključimo, da gre v celoti za vzgojo. Jezus v Novi zavezi pride dopolnit to starozavezno zavezo: dopolni jo z brezpogojno ljubeznijo na križu. Jezusova zaveza ima tako globlje temelje. Če je bila prva zaveza – Postava – zapisana na trd kamen (dve kamniti plošči), je nova zaveza vpisana v srce. Kot pravi pismo Hebrejcem: »Svoje postave bom dal v njihova srca« (Heb 10,16). Ko vstopamo v proces vzgojnega zavezništva, se mi zdi ta element ključen. Da pristopamo s srcem. To je pravzaprav pogoj. Če bomo srčno pristopili, bo proces obrodil sadove.

Dejstvo je, da Stara in Nova zaveza prikažeta ničkoliko odklonov od zaveze s strani človeka. Značilnost svetopisemske zaveze je ta, da Bog od nje ne odstopa. In če smo že na začetku izpostavili razliko med zavezo in pogodbo, lahko na tem mestu nadaljujemo. Pri pogodbi so navadno opredeljene posledice odstopa ene ali druge stranke, prav tako so omenjeni morebitni spori. Zaveza to presega, vsaj svetopisemska, saj ne daje nobenega vzvoda, da bi ena ali druga stran od zaveze odstopila; sploh takrat, ko zaveza temelji na brezpogojni ljubezni. Na njej pa temelji tudi vzgoja sama. Celjski škof dr. Maksimilijan Matjaž v svoji knjigi *Iz besede* pod geslom vzgoja zapiše: »Vzgaja lahko samo tisti, ki ljubi brez pogojev. Ljubiti pa pomeni ostati zvest tudi v trpljenju in razočaranju.« (Matjaž, 2021: 194) Od vstopa posameznika v vzgojno-izobraževalni proces, navadno v vrtcu, pa vse do zadnje minute tega procesa naj bi se ta posameznik srečeval z učitelji in vzgojitelji, ki ga ne le izobražujejo, pač pa tudi vzgajajo. Če proces vzgoje poteka z ljubeznijo do tega posameznika, ne glede na to, kakšen je, potem tudi izobraževalni del ne ostane zgolj podajanje suhoparnih dejstev. Ker pa ljudje nismo popolni kot Bog, je včasih težko ostati zvest tudi v trpljenju in razočaranju, zapiše škof Matjaž. A ljubezen je dar, ki ga moremo izprositi od Boga.

Trenutno stanje

Ko govorimo o Svetovnem vzgojnem zavezništvu, ne vidim smisla v podpisovanju dokumentov. Ne trdim, da niso pomembni, a zaživijo lahko le, kot smo zgoraj prikazali, če so zapisani v srca. Zaveza nas more in mora spreminjati. Naše odnose, naš način delovanja. Pri tem pa je pomemben realen pristop: da najprej ubesedimo stanje, ki ga živimo. O vzgojnem zavezništvu trenutno obstaja delovni dokument (Gradivo pobude papeža Frančiška za Svetovno vzgojno zavezništvo, 2021), ki je že preveden v slovenščino in dostopen na spletni strani Katoliško šolstvo. Dejstvo, da še nismo prejeli končnega dokumenta, kaže kompleksnost procesa. Dokument izpostavi pet okoliščin: zlom medgeneracijske solidarnosti, čase vzgoje in čase tehnologije, 'e-vzgojo' za prevpraševanje, ponovno izgradnjo lastne identitete in okoljsko krizo kot krizo odnosov. Na kratko pokomentirajmo vsako od njih.

Človek za svobodo namreč potrebuje meje, pa naj se sliši še tako čudno.

Četudi je bila medgeneracijska solidarnost venomer problem, 'stari' so namreč vedno tožili, kako 'nevzgojena je mladež', se zdi, da se je razkorak vendarle poglobil. Starejši nam imajo mnogo povedati. 'Ustno izročilo', ki se je v preteklosti mnogokrat prenašalo po sili razmer (zaprti ob peči v istem prostoru), se izgublja tudi zaradi drugega dejstva, ki ga prinaša delovni dokument. Čas tehnologije. Neskončna možnost dostopa do najrazličnejših 'vsebin', ki so bolj zanimive kot 'ustno izročilo', vsebinsko pa so dejansko prazne, torej 'nevsebinske', krni ta proces. To izpostavlja delovni dokument tudi v tretji točki, kjer se sprašuje o e-vzgoji, citira pa papeža Frančiška in njegovo okrožnico *Laudato si.* »Specializiranost tehnologije pa posledično pripelje do ovire, in sicer, da nima več pogleda na celoto. Drobljenje znanja doseže svoj namen z dejansko uporabo, a marsikdaj izgubi občutek za celoto, povezave, ki so med stvarmi, za široko obzorje, za smisel, ki postane nepomemben.« (LS 110)

A ko gledamo celostno, se papež kot starostnik zaveda omejenosti. V govoru vernikom v Pietralcini 17. marca 2018 je namreč dejal: »Naj se starejši naučijo govoriti z mladimi in mladi naj se naučijo govoriti s starejšimi.« (Gradivo pobude papeža Frančiška za Svetovno vzgojno zavezništvo, 2021: 8) Ker so starejši praviloma bolj povezani z naravo, bi nas lahko naučili, kako pristopati do okolja. Ta izziv je morebiti največji. Postali smo namreč družba neskončnosti, družba preobilja. Če zavrtimo čas za 20 let nazaj, ko smo ravno vstopali v obdobje neomejenih možnosti, si zgolj v nekaterih trgovinah 'dobil vse'. Danes v vseh trgovinah 'dobiš vse'. Zaradi tega dnevno na tone hrane vržemo v smeti. Nič bolj 'ekološki' nismo pri predajanju informacij. 'Na tone' le-teh se prenese preko interneta. Če smo pred 20 leti bili pozorni na količino podatkov, ki smo jih prenesli, imamo danes 'neomejene' pakete. To je problem. Človek za svobodo namreč potrebuje meje, pa naj se sliši še tako čudno. Končno pa je paradoks dejstvo, da živimo v času možnosti neomejene komunikacije, a govorimo o krizi odnosov. Ko Svetovno vzgojno zavezništvo opozarja na te probleme, nas spodbuja, da bi bili na področju odnosov še bolj pozorni. Kar je bilo namreč pred 20 leti samoumevno, danes ni več.

Vizija

Če sem uporabil realizem, da sem opisal stanje, v katerem se nahaja svet, pa sem, v duhu delovnega gradiva, glede vizije in odgovora na trenutno stanje pravzaprav optimističen. To je v bistvu evangeljska drža. Ko v evangelijih beremo o klavrni podobi Odrešenika na križu, pisci dajejo vedno znova slutiti, da se zgodba tu ne konča. Četudi bi prvič brali te odlomke in ne bi poznali zaključka zgodbe, so v zgodbi o križanju močni indici upanja. In četudi Pavel pravi, da je od vere, upanja in ljubezni najmočnejša ljubezen (1 Kor 13,13), tudi upanje in vera nista zanemarljiva.

Vizija, ki jo prinaša Svetovno vzgojno zavezništvo, nas najprej usmerja k 'enotnosti v različnosti'. To je zelo težka pot svobode. Sprejemati drugega v tem in s tem, kar je.

Foto: Petra Duhannoy

Z danostmi in omejitvami. Teološko je to pot križa, ki edina lahko pripelje do nove, bolj kakovostne ravni življenja: do odrešenja. Zato ni čudno, da delovni dokument v ostalih dveh poglavjih vizije prinaša poglavji o odnosu in upanju z naslovoma »Odnos v središču« in »Svet se lahko spremeni«. Če povežem oba: 'svet se lahko spremeni', če je 'odnos v središču'. Tako bi verjetno najbolje opisali proces, ki mu rečemo vzgoja. Vzgajamo namreč zato, da bi se svet spremenil; in lahko se, če bo v središču odnos. Kot sem že napisal, odnos ljubezni. Ne samoljubja, ki se tako hitro prikrade v vzgojno-izobraževalni proces, pač pa ljubezni. Zato pedagoški delavci potrebujemo nekoga, ki nam nastavlja ogledalo, nekega 'supervizorja', ki nas spremlja in nam na poti vzgoje pomaga. Nekoga, ki nam v odnosu pomaga rasti, in to kljub marsikdaj bolečim procesom.

Poslanstvo

Sprva sem to podpoglavje naslovil 'Odgovor'. Nato sem ugotovil, da je to pomanjkljivo. Kot teolog se vedno znova ujamem v zanko, da imam odgovor na vse. Jobova knjiga in skrivnost križanja mi vedno znova dajeta vedeti, da odgovora na vse ni. Tudi tega se moramo zavedati v procesu vzgoje. Vzgoja ni izpolnjevanje kazenskih in zakonskih določb, kot bi nekateri želeli. Vzgoja to presega. Je proces, ki živi v svobodi in ljubezni, kar pomeni, da prinaša svoje 'omejitve', ki pa so v svojem bistvu razširitve. Zato ne odgovor, pač pa poslanstvo. Odgovor je omejen, poslanstvo pa prinaša paleto različnih možnosti za udejanjanje vzgojnega procesa. Pri tem se, končno, obregnem ob afriški rek, ki je zelo ljub papežu Frančišku: da je »za vzgojo potrebna cela vas«. Temu reku sem se izogibal, ker je v svoji simpatičnosti velikokrat izkoriščan. Vaško življenje, bolj kot mestno, prinaša raznobarvnost odnosov. Pri tem je vsak element pomemben. Vsaka odločitev, vsako dejanje, vsaka beseda šteje. In ker tu kaj hitro zapademo v pesimizem (vsak se namreč zaveda svojih omejitev), nam križanje spet daje odgovor. Zmaga Jezusa ni bila v njegovih nadpovprečnih sposobnostih, da je lahko ozdravljal ljudi itd. Ne, njegova zmaga je bila v nemoči, ki jo je izkazal na križu. V vzgojnem procesu, kjer se velikokrat počutimo nemočne, nam je ta zgled lahko še posebej pomemben.

To je tudi povzetek delovnega dokumenta v naslovih »Jutri zahteva najbolje, kar imamo danes« in »Vzgajati za služenje, vzgoja za služenje«. Naše osnovno človeško, predvsem pa krščansko poslanstvo je, da ljubimo. Dostojevski to tako preprosto in sila realistično zapiše v delu Bratje Karamazovi. Največja grešnica (to pove že njeno ime v prevodu: Grušenjka) izreče besede: »Ljubi za nič, tako kot ljubi Aljoša.« (Dostojevski, 1929: 511) Služenje je ljubezen za nič. In končno, noben plačni razred ne more poplačati brezpogojne ljubezni in služenja v procesu vzgoje. Vzgoja za služenje pa se prične pri zgledu. Da, trpke besede, ampak tudi vzgojno-izobraževalni delavci moramo (do)živeti križ. Da bomo ljubili v vsej polnosti.

Zaključek

Vzgojno zavezništvo je torej tudi zaveza, da nam bo Bog pomagal na duhovnem področju, v ljubezni do bližnjega. V ljubezni do vsakega posameznika, vpetega v vzgojno-izobraževalni proces, vpetega v vzgojo samo. Je velika zaveza, ki prinaša ogromne premike, v katere verjamem. Končno namreč v vzgojnih procesih deluje Bog. Če je zaživel in premaknil izraelsko ljudstvo iz Egipta preko puščave v obljubljeno deželo in če je Jezus preko smrti pokazal pot odrešenja, potem verjamem, da bo deloval v Svetovnem vzgojnem zavezništvu. Preko vseh nas, (katoliških) pedagogov, ki smo se v pobudi prepoznali in jo bomo tudi uresničevali. V javnih in zasebnih vzgojnih ustanovah.

Literatura

- Dostojevski, Fjodor Mihajlovič (1929): *Bratje Karamazovi*. Prvi zvezek. Prev. Vladimir Levstik. Ljubljana: Svet.
- *Gradivo pobude papeža Frančiška za Svetovno vzgojno zavezništvo* (2021). Pridobljeno s spletne strani: http://solstvo.rkc.si/wp-content/uploads/2021/09/Svetovno-vzgojno-zavezni%C5%A1tvo.pdf.
- Matjaž, Maksimilijan (2021): *Iz Besede: Biblični slovarček*. Ljubljana: Družina.
- Papež Frančišek (2015): *Hvaljen, moj Gospod – Laudato si:* okrožnica o skrbi za skupni dom. Ljubljana: Družina.
- *Sveto pismo Stare in Nove zaveze* (1996). Ljubljana: Svetopisemska družba Slovenije.

Skrb za človeka kot celoto

Naš pogovor: dr. Maja Ebert Moltara

Tatjana Fink, dipl. sociologinja, dve desetletji aktivna pri poslanstvu hospica, vodja stacionarnega hospica — *Hiša Ljubhospica.*

V Sloveniji se paliativna oskrba razvija od sredine 90. let s pomočjo več nevladnih organizacij, v večini zdravstvenih strok pa si mora še pridobiti svoje mesto v skladu z Državnim programom paliativne oskrbe, *sprejetim leta 2010. Tem temam je bil namenjen* 4. Slovenski kongres paliativne oskrbe *od 11. do 12. 11. 2021. Osrednje teme so bile povezane z vključevanjem paliativne oskrbe v delo različnih medicinskih strok, s tem, kako je oz. bi morala biti paliativna oskrba vključena v dodiplomsko in podiplomsko izobraževanje ter kdaj naj bi jo pri bolniku začeli izvajati. Zaradi epidemije covida je paliativna oskrba zelo aktualna v času humanitarnih kriz in skrbi zase v težkih razmerah. Na kongresu so predstavili nove mobilne paliativne time, ki jih to jesen uvajamo v Sloveniji za obiske paliativnih bolnikov na domu.*
O paliativni oskrbi, o kateri vsi v zdravstvu potrebujejo več znanja, smo se pogovarjali z dr. Majo Ebert Moltara, predsednico Slovenskega združenja za paliativno in hospic oskrbo, *vodjo oddelka za akutno paliativno oskrbo na* Onkološkem inštitutu Ljubljana (OI) *in eno od glavnih urednic priročnika o paliativni oskrbi, gonilno silo paliativne oskrbe.*

Za kaj pravzaprav gre, ko govorimo o paliativni oskrbi?

Paliativna oskrba je medicinska veda, ki skrbi za čim bolj kakovostno življenje bolnikov z neozdravljivimi progresivnimi boleznimi in izvaja podporo njihovim bližnjim. Slednjim zagotavlja podporo v času bolnikove bolezni ter po njegovi smrti. Celostna obravnava naslavlja oskrbo telesnih simptomov, psihosocialnih in duhovnih potreb. Izvajati se mora neprekinjeno, ne glede na to, kje je bolnik obravnavan (doma, v bolnišnici, domu starejših, hospicu). Izhajati mora iz potreb posameznika, ki se spreminjajo. Glavno vodilo je ohranjanje bolnikove identitete, njegovih vrednot in dostojanstva.

Ob izrazu paliativna oskrba marsikdo najprej pomisli, da ljudi pripravljate na smrt. Je to res bistvo vašega poslanstva?

Vse dejavnosti paliativne oskrbe so usmerjenje v zagotavljanje čim večje kakovosti življenja ob sočasnem upoštevanju bolnikovih vrednost in prepričanj. Tako bolnika kot tudi njegove bližnje paliativna oskrba uči, kako se soočati s situacijo, v kateri so, in kako s tem živeti čim bolj polno in človeka dostojno. V iskanju teh najbolj optimalnih poti v soočanju z neozdravljivo boleznijo so tudi vprašanja glede umiranja in smrti, ki se jih paliativna oskrba ne izogiba. Tako kot je rojstvo pomemben del človekovega življenja, je tudi odhod, smrt. V danem trenutku pa je pomemben ta trenutek in kaj bomo naredili sedaj.

Kako bi ocenili razvoj paliativne oskrbe pri nas? Katere so glavne ovire, da ne gre hitreje, kot so nedavno pokazale potrebe ob koronakrizi?

Vsaka stvar v življenju potrebuje svoj čas, tudi razvoj stroke, kot je npr. paliativna oskrba. Včasih je bolje počasi in zanesljivo kot hitro in nepremišljeno, ko lahko zaviješ narobe. Pomembno je, da se stvari premikajo v pravo smer. Verjamem, da že danes po načelih paliativne oskrbe pomagamo več ljudem kot pred 10 leti in da bo ta trend naraščal. Paliativno oskrbo želimo omogočiti čim več tistim, ki jo potrebujejo, a dejstvo je, da verjetno nikoli ne bo tako, da bi lahko pomagali vsem, in to v obsegu, kot bi si vsak želel. Treba se je truditi, da poskušamo v danih situacijah narediti čim bolje za čim več ljudi. In ja, covid nam je nastavil zrcalo, kje in kako smo glede paliativne oskrbe, a tudi glede celotne družbe. Lahko le upamo, da bo sedaj morda kakšen korak v razvoju paliativne oskrbe vseeno hitrejši in lažji, a le čas bo pokazal zrelost naše družbe. Odnos do umiranja in smrti (in do paliativne oskrbe) je odraz družbenih vrednot.

Umiranje je več kot le medicinski proces in navkljub velikemu

Foto: arhiv Onkološkega inštituta

napredku medicine velikokrat pozabimo na človeka.

Vsak človek je osebnost zase, ima svoje vrednote, izkušnje in pogled na življenje. Paliativna oskrba v ospredje postavlja človeka kot celoto in ne le nekoga z neko neozdravljivo boleznijo. Menim, da nas ravno paliativna oskrba vedno znova opominja, kaj vse je pomembno v medicini – ne samo znanost in napredek, ampak tudi bolnik kot osebnost. Paliativna oskrba je zato pomemben spremljevalec znanosti in napredka, saj v medicini ohranja človečnost.

Ste osrednja gonilna sila nedavnega že 4. Slovenskega kongresa paliativne oskrbe. Kako ocenjujete njegov prispevek k razvoju paliativne oskrbe?

Kongres je rezultat sodelovanja številnih somišljenikov. Kot že vsi predhodni kongresi bo tudi ta dolgoročno vplival na nadaljnji razvoj. Čeprav smo bili razočarani, da ga moramo izvesti virtualno, pa smo ugotavljali tudi prednosti le-tega. V gosteh smo imeli zelo priznane strokovnjake iz celega sveta, ki jih pri izvedbah 'v živo' zaradi oddaljenosti ne bi nikoli imeli. To je dodatno obogatilo program in mu dalo piko na i. Osrednji temi sta bili integracija paliativne oskrbe v temeljne vede medicine in izobraževanje v paliativni oskrbi. Spregovorili smo o tem, kje smo in kaj lahko v prihodnosti naredimo bolje, drugače. Popoldanske teme pa so bile namenjene paliativni oskrbi v kriznih situacijah (begunci, covid …) in skrbi zase. Slednje je še kako pomembno tako v paliativni oskrbi kot na splošno v medicinskih krogih, in sicer zaradi izgorelosti in utrujenosti, ki smo jima vsi izpostavljeni.

Foto: arhiv Onkološkega inštituta

V Sloveniji je še vedno zelo malo dobre literature o paliativni oskrbi, zato ste ob organizaciji kongresa izdali tudi nov priročnik. Kaj prinaša in komu je predvsem namenjen?

Priročnik *Paliativna oskrba* je nastal na podlagi potreb enotedenskega (40-urnega) izobraževalnega programa za specializante kliničnih strok, ki naj bi ga posamezne specializacije vključile kot obvezno vsebino. Pri nastanku so se povezali strokovnjaki tega področja v našem okolju. Kmalu se je izkazalo, da je nastal zelo kakovosten priročnik, ki nudi osnovno znanje s področja paliativne oskrbe in je primeren tudi za druge strokovne skupine, dodiplomsko in podiplomsko.

Nedavno ste na OI začeli s paliativno mobilno enoto, ki je več kot dobrodošla v podpori družinam s paliativnim bolnikom na domu. Kdo se je lahko nadeja in kaj so pokazali prvi meseci glede potreb uporabnikov na domu?

Mobilna paliativna enota predstavlja le eno izmed dejavnosti specializirane paliativne oskrbe, ki jo moramo zagotavljati v zdravstvenem sistemu. Paliativna oskrba namreč izhaja iz potreb bolnika (in njegovih svojcev). Večina bolnikov ima težave, ki jih lahko v domačem okolju oskrbi primarni tim (družinski zdravnik in patronažna sestra), nekateri so lahko oskrbovani doma z dodatno podporo specializiranega mobilnega tima, pri nekaterih pa gre za tako kompleksne situacije, da je potrebna bolnišnična obravnava. Različne ravni paliativne oskrbe se torej vključujejo glede na potrebe posameznega bolnika.

V prvih mesecih delovanja imamo zelo pozitivne odzive s strani bolnikov in njihovih bližnjih, a pomembno bi bilo, da bi bile te enote dosegljive vsepovsod, po vseh regijah Slovenije. Hkrati je pomembno tudi to, da bi imele vse bolnišnice v vseh religijah svoj oddelek za specializirano paliativno oskrbo za tiste bolnike z najbolj kompleksnimi in

težko obvladljivimi simptomi. Le s takim enakomernim razvojem paliativne oskrbe na vseh ravneh bomo lahko pomagali vsem bolnikom.

Foto: arhiv Onkološkega inštituta

Smrt je za mnoge zdravnike neuspeh. Kako se ta srečevanja z minljivostjo, ki jih doživljate na akutnem paliativnem oddelku na OI, pa tudi sicer v družbi ob porastu smrti zaradi covida, odražajo v vašem življenju?

Pogovor in vodenje bolnikov (svojcev) v soočanju z minljivostjo je naše vsakdanje delo. Na nek način se vsak med nami sam, na svoj način sooča z dnevnimi zgodbami, v katere smo vpleteni, a smo si ves čas kot ekipa drug drugemu v oporo. Del izobraževalnega procesa vsakega, ki dela z nami, je, da se nauči 'poskrbeti zase', da zna poiskati vire moči in umirjenosti. To je zelo pomemben del osebne rasti, brez katerega na oddelku za paliativno oskrbo ne moreš delovati.

S pojavom covida smo kot družba na eni strani postali do teh vsebin bolj občutljivi, po drugi strani pa tudi manj. Vsakdanje poročanje o smrtih zaradi covida se nikogar več 'ne dotakne', to nam je postalo 'normalno', čeprav nam kot družbi ne bi smelo biti, tako kot ni družini, ki nekoga izgubi zaradi okužbe s covidom. Če moramo kot zdravniki priznati, da marsičesa ne znamo pozdraviti in da naši bolniki zaradi kroničnih neozdravljivih bolezni umrejo, pa je marsikatera smrt zaradi covida popolnoma nepotrebna.

Kaj vam pomaga, da pogosto srečevanje s smrtjo ni prezahtevno?

Verjamem, da je potrebno neprestano iskanje sreče in lepega, tudi takrat, ko stvari ne gredo, kot si želimo. V življenju vsak razvije svoje vire notranje moči. Zame so vir pozitivne energije moji najbližji, tako mladostna energija mojih 14-letnih dvojčic, ki cvetita iz leta v leto, kot tudi tiha modra sporočila pokojnega očeta, ki me spremljajo pred vsemi večjimi in težkimi prelomnicami v življenju. Sprejemanje življenja in smrti v vseh njunih dimenzijah in vključevanje teh spoznanj v današnji dan je tista prava modrost, ki nas najbolj bogati. Pa tudi jutranja kavica pod hrasti na Krasu in trenutek miru vedno dobro deneta. Da se umirijo misli, da se porodijo nove ideje.

Foto: arhiv Onkološkega inštituta

Morda še kak utrinek iz vašega poslanstva, ki se vam je zapisal v srce …

Pri tem vprašanju se mi zastavi dodatno vprašanje: Kaj je dejansko moje poslanstvo? Vsi imamo več poslanstev, in če pomislimo, imamo vsi tudi neskončno takih malih, drobnih trenutkov, ki bi si jih lahko vsak dan zapisali v srce, pa jih v ritmu današnjega časa vse prepogosto spregledamo oziroma jih vzamemo za samoumevne. To so lahko mali trenutki, ko te bolnik pogleda z olajšanjem, ker mu je popustila bolečina, lahko so prikrite solze svojcev, ko spoznajo da se njihovi bližnji poslavlja in so ti hvaležni, da si ob njih in niso sami. To so ti mali veliki trenutki iz vsakdanjega dela v paliativni oskrbi.

Lahko pa gre tudi za utrinke iz mojega drugega pomembnega poslanstva – biti mama: utrinek ponosa ob mojih hčerah, ko sta prvič doma spekli raco za martinovo, navdušenje nad uspešnim 'korona' poskusom (izvaljena mala prepelica iz jajc, kupljenih v trgovini) ali ob ponovni zmagi na zadnji tekmi. Vsak tak utrinek predstavlja kamenček v mozaiku mojega življenja in mi omogoča, da sem to, kar sem, in da lahko delam to, kar delam.

Jurij Japelj (1744–1807)

Dragica Motik, prof. zgodovine in geografije, upokojenka. Bila je učiteljica dopolnilnega pouka slovenščine v Nemčiji, vrsto let višja svetovalka za dopolnilni pouk slovenščine v tujini na *Zavodu RS za šolstvo*, od šolskega leta 2010 do 2017 je ponovno poučevala dopolnilni pouk slovenščine v Čabru, Tršću, Prezidu, Buzetu, Pulju in na Reki.

V reviji Vzgoja predstavljamo može, ki so bili dijaki jezuitskega kolegija pri Sv. Jakobu v Ljubljani in so v svojem življenju ustvarili za slovensko kulturo pomembne stvari. Jurij Japelj je eden izmed teh stebrov. Bil je vsestransko delujoč in uspešen mož: duhovnik, župnik, kanonik in škof,[1] pesnik, pisatelj, prevajalec in pomemben jezikoslovec. Poleg vsega tega je bil velik človekoljub. Vse svoje premoženje je podaril revežem.

Jurij Japelj
Vir: Slovenska biografija

Rodil se je 11. 4. 1744 v Kamniku. Oče je bil pek iz Bevk pri Vrhniki, pisal se je Apel. Jurij je z rojstvom postal državljan Svetega rimskega cesarstva nemške narodnosti.[2] Umrl je 11. 10. 1807 v Celovcu, kjer je opravljal delo vodja semenišča.

Osnovno izobrazbo je dobil od rojaka Mihaela Paglovca,[3] župnika v Tuhinju. V jezuitskem kolegiju, ki je bil poleg cerkve sv. Jakoba v Ljubljani, je bil deležen odlične klasične izobrazbe. Takrat so bili jezuitski kolegiji pomembna vzgojno-izobraževalna, duhovna, kulturna in verska središča. Japelj je nadaljeval študij bogoslovja v Gorici, Gradcu in Trstu, kjer je bil leta 1769 v cerkvi sv. Antona posvečen v duhovnika.

Poleg slovenskega jezika je odlično obvladal latinščino; jezikovno znanje je v času študija nadgradil še z italijanščino, francoščino in angleščino. Morda je tudi zaradi širokega jezikovnega znanja zbudil pozornost sodobnih aristokratov, tudi Žige Zoisa in njegovega kroga, ki so potrebovali izobražene ljudi za udejanjanje svojih idej. Ljubljanski škof Herberstein je vedel za mladega Jurija in ga je leta 1773 poklical v Ljubljano ter mu zaupal opravljanje del škofijskega tajnika in notarja.

Prelomnice za jezuitski red in kolegij

Marija Terezija in Jožef II. sta v državo vnašala razsvetljenske reforme tudi na področju izobraževanja. V izobraževalnem sistemu sta želela uveljaviti koncept razsvetljenske pedagogike, ki je v ospredje postavljala splošno in državljansko izobrazbo ljudskih množic. Država je želela jezuitom odvzeti del premoženja, prvenstvo na izobraževalnem področju, čeprav so ga ti več kot dve stoletji uspešno gradili in kakovostno udejanjali. Iz njihovega izobraževalnega programa so izšli mnogi izjemno uspešni strokovnjaki. Njihovi prispevki so še danes zelo pomembni na družbenem, jezikovnem, naravoslovnem in tehniškem področju. Pomislimo na Hallersteina, Valvazorja, Gruberja, Vega in Pohlina, če omenimo le nekatere. Kljub vsemu je takratna država sledila svojim interesom, v jezuitske in druge šole je želela vključili večje število laičnih učiteljev.

»V času od 1750 do 1800 je bilo Sveto rimsko cesarstvo nemške narodnosti preplavljeno z obilico spisov in brošur o vzgojnih in učnih vprašanjih. Samo v letu 1784 je izšlo 114 knjig s pedagoško vsebino, njihovo število je presegalo vse druge znanstvene discipline z izjemo teologije ...« (Ciperle, 1998: 37)

Država je vodenje šolske politike vzela v svoje roke. Pri tem je posredno pomagala tudi odločitev papeža, ki je leta 1773 razpustil jezuitski red. Šole je prevzela država.

V družbene okoliščine od druge polovice 18. do prvih desetletij 19. stoletja moramo umestiti Jurija Japlja in njegove sodobnike, med katerimi so bili tudi navdušeni janzenisti, npr. ljubljanski škof Karel Janez Herberstein. Na Kranjskem se je janzenizem utrdil po letu 1770 in se obdržal še nekaj desetletij 19. stoletja.[4]

Jurij Japelj – prevajalec

V teh družbenih razmerah je dobil Jurij Japelj od ljubljanskega škofa Herbersteina povabilo k sodelovanju. Ta se je povabilu odzval, prišel v Ljubljano in tu prevzel glavno vlogo pri izvrševanju škofovega janzenističnega knjižnega programa. Po njegovem navodilu je Japelj leta 1777 neposredno sodeloval v jožefinskem reformnem načrtu, tako da je začel prevajati Sveto pismo. Najprej je prevedel *Ta veliki katekizem s prašanjami in odgovori,* ki je izšel leta 1779, pozneje pa še petkrat.

Janzenisti so želeli ljudstvu priskrbeti sodoben prevod Svetega pisma v slovenščini. Japelj tega dela ni opravljal samostojno, k sodelovanju pri prevajanju je povabil šolnika Blaža Kumerdeja, v tistem času odličnega poznavalca slovenščine. Lotila sta se prevajanja Vulgate, latinskega prevoda Svetega pisma. Pomagala sta si tudi z Dalmatinovim prevodom. To je drugi prevod Svetega pisma v slovenščino. Japelj je iz prvega prevoda sprejemal glasoslovje in dodajal živ slovenski jezik z vključevanjem novejših

slovenskih besed. Pri tem sta se oba prevajalca naslanjala na knjižno dolenjščino, z upoštevanjem nekaterih gorenjskih prvin in tako pomnožila besedni zaklad.

V prvi fazi sta najprej izdala ('dala na svitlo') prvi del *Stare zaveze, Mojzesove bukve v dveh zvezkih (1791). Tretji zvezek (Jozue, Sodniki, Ruta)* je prevedel Japelj sam (1796), nato pa so celotno prevajalsko delo nadaljevali in končali drugi. Novi prevod je izhajal 18 let in je ob koncu obsegal 11 zvezkov. Kritike Japljevega prevalskega dela so prihajale z dveh strani, s teološkega in z jezikovnega področja. Prevod ni ustrezal cerkvenim predpisom, ker je izšel brez opomb in brez razlag težje razumljivih mest. Japljevi nasprotniki so potem prevzeli nalogo v svoje roke in dokončali prevod. Japljevo in Kumerdejevo prevajalsko delo je kljub kritikam postalo temelj poznejšim prevodom Biblije. S tem sta postavila ločnico in nakazala smer v razvoju knjižne slovenščine.

Japelj je za cerkvene potrebe pripravil še druge knjige, npr. *Cerkvene pesmi* (1784), *Zbrane molitve* (1786) z dodano pesmarico, *Pridige za vse nedele skuzi lejtu* (1794). Tudi sam je pisal pesmi.[5]

Kot izobraženec je poznal mnogo uglednih sodobnikov izobražencev in aristokratov ter se družil z njimi. Med njimi je imelo pomembno mesto znanstvo z Žigo Zoisom, z znanim razsvetljencem, gospodarstvenikom, trgovcem z železom, lastnikom mnogih železarn na Kranjskem in obenem zavzetim mecenom in podpornikom mladih izobražencev. Spodbujal jih je k študiju različnih smeri in jim pri šolanju še denarno pomagal. Spodbujal jih je k potovanju po 'svetu' ter jim svetoval vrnitev nazaj domov ter delovanje na Kranjskem. Zois je imel na Japlja precejšen vpliv. Usmerjal ga je v jezikoslovje in ga prepričal, naj pripravi rokopis slovenske slovnice. Napisal je slovensko slovnico v nemškem jeziku (*Slawische Sprachlehre* ...), ki je izšla po njegovi smrti.

Japelj je v svoji oporoki vse svoje premoženje po smrti zapustil revežem. Zois je v ta namen na dražbi prodal veliko knjig in rokopisov, nekaj knjig pa je podaril ljubljanski licejski knjižnici. Pozneje je vse to gradivo prešlo v *Nacionalno in univerzitetno knjižnico* – NUK.[6]

Poleg prevajalskega dela je Japelj opravljal številne druge naloge. Leta 1779 je bil vodja posesti in nepremičnin pri Sv. Petru v Ljubljani, od leta 1787 do 1795 je bil župnik v novoustanovljeni cerkvi na Ježici pri Ljubljani, 1795 župnik in dekan v Naklem, leta 1799 pa je postal vodja semenišča v Celovcu. Leta 1806 je bil imenovan za šolskega nadzornika in referenta za šolstvo. Vest, da je izvoljen za tržaškega škofa, ga je dosegla na smrtni postelji.

Omembe vredno je tudi dejstvo, da je bil Jurij Japelj eden izmed soustanoviteljev *Akademije operozov* in njen tajnik.

Jernej Kopitar je Jurija Japlja označil kot »entuzijastično pridnega slavista«, obenem pa ga je kritiziral. Po Kopitarjevem mnenju je imel Japelj preslab čut za jezik in je zato svoje delovanje usmerjal v sisteme in pravila. Kljub kritikam ima Japelj velike zasluge za slovenski knjižni jezik.

Sodobniki o Juriju Japlju

Sodobniki smo mu hvaležni za ustvarjalno delo na jezikovnem in družbenem področju. Svojo hvaležnost mu izražamo tako, da ozaveščamo mlade o delu pomembnega Slovenca in tako negujemo spomin nanj. Primer ozaveščanja mladih, da ne bi pozabili na sorojaka, je tudi postavitev spominske table na pročelju župnišča na Ježici (fotografija in napis) in poimenovanje nekaterih mestnih ulic. Ulice, ki nosijo ime po slavnem Slovencu, imamo v Kamniku, Mengšu, Ljubljani, morda tudi še kje drugje.

Spominska plošča na pročelju župnišča na Ježici[7]
Vir: www.kamra.si

Na spominski plošči, pritrjeni na pročelje ježiškega župnišča, piše: *Spominjajte se svojih voditeljev, ki so vam oznanili božjo besedo (Heb. 13,7). Na Ježici je od leta 1787 do 1795 deloval župnik in dekan Jurij Japelj, prevajalec Svetega pisma in ustanovitelj prve šole na Ježici. Postavljeno ob izidu novega prevoda Svetega pisma 1996.* Jurij Japelj (1744–1807) je bil duhovnik, škof, jezikoslovec, književnik in prevajalec.[7]

Viri in literatura

- Ciperle, Jože (1998): Terezijanska šolska reforma in ljubljanske latinske šole. V Vincenc Rajšp (ur.): *Jezuitski kolegij v Ljubljani 1597–1773.* Zbornik razprav (str. 3739). Ljubljana: Zgodovinski inštitut Milka Kosa Znanstvenoraziskovalnega centra SAZU, Provincialat slovenske province Družbe Jezusove, Inštitut za zgodovino Cerkve Teološke fakultete.
- *Franc Mihael Paglovec.* Pridobljeno 25. 10. 2021 s spletne strani: https://www.leksikon.si/Oseba/OsebaId/52.
- Glonar, Joža (2013): Japelj, Jurij (1744–1807). *Slovenska biografija.* Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Znanstvenoraziskovalni center SAZU.
- *Janzenizem.* Pridobljeno 22. 10. 2021 s spletne strani: https://sl.wikipedia.org/wiki/Janzenizem.
- *Jurij Japelj.* Pridobljeno 20. 10. 2021 s spletne strani: http://pslk.zrc-sazu.si/sl/literarni-atlas-ljubljane/jurij-japelj/.
- *Jurij Japelj.* Pridobljeno 15. 10. 2021 s spletne strani: http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi249855/#slovenski-biografski-leksikon. Izvirna objava v: Slovenski biografski leksikon: 3. zv. Hintner - Kocen.1928. Izidor Cankar idr. Ljubljana: Zadružna gospodarska banka.
- *Jurij Japelj.* Pridobljeno 15. 10. 2021 s spletne strani: https://revija.ognjisce.si/revija-ognjisce/27-obletnica-meseca/1766-jurij-japelj.
- *Spominska plošča Juriju Japlju na pročelju župnišča na Ježici.* Pridobljeno 25. 10. 2021 s spletne strani: https://www.kamra.si/en/multimedia/item/spominska-plosca-juriju-japlju-na-procelju-zupnisca-na-jezici.html.
- *Sveto rimsko cesarstvo.* Pridobljeno 20. 10. 2021 s spletne strani: https://sl.wikipedia.org/wiki/Sveto_rimsko_cesarstvo.

Opombe

1 Te vloge ni nikoli opravljal, saj ga je vest, da je izvoljen za tržaškega škofa, dosegla na smrtni postelji.

2 Sveto rimsko cesarstvo nemškega naroda je termin za nadnacionalno zvezo, ki se je do leta 1157 imenovala Rimsko cesarstvo. Leta 1512 se je v Kölnu ime uradno spremenilo v Sveto rimsko cesarstvo nemškega naroda (nemško: Heiliges Römisches Reich Deutscher Nation, lat. Imperium Romanum Sacrum Nationis Germanicæ). Vir: https://sl.wikipedia.org/wiki/Sveto_rimsko_cesarstvo.

3 Franc Mihael Paglovec je bil duhovnik, pisatelj in učitelj. Postal je tudi član ljubljanske Akademije operozov. Kot župnik je takoj ob prihodu v Šmartno v Tuhinju ustanovil šolo za nadarjene kmečke otroke, kjer jih je med drugim učil tudi nemščino in latinščino, da bi mogli šolanje nadaljevati v Ljubljani. Paglovec je izdal več knjig. Vir: https://www.leksikon.si/Oseba/OsebaId/52.

4 Janzenizem je krščansko gibanje. Janzeniste so imenovali privržence moralnega rigorizma ali jožefinizma oz. reformnega katolicizma, ki ga je spodbujal in izvajal Jožef II. Ta je ukinil nekatere katoliške redove in nacionaliziral cerkveno premoženje. Med janzeniste sodi tudi krog ljubljanskega škofa Karla Janeza Herbersteina, preko njega tudi Jurij Japelj, Blaž Kumerdej in drugi. Vsi imajo zasluge pri razvoju slovenskega šolstva in slovstva. Vir: https://sl.wikipedia.org/wiki/Janzenizem.

5 Vir: https://revija.ognjisce.si/revija-ognjisce/27-obletnica-meseca/1766-jurij-japelj.

6 Vir: https://www.leksikon.si/Oseba/OsebaId/12 8.

7 Vir: https://www.kamra.si/en/multimedia/item/spominska-plosca-juriju-japlju-na-procelju-zupnisca-na-jezici.html.

Foto: Nataša Pezdir

Lidija Golc

Če daješ, nisi nikoli sam

Včasih kaka fotografija v spominu tako odseva,
da ne bi nikakor ponovil ne leta ne dneva,
v katerega te potopi, da v duši zaboli.
Si to res ti vse prebedel, prehitel in preživel?
Da, ti si bil, nikamor se nisi skril,
pogumno si hodil, sapo lovil in se boril.

Zdaj stiskaš zobe, ko nekdo s te slike le zase ve,
še vedno sebe poveličuje in le sebe se spominja.
Površno zagrebeni spomin, le rahlo z zemljo
in dihanjem prekrit, bo ponovno vzklil,
pretežko breme spet na rame se zvali,
se je že zvalil: prav res neverjetno, nosil si ga ti.

Hodil si sključen, misleč, da bremena se ne vidi.
A znamenja so bila drugačna, čudni zemljevidi
so te vodili čez dneve in noči, ko si komaj vedel,
kaj in kako, zakaj, zakaj tako zelo boli.
Še za nazaj si z bogom sam, za nazaj obremenjen,
tvoj križ privezan nate in vraščen vate.

Zdaj hodiš pokončno in se pogovarjaš z Njim,
nosiš ta križ ponosno, življenje, hvala bogu,
znosno, celo lepo, saj križ razumeš, ko se, sama,
tiho pogovarjata – objestnosti, požrešnosti sveta
nikakor ne motita. Fotografije, hvala vam:
kdor je bi tam, razume: **če daješ, nisi nikoli sam.**

V spomin Boži Prestor (1943–2021)

Lepo je podarjati in ob tem doživljati medsebojno zaupanje in spoštovanje

Irma Veljić, učiteljica, specialna pedagoginja, prof. ped. andragogike, svetovalka na ZRSŠ, sedaj upokojena, je bila prva organizatorka in predavateljica v šoli za starše, višja predavateljica v izobraževanju študentov ob delu na temo komunikacijske veščine, prostovoljka društva *Dlan, Inštituta Antona Trstenjaka.*

Tvoje zemeljsko slovo nas je ob odprtem grobu vračalo v podoživljanje osebnostno in strokovno bogate osebe tako pri delu z učenci, starši, vaščani kot z vsemi ljudmi dobre volje.
Kaj vse so ti rojenice izrekle na Miklavžev dan, zaradi vojne daleč od doma, nad izposojeno zibelko pri dobrih ljudeh? Napovedale so ti občutek za tenkočutnost in spoštovanje vseh ljudi, pomoč potrebnim, čemur si vse življenje namenjala veliko pozornost.

Prejete darove si izkazovala že v osnovni šoli v vasi Tirna. Z velikim navdušenjem, pričakovanji in vztrajnostjo si premagovala dolge in zahtevne pešpoti, ob vseh vremenskih neprilikah, do gimnazije v Litiji. Učiteljišče v Novem mestu si zaključila z odliko ter navdušeno pričakovala začetek svojega želenega poslanstva. Veliko sta ti pomenila povezanost in prijateljstvo s sošolci in to si ohranjala z vsakoletnimi prijetnimi druženji, namenjenimi tudi izmenjavi strokovnih izkušenj, vprašanj in nasvetov. Zahvalo za iskrena prijateljstva so ti izrekli sošolci ob odprtem grobu in nam slikovito predstavili tvoj osebnostni lik.
Svoje bistrosti in mnogoterih darov nisi bogatila z vključevanjem v nadaljnji redni študij, saj so ti bili zaupani učenci v podružnični šoli v Šentlambertu nad Zagorjem ob Savi. Bili so velik izziv in veselje ob preverjanju naučene teorije v praksi. Potrebna dodatna znanja si pridobivala in poglabljala z vključevanjem v seminarje in druge oblike dela doma in v tujini ter pridobljeno premišljeno vključevala v specifični organizaciji vodenja pouka. Spodbujanje učencev za dosego želenih ciljev ti je bil vsakodnevni izziv in potrditev za uspešno izbrane metode ter njihovo in tudi osebno zadovoljstvo.
Z možem Janezom sta bila usklajen tandem pri prepoznavanju potreb, različnih sposobnosti in temperamentov učencev ter pričakovanj njihovih staršev. Vajino ustvarjalno in uspešno sodelovanje z vsemi deležniki in vodenje šole je hitro odmevalo tudi v dolini. Otroci, ki so potrebovali drugačen način dela, so bili po izrecni prošnji staršev prešolani iz mestne v vaško šolo. Prijetno in odmevno je bilo tudi večletno druženje v organiziranem programu šole za starše. Ob dejavnih oblikah in izraženih potrebah so starši prepoznavali svoje vzgojne načine in tudi spremembe svojega vzgojnega delovanja. Navdušenje nad poklicnim delom

in spontanim življenjskim pristopom je omogočilo neprisiljeno vzgajanje celotnega okolja za trajne življenjske vrednote. Vsega tega sta bila deležna tudi sinova Marko in Blaž ter vajine naslednice vodenja pouka.

Pomemben je bil prispevek učencev šole na razstavi slovenskih podružničnih šol leta 1991 na GR, ki je bil obogaten z upravičenim *priznanjem o zglednem delu podružničnih šol Slovenije.*

Veliko energije je bilo potrebne, kljub doseženim rezultatom in zglednemu povezovanju z okoljem, da šola ni prenehala z delovanjem zaradi finančnih obveznosti ustanovitelja. Ohranitev šole je bila velika nagrada za vaščane in vaju, saj sta za kraj izpolnila pomemben pogoj njegovega napredka.

Želja vedeti, znati, uporabiti in dajati več te je navdušila tudi za izmenjavo slovenskih in švicarskih učiteljev. Možnost spoznavanja poklicnih kolegov, raznolikosti dežel, predvsem pa podobnosti pri težnji za napredek učencev, za zadovoljstvo staršev so poglabljale tvojo ljubezen do maternega jezika, domovine in tudi spoštovanje druge kulture, kar obojestransko bogati. Strokovna in družabna druženja so prerasla v trajna prijateljstva in izmenjave obiskov.

Del utrinkov strokovne izmenjave učiteljev obeh držav v šolskem letu 1997/98 je bil predstavljen v slovenskem jeziku (zate izjemni vrednoti, ki si jo privzgajala tudi učencem) v brošuri *Tudi to je Švica.*

Narava v jeseni, bogata z mnogimi darovi, je simbolno povezana tudi z upokojitvijo pedagoških delavcev. To tvoje obdobje, začeto pred dvema desetletjema, je zaznamovano z bogastvom dragocenih izkušenj, pomoči sočloveku, svetovanjem, spoštovanjem različnosti, z doživljanjem lepote narave, življenja. Skupaj z možem Janezom si po upokojitvi z enakim žarom delovala z drugo skupino, a podobnimi cilji – nuditi pomoč, sodelovati, se vedno znova učiti, se podarjati kot prostovoljka. Navdušujoče in zanimivo je bilo večletno sodelovanje z *Inštitutom Antona Trstenjaka* v programu *Prostovoljska slovenska zveza za kakovostno staranje* ter v okviru društva *Srečno Zagorje*, ki je sledilo istemu cilju. Vodila sta tudi skupino za delo s starejšimi in jo poimenovala *Korenine v Šentlambertu,* kasneje pa še *Dišeči volčin* v rodni Tirni. Člani skupin so ob prijetnih druženjih odkrivali svoje speče talente in ob miselnih, družabnih igrah prebujali možgane. Prepoznavali in doživljali so svoja čustva in življenjsko moč ter usvajali tudi znanje za vsakdanje potrebe. V tem obdobju si v reviji *Kakovostna starost* objavljala tudi zanimive članke, povezane z delom s starejšimi. Zadnjega si naslovila *Dober sosed je najboljša žlahta.*

Čut za sočloveka v stiski sta z Janezom izkazovala tudi ob hudo bolni prijateljici in ji v lastnem domu nudila vso potrebno podporo. Močno so vaju nagovorili begunci, ki so nemočni in izčrpani iskali drugačno življenje in del begunstva prijetno preživljali tudi v vajini družini.

Huda bolečina ti je začela jemati življenjsko moč ob bolezni in smrti moža Janeza, vendar si z močno voljo nadaljevala delo s skupinami vse do začetka lastne bolezni, ki je bila močnejša od tebe.

Danes je vaš dom spremenjen v bogato slikovno galerijo, ki si jo ustvarjala po upokojitvi. Delček časa si namenjala ustvarjalnemu slikanju ob doživljanju lepote narave in vsega lepega v letnih časih. S čopiči in barvami si doživeto prenašala na platno in čudovite stvaritve tudi podarjala.

foto: arhiv BP

Tvoje življenje je bilo izpolnjeno z napovedjo rojenic in tudi ob slovesu so ostale tvoje roke odprte za potrebe drugih v želji: »Hvala vsem, ki boste namesto sveč in cvetja meni, vaš morebitni prispevek namenili *Zvezi prijateljev mladine Slovenije*. Omogočil bo delček sreče in veselja kateremu od mnogih potrebnih otrok, mladostnikov.«

Tvoje zemeljsko slovo je, draga Boža, za nas, ki smo te osebno dobro poznali in tudi strokovno veliko sodelovali, spodbuda in obveza, da sledimo tvoji poti in prispevamo, da bo mladost sedanjih otrok varnejša in lepša, njihova srednja leta ustvarjalna in zadovoljna, starost pa spokojno bogata!

Domoljubja oropana šola v Sloveniji – kako do preporoda?

Krščansko slovenstvo in domoljubje v šolah (3. del)

Branko Koderman, mag. znanosti (sociologija kulture), dipl. psiholog, je zaposlen na *Gimnaziji Bežigrad.* Ima 30 let delovnih izkušenj na področju programa mednarodne mature (»IB«), kjer poučuje socialno in kulturno antropologijo ter psihologijo, in na področju slovenskega gimnazijskega šolstva, kjer je nekaj let poučeval psihologijo in sociologijo.

V prejšnjih dveh številkah revije Vzgoja *(90, 91) smo v prispevku o krščanskem slovenstvu in domoljubju v šolah analizirali kulturološko-kognitivne ter osebnostno-motivacijske opredelitve domoljubja. Posvetili smo se pojmom kultura, šola in inkulturacija ter njihovi povezanosti. V sledečem prispevku bomo pogledali v zgodovino ter podali sklepno misel in možnost razvoja – obuditve vzgoje za domoljubje v slovenskih šolah.*

Klasično krščansko slovenstvo in slovenski kulturni patricid

Pred drugo svetovno vojno je bila antropološka kultura (Burnett Tylor, 1871/1958) med Slovenci večinsko krščanska. Prevladovalo je katoliško krščanstvo. Nekrščanska antropološka kultura je tedaj, tudi tik pred začetkom vojne, predstavljala izrazito manjšino in je povezovala predvsem skrajne politične anarhistične in levičarske združbe, ki še niso povsem odkrito zavračale slovenstva. Na domoljubni strani je obstajala večina Slovencev kot skupnost, ki jo je povezovalo klasično krščansko slovenstvo, ki je vključevalo simbolno zapuščino Svetega pisma, simbolno obredno tradicijo slovenskega kmeta in umetniško ter znanstveno simbolno ustvarjalnost slovenskega meščana. Na manjšinski, 'kozmopolitski poziciji' so se pojavljale raznovrstne združbe in posamezniki, ki jih je lahko občasno družila kakšna magijsko-šamanska brkljarija idej in dejanj različnih protislovenskih 'univerzalizmov moči in sile': fašistoidna družbena patologija vidno zaznavne 'enotnosti organizacije', nacistično-socialistična in socialistično-nacistična manično-depresivna psihopatologija čutečega in čuječega telesa 'enega gospodarja' ter predvsem marksistična psihotična in shizofreno zvočno-halucinacijska prisilna misel 'ene in edine resnice'.

Inkulturacijo otrok in mladih, vzgojo v nravstveno slovensko oblikovane osebnosti mož in žena, poučevanje o krščanskem slovenstvu in domoljubno delovanje za Slovenijo so v tedanjem predvojnem obdobju slovenske zgodovine uspešno in učinkovito udejanjale družbeno-kulturne avtoritete znotraj institucij tradicionalne slovenske družine in sorodstva, avtoritete znotraj predvsem katoliške cerkvene organizacije in učitelji, vaditelji in voditelji, ki so delovali v tedanjem šolstvu, vaditeljskih in telovadnih društvih, pevskih in dramskih zborih ter v umetniških združenjih.

Novo in radikalno uničevalno »inkulturacijo« otrok in mladih pa je na drugi strani (manjšinski in 'kozmopolitski') vsilila in utemeljila ozka zarotniška kriminalna in teroristična skupina psihopatov in sociopatov znotraj t. i. OF, KP, VOS in drugih podobnih združb. Ti morilci, v vojnem obdobju nekako od sredine leta 1941 do sredine 1942, uspešno izvršijo kulturni patricid nad slovenskim narodom – pomorijo približno 1000 Slovencev, ki so že samo s svojim telesnim obstojem in tudi osebnim delovanjem bili in predstavljali živo, delujoče jedro in višek krščanskega slovenstva v predvojnem obdobju. Njihove tarče so bila telesa, njihov organski obstoj, saj so le tako lahko uničili njihovo krščansko slovenstvo, shranjeno

Foto: Stane Grandljic

Foto: BS

predvsem kot implicitni dolgotrajni spomin v njihovih možganih. Tako so fizično odstranili njihovo krščansko slovensko domoljubje iz slovenske družbe in skupnosti. Dosegli so uničenje samega jedra živega in človeškega slovenstva, da to ne bi bilo prisotno v delovanju za fizično ohranitev slovenskih ljudi v takratnem vojnem času ter seveda in predvsem, da bi ti (in kasneje tudi njim podobni slovenski kristjani) ne mogli nikoli več s svojim zgledom in delovanjem še kdaj vzgajati slovenskih mladih v domoljubju in s tem v krščanskih vrednotah.

Uspešno izvršen patricid v naši zgodovini začne dolgotrajni proces izumiranja in izginjanja slovenskega naroda.

´Uspešno likvidiranih´ 1000 otrok, Slovenk in Slovencev na začetku 2. svetovne vojne, pred Bogom in v imenu Boga zastavijo simbolni dolg (Lacan, 1966) preživelim generacijam in narodnozavednim potomcem pomorjenih, ki ga morajo slej kot prej povzdigniti v prenovljeno krščansko slovenstvo.

Nova slovenska šola in prenovljeno krščansko slovenstvo

Glavni prostor, kraj, način in oblika novega, oživljenega, spoznavno razumljivega in kot takega vrednega ponotranjenja in pomnjenja pri mladih in učiteljih mora biti glavni in samostojni obvezni učni predmet v vseh letnikih osnovne in srednje šole.

Inkulturacija novega krščanskega slovenstva naj poteka dialoško: v učilnici in preko raziskovalnega dela ter samostojnega in odprtega pisanja, brez tistih učbenikov, ki dovoljujejo in zahtevajo pri učencih učenje na pamet in brez samoumevnosti, »… da je vse tisto treba vedeti, znati, natančno zapisati in ponoviti, kar je zapisano, da bo 5 …«

Ključna so tri učno-vzgojna načela šolanja v razredih »krščanskega slovenstva«:

1. Pedagogika »etnosemantične arheologije« (delovni naziv). To je metoda raziskovanja, ki je uveljavljena v antropoloških in psiholoških znanostih (angl. 'Field work and Archival-data research, Case study). Raziskovanje in zbiranje podatkov med šolanjem usmerjajo cilji. V osnovnošolskih učilnicah bodo to večinoma dela, ustvarjalne življenjske zgodbe, življenjske usode 'pomembnih' in 'običajnih' ljudi iz obdobja klasičnega krščanskega slovenstva (od 2. polovice 18. stoletja do poletja 1941). Proti koncu osnovne šole in v srednji šoli, zaradi vstopa v razvojno obdobje »formalnih operacij«, bodo cilji vedno bolj povezani z življenjskimi usodami tistih Slovencev, ki so v obupnem preživetvenem boju poskušali rešiti, kar se je rešiti dalo, in tistih, ki so dejansko oživljali slovenstvo in ga na novo gradili.
2. Vsebinska analiza podatkov (angl.« Content analysis«).
   Vrednote so v osebnostni zgradbi posameznika neozaveščena sporočila naših prednikov o uresničljivi in udejanjeni resnici, lepoti, pravici in dobroti, ki so globoko vtisnjena v posameznikov možganski čustveni in procesni spomin, zato tvorijo motivacijski okvir etosa osebnosti (značaja, nravstvene usmerjenosti). Razmišljanje, primerjava, pogovor, vživljanje v usode naših »junakov slovenstva« in njihove vrednote je spoznavno obzorje, nagrada in priznanje šolajočih se učencev in dijakov.
3. Obči in končni smotri celotnega učno-vzgojnega procesa pri predmetu »krščansko slovenstvo«.
   Obvezni in predpisani ter starosti primerni morajo biti 'simbolni in kulturni gradniki vrednot' klasičnega krščanskega slovenstva. Eden takih je zagotovo Prešernova Zdravljica iz leta 1844.
   Na kratko predstavimo 'didaktično vrednost' Zdravljice kot ene od mnogih učnih tem pri predmetu »krščansko slovenstvo«.

V šoli bi 'pouk in uk' o Zdravljici zahteval branje in odkrivanje vrednot klasičnega krščanskega slovenstva, kakor so zapisane v kiticah pesmi. Ob tem bi bilo treba razmisliti in poizvedeti pri modrih, kaj vrednota sploh je. Morda bi učenci in dijaki iz celote in vrstic celotne pesmi izpisali zapisane besede, kot na primer upanje, Bog, slovenska domovina, edinost, sreča, dom, mir. Nato bi bilo treba raziskati in opisati razdiralska in uničevalska dejanja moralno in etično zavržnih patoloških junakov »Moralne Superiornosti« iz obdobja slovenskega kulturnega patricida, genocida po koncu vojne, pa morda onemogočanja preživetja in rojevanja v obdobju slovenskega matricida. Kako se je preko živih teles teptalo in uničevalo vrednote klasičnega krščanskega slovenstva pri pokončnih in domoljubnih Slovencih in kakšno zavezo so s svojimi življenjskimi usodami zapustili nam, 'sedanjikom'. Zagotovo bi bilo treba raziskati načine ignoriranja in potvarjanja vrednot Prešernove Zdravljice v današnjih državnih učnih programih šol, v od države plačani nekulturi, v industriji proizvodnje lažnih novic. Raziskati bi morali uspešnost in učinkovitost slovenskega kulturnega edukacida in morda, za konec, bi učenci ali dijaki in učitelj ali učiteljica tega razreda, morda pa tudi vsakdo sam in pri sebi, prišli do neke intimne ugotovitve, ki bi vsakogar izmed nas nekoliko bolj vrednostno zavezovala v življenju. In za konec, morda, koliko in kaj naj vsakdo izmed nas prispeva k prerojenemu krščanskemu slovenstvu, katerega vrednostni moto je Prešeren vklesal v živo telo slovenstva z vrsticami Zdravljice:

»… dokaj dni
naj živi
Bog, kar nas dobrih je ljudi.«

Viri in literatura

- Burnett Tylor, Edward (1871): *Primitive Culture.* Cambridge University Press.
- Lacan, Jacques (1966): *Ecrits.* Pariz: Editions du Seuil.

Romi v izobraževalnem sistemu

Nina Benčina, študentka magistrskega študijskega programa *Socialna pedagogika* na *Pedagoški fakulteti Univerze na Primorskem*. Kot prostovoljka izvaja poletne aktivnosti za otroke in nudi učno pomoč učencem z učnimi težavami.

V Sloveniji je v osnovne šole vključenih nekaj manj kot 1.400 romskih otrok, ki iz različnih razlogov nimajo enakih možnosti za izobraževanje kot ostali otroci v osnovni šoli. Razlogi za to so opisani v nadaljevanju, poleg tega pa so predstavljene tudi nekatere rešitve, ki so prisotne na področju reševanja romske problematike v šoli, in načini za izboljševanje učnega uspeha romskih otrok.

Foto: Ajda Kristina Vučajnk

Romi so najbolj diskriminirana skupina v Evropi, ki se spopada z različnimi težavami, kot so revščina, marginalizacija, socialna izključenost, prav tako pa se težave pojavljajo na področju izobraževanja, zdravstva, zaposlovanja … (Bačlija, 2012). V Sloveniji naj bi po nekaterih navedbah živelo od 7.000 do 10.000 Romov (Klopčič, 2006). Glede na podatke je v osnovne šole vključenih 1.349 romskih otrok (Barle Lakota idr., 2004), ki imajo pogosto tudi nižje izobraževalne dosežke (Peček idr., 2013).

Neenakosti romskih otrok

Na uspešnost romskih otrok vplivajo različni dejavniki: posredni (izvedba pouka, dejavniki šole, kultura, vzdušje v šoli) ali neposredni (lastnosti učencev, razredna klima in domače razmere). Zagotovo imajo največji vpliv lastnosti učencev, kot so na primer kognitivne zmožnosti, motivacija, socialne spretnosti … (Wang, Heartel in Walberg, 1993, v Peček idr., 2013). Poleg tega ne smemo pozabiti na odnos med učiteljem in učencem, saj pomembno vplivata drug na drugega: učenec na učitelja s svojim vedenjem in učitelj na učenca s svojimi pričakovanji (Peček idr., 2013).

Glede na zgoraj zapisano lahko sklepamo, da romski otroci nimajo enakih možnosti za uspeh in razvoj potencialov kot ostali. Strokovni delavci šole morajo biti pozorni na razlike, predvsem pa obravnavati učence individualno, tako da imajo v šoli vsi enake možnosti (Košak, 2010). Običajno te možnosti romski otroci nimajo, saj se jim ne omogoča, da bi lahko razvijali svojo kulturo in jezik ter tako oblikovali svojo osebnost. Poleg drugačne kulture, nepoznavanja jezika in revščine se velikokrat pojavi tudi diskriminatorno obnašanje drugih ljudi do pripadnikov romske skupnosti, kar zmanjša možnosti za učno uspešnost (Peček in Lesar, 2006). Velika težava so slabe bivanjske razmere, saj ponekod naselja nimajo vodovodne in električne napeljave (Klopčič, 2006, v Žunič Fabjančič, 2012). Krek in Vogrinc (2005) navajata, da je problematično tudi predčasno zapuščanje šole, izostajanje od pouka, ki povzroča zaostanek pri obravnavanju snovi, in odsotnost pri ponavljanju že pridobljenega znanja. Poleg tega otroci v svojem domačem okolju nimajo pogojev za pisanje domačih nalog, starši jim ne morejo nuditi pomoči, saj imajo nizko izobrazbo, ki jih pri tem omejuje.

Romski otroci se od drugih otrok ločijo v štirih skupinah razlik. Prva skupina so razlike v socialno-ekonomskem statusu družin, saj običajno živijo v deprivilegiranih okoljih, kjer prevladujeta revščina in brezposelnost, zato je socialno-ekonomski status družin nizek. Otroku to preprečuje razvoj ustreznih predpogojev, ki bi mu omogočili, da bi se v šoli učil enako uspešno kot ostali (Košak, 2010). Nato lahko izpostavimo razlike v otrokovih sposobnostih, ki so lahko spremenljive ob vaji in učenju ali nespremenljive. Če otrok verjame, da lahko spremeni svoje lastnosti, si bo zastavil višje cilje, vadil in jih poskušal doseči. Na to lahko v veliki meri vpliva tudi učitelj, ki otroku nudi spodbudo glede na njegove individualne možnosti in potrebe. Nadaljnja težava je narodnost otrok oziroma izhajanje iz drugačnega kulturnega okolja, kar povzroča razlike v socializaciji in slabšem poznava-

nju slovenščine. Pomembno je, da sprejemamo otrokovo drugačnost, da se učimo o njegovi kulturi in njegovih navadah (Košak, 2010). Otrok namreč pri odgovarjanju na vprašanja uporablja znanje, ki je v skladu z njegovo kulturo, zato je odgovor z njegove perspektive pravilen, kljub vsemu pa ne bo dobil točke, če učitelj ne pozna značilnosti njegove kulture in navad (Klopčič in Munda Hirnök, 2013). Nazadnje pa na otroka s svojimi pričakovanji vplivajo tudi starši. Pričakovanja so lahko previsoka in otroka ovirajo pri doseganju rezultatov, začutil bo odpor do šole in imel slab občutek, ker tem pričakovanjem ne bo zadostil. Pomembna je tudi izobrazba staršev, saj ponavadi starši z višjo izobrazbo otroku nudijo več možnosti za obiskovanje dejavnosti, omogočijo mu več spodbudnih knjig in igrač za razvoj kot starši z nižjo izobrazbo (Košak, 2010).

Rešitve za uspešnejše izobraževanje romskih otrok

Za zagotavljanje uspešnejšega izobraževanja romskih otrok poznamo več načinov. Pomembno je, da se nobene od skupin otrok ne diskriminira, pri čemer ima učitelj pomembno vlogo, saj najbolje pozna učence, zato lahko skrbi za zagotavljanje enake obravnave in enakih pogojev za ustrezen potek pouka. V strokovnih priporočilih so navedene tudi naslednje rešitve: »organizacija poučevanja romskega jezika; organizacija različnih oblik dejavnosti, ki bi omogočale doseganje vsaj minimalnih standardov znanja; razvijanje mreže učne pomoči; razvijanje različnih oblik dela s starši z namenom doseganja večje stopnje zaupanja staršev do šole …« (Lesar in Dežman, 2012: 207). Dobro je, če se otroka vključuje v vrtec v zgodnjih letih njegovega življenja, saj s tem pripomoremo k socializaciji in učenju jezika, kar mu bo olajšalo začetek šolanja. Otroku lahko pomaga tudi romski pomočnik, ki mu nudi pomoč pri razumevanju jezika, razreševanju težav pri vključevanju, mu nudi učno pomoč in spodbuja starše k sodelovanju. Paziti je treba tudi na število romskih otrok v oddelku, saj se lahko ob prevelikem številu romski otroci povežejo v eno skupino, kar omejuje vključevanje v oddelek (Barle Lakota idr., 2004).

Barle Lakota idr. (2004) navajajo, da je pomembno zagotavljati tudi materialne pogoje, torej finančna sredstva za pomoč romskim učencem, ki jim omogočajo različne načine dela in s tem večje možnosti za vključitev v okolje. Poleg tega je treba odpravljati predsodke, skrbeti za vzpostavitev zaupanja med šolo in starši ter izmenjavo izkušenj in uspešnih načinov dela. Krek in Vogrinc (2005) sta se osredotočila na problematiko jezika, pri čemer poudarjata, da bi bilo dobro pripraviti strokovna priporočila za opismenjevanje romskih učencev, ki bi bilo vključeno v kurikulum. Poleg tega predlagata, da bi se romščine in slovenščine učili vzporedno. To pomeni, da bi učenci pri novem predmetu, imenovanem romski jezik s kulturo, izboljševali svoje jezikovne spretnosti, ki se prenašajo iz jezika v jezik. Tako bi učenci lahko primerjali slovenščino in romščino, videli podobnosti in razlike ter na ta način sami prepoznavali napake, ki jih delajo pri govoru slovenščine. Najpomembnejše je zgodnje vključevanje v vrtec, saj se jezika najlažje naučijo v zgodnjem otroštvu. Romskim otrokom so v šoli najpogosteje ponujene naslednje oblike pomoči: »individualna pomoč, dodatna skupinska pomoč, dodatni pouk, pomoč romskega pomočnika, romske ure, individualna in skupinska pomoč, svetovalne ure učiteljev, pomoč na domu in pomoč boljših učencev« (Vonta in Jager, 2013, v Bašelj, 2015: 112). Te oblike pomoči so lahko izvedene v razredu ali ločeno v drugi učilnici, kjer romski učenec sodeluje z romskim pomočnikom, svetovalnim delavcem oziroma nekom, ki mu nudi pomoč. Primernejše je, da se z otrokom sodeluje individualno oziroma v manjši skupini učencev, ki imajo enake težave, saj se tako lahko bolj posvetimo učenčevim težavam in jih hitreje odpravljamo.

Literatura

- Bačlija, Irena (2012): Vloga izobraževanja pri Romih: teoretična izhodišča in izkušnje iz prakse. V Marjeta Gašperšič in Darja Brezovar (ur.): *Uspešno vključevanje Romov v vzgojo in izobraževanje II.: zbornik projekta* (str. 101–113). Kočevje: Ljudska univerza.
- Barle Lakota, Andreja; Brezić, Petar; Gajgar, Mateja idr. (2004): *Strategija vzgoje in izobraževanja Romov v Republiki Sloveniji.* Pridobljeno 20. 4. 2021 s spletne strani: https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Razvoj-solstva/Strategije-Romi/Strategija-vzgoje-in-izobrazevanja-Romov-v-Republiki-Sloveniji-2004.pdf.
- Bašelj, Alenka (2015): Vpliv sodelovanja na učno uspešnost in vključenost romskih učencev v vzgojno-izobraževalni sistem. *Vodenje v vzgoji in izobraževanju*, 13(2), 107–127, 132. Pridobljeno 21. 4. 2021 s spletne strani: http://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-68ZLWATS/b63fa330-189d-4dd8-81b5-e3c4af415ea7/PDF.
- Klopčič, Vera (2006): *Mednarodnopravne razsežnosti pravnega varstva manjšin v Sloveniji.* Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja.
- Klopčič, Vera; Munda Hirnök, Katalin (2013): *Izzivi, dileme, rešitve: izobraževanje Romov v praksi nekaterih držav.* Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja.
- Košak, Alenka (2010): Enakost in pravičnost v izobraževanju otrok v osnovni šoli. V Polona Peček (ur.): *Izzivi vodenja za raznolikost* (str. 11–19). Kranj: Šola za ravnatelje. Pridobljeno 19. 4. 2021 s spletne strani: http://solazaravnatelje.si/ISBN/978-961-6637-26-8.pdf.
- Krek, Janez; Vogrinc, Janez (2005): Znanje slovenskega jezika kot pogoj šolskega uspeha učencev iz jezikovno in kulturno različnih ter socialno deprivilegiranih družin – primer začetnega opismenjevanja romskih učencev. *Sodobna pedagogika,* 56(2), 118139. Pridobljeno 10. 4. 2021 s spletne strani: http://www.pef.uni-lj.si/ceps/dejavnosti/sp/2005-krek-vogrinc.pdf.
- Lesar, Irena; Dežman, Eva (2012): Problematika šolanja romskih učencev – strokovna priporočila in izkušnje učiteljic. *Socialna pedagogika,* 16(3), 203226. Pridobljeno 8. 1. 2021 s spletne strani: https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:doc-NY8OC1WJ/4ba2da08-6ade-40a5-91a6-52adb141a9ee/PDF.
- Peček, Mojca; Čuk, Ivan; Lesar, Irena (2013): Prepoznane lastnosti kot dejavnik učnega uspeha različnih skupin učencev. *Sodobna pedagogika,* 64=130(4), 7086, 5269. Pridobljeno 8. 4. 2021 s spletne strani: https://www.sodobna-pedagogika.net/arhiv/nalozi-clanek/?id=966.
- Peček, Mojca; Lesar, Irena (2006): *Pravičnost slovenske šole: mit ali resničnost.* Ljubljana: Sophia.
- Žunič Fabjančič, Maja (2012): *Medkulturno izobraževanje: Spoznajmo Rome in odpravimo predsodke.* Novo mesto: Razvojno izobraževalni center Novo mesto. Pridobljeno 8. 1. 2021 s spletne strani: https://www.ric-nm.si/media/objave/dokumenti/2015/uvrvi_ii_program_spoznajmo_rome_in_odpravimo_predsodke.pdf.

Foto: Peter Prebil

Razumevanje in vzpodbujanje samozavesti

Kim Obaha, dipl. inž. med. kom., je trenerka twirling športa, ukvarja se s telesno govorico, motivacijo in samozavestjo. Predava na delavnicah za osebno rast mladih in je soavtorica priročnika *Moč mladosti* ter avtorica kratke proze *Virakrati*.

Samozavest je pozitiven odnos do nas samih in prepričanje, da smo se zmožni uspešno spopadati z določenimi situacijami. Pridobivanje samozavesti se prične že v otroštvu, zato jo mora dober vzgojitelj znati spodbuditi.

Foto: Metod Pezdir

Gradnja samozavesti

Samozavest je pozitiven odnos do nas samih, oblika percepcije osebnih dejanj, povezana s sposobnostjo, da smo se zmožni uspešno spopadati s situacijami (Goel in Aggarwal, 2012). Samozavest ima vedenjsko, čustveno in duhovno komponento. Vedenjska samozavest je zaupanje v samega sebe, da sem sposoben opraviti določeno delo; čustvena samozavest zajema zaupanje v zmožnost obvladovanja svojih čustev; duhovna samozavest pa je prepričanje, da se situacija v vsakem primeru odvija tako, kot se mora (De Angelis, 2004).

Večina posameznikov si želi zvišati raven samozavesti ne glede na to, koliko je v življenju že dosegla oz. koliko izkušenj ima. Mnogi imajo občutek, da tega, kar počnejo, ne počnejo dovolj kompetentno, torej imajo premalo samozavesti, kljub temu da so zelo usposobljeni na svojem področju (Kuhnke, 2016). Ljudje premalo poznamo svoje sposobnosti ter rezultate, ki jih bodo prinesli določen trud in dejanja. Kadar namesto uspeha pričakujemo neuspeh, smo bolj podvrženi temu, da se bo pričakovani neuspeh tudi zgodil, to pa vodi do novih neuspehov. K temu so bolj nagnjeni posamezniki z nizko samopodobo (Bénabou in Tirole, 2002). Samozavest v okviru zaupanja v lastne sposobnosti povečuje motivacijo, zaradi česar je ključnega pomena le-to vzbujati pri posameznikih, za katere je na splošno značilna nepopolna volja. Samozavest je pomembna za obvladovanje življenjskih situacij, vsakdanjo komunikacijo, opravljanje zadanega dela, uveljavljanje svojih idej ipd. Zavedati se moramo, da se samozavest prične razvijati že v otroštvu in je odvisna od mnogih dejavnikov, zato je pri vzgoji nujno vedeti, kako spodbujati samozavest (Bunker, 1991; Goel in Aggarwal, 2012).

Samozavest otrok

Otroci pridobivajo samozavest in samopodobo na podlagi situacij, v katerih so bili uspešni in so občutili uspeh. Zgodnje raziskovanje otrokom omogoča, da razvijejo motorične sposobnosti, ki se oblikujejo od 7. do 10. leta. Učitelji si morajo pri tovrstnih aktivnostih prizadevati za postavljanje takšnih nalog, v katerih so lahko vsi uspešni, če pa nekateri učenci morda niso uspešni, zanje obstaja druga možnost oz. jih učitelji spodbudijo, da vztrajajo in tako dosežejo boljše rezultate (Bunker, 1991).

Da bi povečali razvoj samozavesti, je pomembno ustvariti takšne priložnosti za učenje, ki se ujemajo s težavnostjo, ki jo dopušča razvoj učenca. Otroci imajo radi izzive, vendar jim opravljanje prelahke naloge da le malo zadovoljstva, zato je priporočljivo, da otrok prejema naloge, ki segajo malo preko njegovih trenutnih zmožnosti, kar pozitivno vpliva na otrokovo optimalno rast (Bunker, 1991). Velja tudi obratno, saj so raziskave pokazale, da tudi samozavest vpliva na izboljšanje dosežkov (npr. višji šolski dosežki ne glede na kognitivne sposobnosti, starost in spol). Prav tako ima močan vpliv na samozavest in uspeh učen-

Foto: BS

čevo doživljanje razredne in družinske dinamike (Kleitman idr., 2012).

Za gradnjo samozavestne osebe je pomembno tudi učenje soočanja z neuspehi. Otrok naj se zaveda, da lahko svoje uspehe in neuspehe kroji na podlagi vloženega truda in svojih sposobnosti, ob tem pa mu je treba predstaviti dejstvo, da na uspešnost vplivajo tudi drugi faktorji (Bunker, 1991). Samozavest lahko spodbuja učitelj, ki je pozoren na otrokov razvoj znanja in vključevanja v družbene učne dejavnosti. Pomembna je tudi njegova pozornost do tistih učenčevih dejavnosti, ki vključujejo samoregulacijo (Maclellan, 2013).

Otrokovo samozavest lahko zniža pomanjkanje pozornosti staršev. Kadar otroku pokažemo razumevanje in interes, se le-ta počuti prijetneje, njegova samozavest zraste, zato bi se starši morali zanimati za otrokova dejanja in jih tudi razumeti. Priporočljivo je, da otroka vprašajo po njegovem mnenju (npr.: ali bi raje šel v trgovino ali v kino), zato da otrok stopi v interakcijo z občutkom, da je sam sprejel odločitev. Spodbujanje otroka, da se sreča s težjimi situacijami bolj samostojno, je ključno pri gradnji njegove samozavesti (Majeed, 2016). Priporočljivo je, da starši ne omenjajo nekaterih osebnih občutij in stereotipov, kot so »dečki ne jokajo« ali »deklice se ne upirajo«, saj bodo s tem imeli otroci boljšo priložnost za razvoj svojega potenciala. Problem nastopi, ko starši s komentarji, za katere ne vedo, da bodo pustili posledice, vplivajo na otrokovo igro. Pripomba »fantje so fantje« ob igri v blatu vpliva nanje tako, da razumejo, da je njihovo dejanje sprejemljivo. Pri deklicah je pogostejša opomba: »Joj, tvoja oblačila so umazana, pridi, da jih očistiva.« To deklica lahko razume v smislu, da dejanja, ob katerem si je umazala oblačila, ne bi smela početi (Bunker, 1991).

Samozavest mladostnikov in odraslih

Krepitev samozavesti je mogoča tudi pri mladostnikih in odraslih. V nadaljevanju so navedeni nekateri predlogi, ki so uporabni tako pri starejših kot pri mlajših posameznikih.

Samozavest lahko pridobimo s pomočjo načela »kot če«, ki od nas zahteva, da se v situaciji, v kateri občutimo negotovost, pretvarjamo, kot da je naš cilj že dosežen. Prepričanju v to namreč podzavestno sledi tudi naše vedenje (Kuhnke, 2016).

Z metodo 'The Five Second Rule' (pravilo petih sekund) lahko premagamo strah pred neznanim, povečamo svojo samozavest in svojo odločnost. Ob odločitvi, da bomo nekaj storili, začnemo odštevati od 5 proti 1, nato pa storimo, kar smo si zadali. Pomembno je, da v trenutku odločitve za dejanje že pričnemo odštevati oz. uporabljati to metodo, saj s tem možganom ne damo časa za razmišljanje o tem, »zakaj tega ne bi storili«, kar je žal pogosto razlog, da zavržemo dobro idejo. Metodo lahko uporabimo, kadar želimo v družbi (npr. kot učenci v razredu, vzgojitelji na sestanku ipd.) nekaj povedati, ko zjutraj vstajamo iz postelje, kadar si zadamo določeno enostavno ali težjo nalogo (Robbins, 2017).

Svojo telesno govorico lahko prilagodimo, tako da nas sogovorniki dojamejo kot samozavestno osebo. Ob redni uporabi gest, ki odražajo samozavest (odprtost rok, videz udobnosti, rahel razkorak, jasen očesni stik ipd.), se bo sčasoma podzavestno izboljšala tudi naša samozavest (Pease in Pease, 2008). Samozavest je ključna, vendar pa se le redki zavedajo, kako jo spodbuditi, zato je pomembno, da se s tem seznanimo in na poti razvijanja lastne samozavesti le-to krepimo tudi pri naših najmlajših.

Literatura

- Bénabou, Roland; Tirole, Jean (2002): Self-Confidence and Personal Motivation. *The Quarterly Journal of Economics,* 117(3), str. 871–915.
- Bunker, Linda Kay (1991): The role of play and motor skill development in building children's self-confidence and self-esteem. *The Elementary School Journal,* 91(5), str. 467–471. Pridobljeno julija 2021 s spletne strani: https://www.journals.uchicago.edu/doi/pdf/10.1086/461669.
- De Angelis, Barbara (2004): *Samozavest. Kako si jo pridobiti in živeti z njo.* Ljubljana: Karantanija.
- Goel, Manisha; Aggarwal, Preeti (2012): A comparative study of self confidence of single child and child with sibling. *International journal of research in social sciences,* 2(3), str. 89–98. Pridobljeno 20. 5. 2021 s spletne strani: https://www.indianjournals.com/ijor.aspx?target=ijor:ijrss&volume=2&issue=3&article=005.
- Kleitman, Sabina; Stankov, Lazar; Allwood, Carl Martin idr. (2012): Metacognitive Self-Confidence in School-Aged Children. V Magdalena Mo Ching Mok (ur.): *Self-directed learning oriented assessments in the Asia-Pacific* (str. 139–153). Netherlands: Springer.
- Kuhnke, Elizabeth (2016): *Body Language: Learn how to read others and communicate with confidence.* John Wiley & Sons.
- Maclellan, Effie (2013): How might teachers enable learner self-confidence? A review study. *Educational Review*, 66(1), str. 59–74. Pridobljeno julija 2021 s spletne strani: https://doi.org/10.1080/00131911.2013.768601.
- Majeed, Nazia (2016): Parental social support: its role in upbringing of children. *Research Paper Social Science,* 2(11), str. 49–52. Pridobljeno julija 2021 s spletne strani: https://www.researchgate.net/profile/Nazia-Khanday/publication/312147606_Parental_social_support_its_role_in_upbringing_of_children/links/58722d1d08aebf17d3af54b9/Parental-social-support-its-role-in-upbringing-of-children.pdf.
- Pease, Barbara; Pease, Allan (2008): *The Definitive Book of Body Language: The Hidden Meaning Behind People's Gestures and Expressions.* Random House Publishing Group.
- Robbins, Mel (2017): *The 5 Second Rule: Transform Your Life, Work, and Confidence with Everyday Courage.* A Savio Republic Book.

Zasvojenost, odnosi in samoregulacija

Tone Kores, univ. dipl. teolog, zakonski in družinski terapevt, vzgojitelj mladostnikov s čustveno-vedenjskimi motnjami, opravlja svetovalno in psihoterapevtsko delo.

Da zasvojenost predstavlja rak rano sodobne družbe in da so se z opijem zasvajali že v stari Kitajski, ni treba obešati na veliki zvon. In kako zanimivo je slišati nekoga, ki redno uživa marihuano, češ da je le-ta zdravilna. Drži, ampak za koga? Za tiste, ki imajo določeno rakavo obolenje, česar pa nima nihče od takih uživalcev. K temu je takoj treba dodati še to, da se konoplja v medicinske namene uporablja kontrolirano, pod nadzorom, ob spremljanju in po receptu lečečega zdravnika, in da sploh ne zdravi THC (tetrahidrokanbinol), ki kot psihoaktivni halucinogen povzroča zasvojenost in veliko škodo na možganih, ampak CBD (canabidiol), ki velja za nepsihostimulativnega in deluje protivnetno, antipsihotično in protibolečinsko (CBD vs. THC, b. d.).

Zasvojenost

Ampak za kaj pravzaprav gre pri zasvojenosti, bolj konkretno, pri zasvojenosti od prepovedanih drog? V naslednjih vrsticah si bomo prej omenjeno pogledali bolj podrobno.

Vsako zasvojenost (od drog, alkohola, hrane itd.) moremo opredeliti kot kompleksno bolezensko stanje ali simptom, ki ima svoje korenine v globini temeljnih človekovih struktur. Pri reševanju tovrstne problematike je vsekakor premalo osredotočiti se le na posameznika, ki je na primer začel posegati po drogi. Prav tako je pomanjkljivo definirati vzroke za razvoj zasvojenosti le v odnosu do matere ali kot nadomestilo za primanjkljaj spolne zadovoljitve.

Odnosi

Izhajajoč iz relacijske dinamike, je treba omeniti vlogo očeta v družini zasvojenega. Mnogi avtorji sodobne psihoanalize so prepričani, da je zasvojenost krik po očetu. Da je to krik po varnosti in sprejetosti s strani očeta, ki se je zaradi takih ali drugačnih razlogov čustveno umaknil iz življenja otrok ali pa sploh nikoli ni vstopil v njihov svet (Gostečnik, 2005). Ko zasvojeni posega po drogi, na ves glas kriči: »Oče, pridi k meni, potrebujem te, bodi tukaj z menoj.« Po drugi strani pa želi sporočiti mami, ki je morda preveč blizu in mu ne dovoli dihati in oditi od doma, naj stopi korak nazaj. Droga torej 'olajša' vse to. Namesto odnosa, ki bi ga morala z zasvojenim vzpostaviti starša, zasvojeni vzpostavi odnos z drogo, ki je tam, ko ni očeta, in ki mu hkrati omogoča distanco od matere.

Da zmoreta starša začutiti ta krik, morata najprej začutiti drug drugega in se začeti soočati drug z drugim ter sama s sabo, saj zasvojeni v družini igra identificiranega pacienta ali grešnega kozla (to na kratko pomeni, da nosi v sebi nepredelane čustvene vsebine očeta in matere ali pa obeh, včasih celo prejšnjih generacij), za katerega je jemanje drog le glasen klic po radikalnih spremembah v njihovem sistemu (Gostečnik, 2005).

Foto: Alenka Veber

Samoregulacija

Da v družini, ki deluje kot sistem, pride do sprememb, moramo vstopiti na področje interpersonalnega in intrapsihičnega sveta staršev ter ju tako popeljati v svet njunega odraščanja, še posebej v doživljanje odnosov do njunih staršev. Sodobni psihoanalitiki teorije zasvojenosti so enotni glede etiologije zasvojenosti. Omenjajo motnje v zgodnjem stiku med otrokom in materjo. Jedro problema vidijo v relacijskem polju otrok – mati. Neustrezen stik v diadi otrok – mati povzroči pomanjkljivo internalizacijo regulacijskih funkcij starša (Kompan Erzar, 2006), zaradi česar imajo zasvojene osebe težave s samoregulacijo. Te težave se kažejo v načinu spoprijemanja z različnimi čustvi. To pomeni, da je uživanje drog poskus regulacije neprijetnih, intenzivnih čustvenih stanj. Posameznik torej želi z drogo regulirati svoje čustvovanje in doživljanje odnosov (Žvelc, 2001).

Temelj psihoterapije zasvojenih je ponovna vzpostavitev samoregulacije, ki se zgodi v interakcijskem odnosu med terapevtom in klientom. Klient s pomočjo terapevta nadaljuje razvojni proces, ki je bil v otroštvu nedokončan ali blokiran. Na ta način zasvojeni internalizira ali ponotranji regulacijske funkcije terapevta, kar mu omogoči pot k samostojnosti in lastni regulaciji notranjega doživljanja (Žvelc, 2001).

Zdravljenje

Zdravljenje zasvojenosti je tako usmerjeno v sprejemanje, soočanje in procesiranje intenzivnih in težkih psihosomatskih vsebin ter posledično učenje spoprijemanja z neprijetnimi, intenzivnimi čustvi in reguliranjem le-teh, v vzpostavljanje zdravih medosebnih odnosov, pridobitev samospoštovanja in samozavesti.

Preden zasvojeni vstopi v proces kakršnekoli psihoterapije, je dobro in običajno potrebno, da prehodi vsaj del poti, ki jo predlaga program skupnosti ali komune.

V okviru tega je poleg visokopražnega programa, ki ga izvajata Društvo Up in Projekt Človek, vredno omeniti skupnosti Cenacolo in Srečanje, katerih program je zasnovan na celostni obravnavi človeka. Okolje komune omogoči zasvojenemu, da se začasno odmakne od utečenih vzorcev odnosov in okolja. Tako lahko prične z avtorefleksijo svojega življenja. Sopotniki v komuni mu seveda pri tem pomagajo.

Dokaj tvegano pa je, če se zasvojeni po bivanju v komuni vrne domov v stare razmere, v staro čustveno ozračje. To ga lahko ponovno 'potegne' v zasvojenost, saj znova postane žrtev sistemskega modela, ki zasvojenost potrebuje. Zato je nujno potrebno, da se starši, skrbniki ali podporniki zasvojenega v tem obdobju, ko je le-ta v komuni, vključijo v srečanja za samopomoč ter podporo in v psihoterapevtski proces, kjer se lahko ob navzočnosti terapevta v miru poglobijo v svet svojih medosebnih dinamik.

Pot iz zasvojenosti, še posebej od trdih drog, je zahtevna in boleča, saj kliče k sodelovanju celoten družinski sistem. Zahteva veliko volje, močno odločnost, odpovedovanje, pogum, predvsem pa podporo bližnjih. Vsekakor pa je premagljiva.

Literatura

- *CBD vs. THC* (b. d.). Pridobljeno s spletne strani: http://konopljina-smola.si.
- Gostečnik, Christian (2005): Družina, njena vloga, odgovornost, krivda in rast. V Zvone Horvat Žnidaršič, Helena Potočnik, Mateja Perše (ur.): *Droga in moja odgovornost:* zbornik strokovnega seminarja ob 10. obletnici skupnosti Srečanje v Novi Gorici (str. 24–28). Ljubljana: Zavod Pelikan – Karitas.
- Kompan Erzar, Katarina (2006): *Ljubezen umije spomin.* Ljubljana: Brat Frančišek, Frančiškanski družinski inštitut, Celje: Celjska Mohorjeva družba.
- Žvelc, Gregor (2001): Odvisnost kot poskus samoregulacije (sodobne psihoanalitične teorije odvisnosti). *Psihološka obzorja*, letnik 10, št. 3, str. 57–74. Društvo psihologov Slovenije.

Foto: Peter Prebil

Primož Rogelj

Sreča

Naletel sem na srečo,
pa se mi je skrila.
Le kje si, le kje si,
ti lumpa zmuzljiva?

Ne hodi za mano!
Sama pridem pote.
Če prej očistiš srce
zavisti in ostale ropote.

Le pojdiva,
da vse postoriva.
V tako umazani hiši
nerad kdo prebiva.

Sedaj bo nasmeh iskren,
dlan odprta, korak klen.
Lahko boš dal, ne da bi prejel.
Sedaj lažje boš živel.

Knjige in zaslonski mediji

Lucija Ademoski, univ. dipl. rusistka in bibliotekarka, je knjižničarka na *OŠ Franceta Bevka* v Ljubljani.

Svet se vztrajno spreminja in z njim tudi naše navade. Neverjetno naglico vsakdanjim opravilom med drugim narekuje množica elektronskih medijev, med katerimi izstopa prekomerna uporaba pametnih telefonov in tablic. Sodobna tehnologija prevladuje tudi v življenju otrok, ki vedno več prostega časa preživijo pred čudežnimi napravami. Postale so njihove najboljše prijateljice, nudijo jim zabavo, hkrati pa od njih ničesar ne zahtevajo.

Postarani otroci

Ob vsakodnevnem večurnem strmenju v vznemirljive elektronske vsebine otroci izgubljajo stik z resničnostjo. Pretirana uporaba zaslonov, ki ne spodbuja jezikovnega razvoja, negativno vpliva tudi na njihov spoznavni razvoj, osebnost, navaja jih na pasivnost in neučinkovito izrabo prostega časa. »Prav informacijska tehnologija in zasloni so glavni vzrok za njihovo izgubo življenjskega navdušenja, hrepenenja, samoiniciativnosti, vztrajnosti in smisla. Zasloni umetno postarajo naše otroke, prehitro vse vidijo, prehitro vse doživijo, nič več ni skrito, skrivnostno, ničesar več ni, kar bi prebujalo njihovo hrepenenje, radovednost … Iskrice v očeh so izginile, ker so jih pogasili vase srkajoči zasloni, ki počasi in vztrajno pijejo otrokovo otroškost.« (Kristovič, 2019: 10) »Tablice so postale najmodernejši in najučinkovitejši nadomestek za dudo.« (Wolf, 2020: 124)

Foto: Ivan Esenko

Mamljivi zaslonski mediji

Miha Kovač pravi, da »zaslonski mediji socializirajo v hiperaktivnost, v konzumiranje kratkih vsebin, mnoge računalniške igrice pa so zasnovane tako, da vzpostavljajo odvisnost od njih /…/ prezgodnja uporaba pametnih telefonov povzroči, da telefoni uporabljajo otroke in ne obratno.« (Skupno branje krepi vezi, 2020: 33)

»Pametni telefoni so univerzalne naprave, saj združujejo več komunikacijskih orodij, čarovniško pomanjšanih v žepni format. S to novo informacijsko napravo, ki je pogoltnila vse druge, so nastali tudi številni novi mediji – in ker ima dan le 24 ur, so časopisi, knjige, radio in klasične televizijske postaje zaradi Facebooka, YouTubea, blogov, vlogov itd. izgubili pomemben del pozornosti, ki jim jo je dotlej namenjalo medijsko občinstvo. /…/ beremo še več kot nekoč, saj tudi velik del novih medijev temelji na pisani besedi. A ker imamo na voljo radikalno več vsebin, /…/ se vsebine pogosto le na hitro in površno dotaknemo.« (Kovač, 2020: 39–40) »Besednjak tovrstnih sporočil je praviloma ozek, za povrh pa je dobršen del družbenih medijev oblikovan tako, da nas zasvoji, saj nam prebuja potrebe po novih in novih informacijskih dražljajih.« (prav tam: 41)

Svoje prve korake v digitalni svet naj bi zato otroci naredili v spremstvu odraslih, ki jih lahko usmerjamo k pravilnemu in kritičnemu sprejemanju, izbiranju in vrednotenju tovrstnih vsebin.

Površinsko in globoko branje

Spremenjene bralne navade nas vodijo k obubožani različici branja, »ki ji dandanes sledi večina ljudi: brati hitro, če se le da, in počasi, kadar res ne gre drugače« (Wolf, 2020: 174). Slediti bi morali reku 'hiti počasi' in si ob branju vzeti potreben čas za ozaveščanje naših misli, občudovanje lepote besedila in premišljevanje o porajajočih se vprašanjih (prav tam). »/…/ branje zahteva določen čas, vendar tudi nagrajuje z mislimi, ki učinkujejo še dolgo po tistem, ko branje zgodbe izzveni. Enako kot lahko pretirani stik z digitalnimi mediji še okrepi naravno nagnjenost otrok, da brez prestanka preskakujejo z misli na misel, jim izkušnja globokega branja lahko pomaga pri tem, da se naučijo drugačnega odnosa do svojega

razmišljanja.« (prav tam: 157)

V tehničnem smislu je razlika med tiskanimi in digitalnimi mediji le v nosilcu zapisa. Prevladujoči mediji, ki nas zasipavajo z raznovrstnimi, pogosto nepomembnimi informacijami o zunanjem svetu, sami po sebi zastavljajo vprašanje, kateri medij nam lahko najučinkoviteje pomaga upočasniti tempo, se umiriti in zazreti v notranji svet. Tak medij so nedvomno knjige, ki nas duhovno bogatijo in širijo naše obzorje. Z njihovim branjem upočasnimo informacijski pretok, čustveno in mentalno smo zatopljeni na globlji ravni, kar nam omogoča bolj objektivno soočanje z vsakodnevnimi težavami. Poglobljeni načini branja širijo naše besedišče in nas učijo analitičnega in kritičnega mišljenja.

»Pri vzpostavljanju distance do informacijske ponudbe /…/ igra pomembno vlogo prav knjiga, ki omogoča čas za premislek, za oblikovanje lastnega mnenja. /…/ Knjiga daje bralcu možnost za srečanje s samim seboj, za intenzivni notranji dialog in je nenadomestljivi del človekovega življenjskega samozavedanja. /…/ Branje knjig sicer zahteva večji miselni napor, vendar v nas razvija fantazijske sposobnosti, z branjem premagujemo praznost življenja.« (Papež, 2001: 24)

Paul Kropp v svojem priročniku *Vzgajanje bralca: naj vaš otrok postane bralec za vse življenje* (2000) kot dokaz razlike med dejavno držo bralca in pasivno držo gledalca predstavlja zanimivo vajo: »Ko boste naslednjič za pol ure sedli, da bi brali knjigo ali daljši članek, imejte ob sebi svinčnik in papir. Kadar koli se boste ustavili, da bi kaj pomislili, dojeli ali znova prebrali isti odstavek, na papir naredite kljukico. Ugotovili boste, da bo po tridesetih minutah papir dobesedno posejan s kljukicami /…/. Zdaj poskusite početi isto med polurnim gledanjem televizije.« (Kropp, 2000: 228) Rezultat bo le tu in tam narejena kakšna kljukica, saj vas je televizija vsrkala v svoj časovni ritem, v katerem ni bilo časa za razmislek (prav tam).

»/…/ zaslon zahteva le površinsko pasivno zrenje in hitro preletavanje vsebin, kar ne dopušča nikakršne poglobitve in notranjega procesa ter (samo)dialoga.« (Kristovič, 2019: 11)

Miha Kovač, avtor knjižne uspešnice *Berem, da se poberem: 10 razlogov za branje knjig v digitalnih časih* (2020), verjame, »da bomo še vedno brali tiskane knjige. Tudi naši otroci jih bodo. Raziskave razlik med branjem s papirja in zaslona so namreč pokazale, da daljša in zapletena besedila vsi razumemo bolje, če jih beremo s papirja. Zanimivo pa je, da so te razlike večje pri tako imenovanih digitalnih domorodcih, rojenih tako rekoč s pametnim telefonom v zibki, kot pri nas starejših, ki se še spomnimo sveta brez zaslonskih tehnologij. /…/ povsem mogoče je, da bodo naši potomci še bolj potrebovali tiskane knjige, kot jih mi. So pa razmeroma dober nadomestek za tiskane knjige bralne naprave, namenjene zgolj branju knjig, na katerih ni takih ali drugačnih motilcev.« (Skupno branje krepi vezi, 2020: 33)

Foto: Petra Duhannoy

Elektronske knjige

Med epidemijo koronavirusa je zelo naraslo zanimanje za branje in izposojo elektronskih knjig, ki je še vedno prisotno. E-knjige so ekološke, saj za svoj nastanek in obstoj ne zahtevajo agresivnih posegov v naravo. Dostopne so 24 ur na dan, izposodimo pa si jih lahko kar od doma. Zamudnine nam ni treba plačati, saj se po preteku izposojevalnega roka same vrnejo na digitalno polico.

Njihovo prebiranje na namenskih, očem prijaznih elektronskih bralnikih je skoraj enako branju tiskanih knjig. Tudi v slabših svetlobnih pogojih lahko na njih beremo na stotine naloženih e-knjig, saj sodobna e-ink tehnologija zaslona ne utruja oči. Uporaba e-bralnikov je preprosta, listanje je nadomeščeno z drsanjem po zaslonu oz. z uporabo stranskih tipk, baterija pa se tudi po dolgotrajnih branjih zlepa ne izprazni. Še posebej so priročni za gibalno ovirane osebe, ki težje obiščejo knjižnico, ter za slabovidne bralce, saj jim omogočajo spreminjanje velikosti pisave in prilagajanje osvetlitve zaslona. Primerni so tudi za dislektike, ki lahko sami izberejo ustrezno vrsto pisave (Ivanc, 2020).

Vedno več časa smo prisiljeni preživljati v stiku z digitalnimi vsebinami. Tudi knjige niso več izjema. »Zaslonski mediji so nas naučili, kako v kratkem času obdelamo razmeroma veliko informacij in se orientiramo v okolju, na katerega se te informacije nanašajo. Branje knjig nas uri v daljšem vzdrževanju pozornosti na en sam problem ali zgodbo. Kombinacija 'zaslonskega' in 'knjižnega' načina mišljenja je zato bistvena za preživetje v sodobnem svetu.« (Kovač, 2020: 63)

Viri in literatura

- Ivanc, Staš (2020): E-bralniki osvajajo svet. *Slovenske novice*, 20. 9. 2020. Pridobljeno 2. 8. 2021 s spletne strani: https://www.slovenskenovice.si/stil/bivanje/e-bralniki-osvajajo-svet/.
- Kovač, Miha (2020): *Berem, da se poberem: 10 razlogov za branje knjig v digitalnih časih.* Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Kristovič, Sebastjan (2019): Zasloni – 'električni pastirji'. *Vzgoja,* letnik XXI/1, št. 81, str. 9–11.
- Kropp, Paul (2000): *Vzgajanje bralca: naj vaš otrok postane bralec za vse življenje.* Tržič: Učila.
- Papež, Majda (2001): Knjiga, sodobni mediji in branje. *Glas Bralnega društva Slovenije,* letnik 2, št. 1, str. 22–24.
- Skupno branje krepi vezi. *Pogled za starše,* november 2020, str. 32–33.
- Wolf, Maryanne (2020): *Bralec, vrni se domov: beroči možgani v digitalnem svetu.* Ljubljana: Cankarjeva založba.

Vloga staršev pri zgodnji obravnavi otrok s posebnimi potrebami

Nika Cuderman, vzg. predšolskih otrok, dipl. ekonomistka, je učiteljica za dodatno strokovno pomoč v *Kranjskih vrtcih* in avtorica tipne slikanice za slepe in slabovidne otroke.

Zakon o celostni zgodnji obravnavi predšolskih otrok s posebnimi potrebami (ZOPOPP) ***je prinesel veliko sprememb. Ena izmed najpomembnejših je, da zgodnja obravnava (v nadaljevanju ZO) ni več usmerjena samo v otroka, ampak v celotno družino. Predšolskih otrok ne usmerja več*** **Zavod RS za šolstvo,** ***ampak so to vlogo prevzele razvojne ambulante (v nadaljevanju RA). RA so se preoblikovale v centre za ZO in zaposlile tudi nemedicinski kader. V centrih za ZO delujejo multidisciplinarni timi (v nadaljevanju MDT), ki vsekakor predstavljajo doprinos k večji kakovosti dela, saj na sestankih sodelujejo in podajo svoje mnenje vsi strokovnjaki, ki delajo z otrokom, pa tudi njegovi starši.***

Izvajalci zgodnje obravnave

V razvojni ambulanti

S sprejetjem ZOPOPP so se RA preoblikovale v centre za ZO otrok s posebnimi potrebami. S tem se je povečala mreža RA, zaposlen je bil tudi dodaten nemedicinski kader. V RA je pomemben vsak član tima, ki dela in sodeluje z otrokom in starši. V RA so zaposleni različni strokovnjaki: zdravnik, medicinska sestra, fizioterapevt, delovni terapevt, logoped, specialni pedagog, socialni delavec in psiholog (Zgodnja obravnava otrok s posebnimi potrebami in njihovih družin, b. d.).

V vrtcih

V vrtcu otrok pridobi določena znanja, veščine in spretnosti z različnih področij. Lahko se ugotovi, da otrok na nekaterih področjih odstopa od svojih vrstnikov, zato je zelo pomembna ZO otrok v vrtcu. Otroci, ki so vključeni v ZO zaradi različnih dejavnikov tveganja oz. zaradi odstopanj v razvoju, so deležni posebne pozornosti in skrbi.

Foto: Matej Hozjan

V vrtcu se oblikuje strokovna skupina za ZO. Vanjo so vključeni svetovalni delavec, strokovni delavci v oddelku in strokovni delavec za ZO, ki redno sodeluje s koordinatorjem v centru za ZO. Člani strokovne skupine za ZO za vsakega otroka in družino določijo okvirni letni obseg ur, ki bi jih otrok potreboval. Število teh ur se med letom lahko spreminja glede na otrokov napredek. Pri določitvi ur morajo upoštevati tudi kadrovske zmožnosti znotraj vrtca. Pomoč otrokom v vrtcu zagotavljajo vzgojitelji za ZO; če jih vrtec ne dobi, se lahko obrne na osnovno šolo s prilagojenim programom ali zavod za vzgojo in izobraževanje otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami (Predšolska vzgoja za otroke s posebnimi potrebami, b. d.).

Multidisciplinarni tim

Otroci s posebnimi potrebami in njihove družine so zelo različni, njihove težave so praviloma kompleksne in potrebujejo večje število strokovnjakov, ki delujejo na različnih področjih (izobraževanje, zdravstvo, sociala, nevladne organizacije). Pomembno je, da je v središču ZO cela družina, saj je za otroka njegova družina naravno okolje za zgodnji razvoj. Vsaka družina je drugačna, ima svoje vrednote in potrebe, zato je treba te posebnosti upoštevati pri načrtovanju in izvajanju programa ZO. Pristop bo uspešen, če bo osredotočen na družino in bo spodbujal ustvarjanje trdnega odnosa med otrokom in starši. Taka varna navezanost spodbuja motivacijo za učenje in razvijanje otrokovih kognitivnih in socialnih kompetenc. To odgovorno nalogo prevzame multidisciplinarni tim (MDT), ki ga sestavljajo strokovnjaki iz zdravstva, socialnega varstva ter vzgoje in izobraževanja. V tim se preko koordinatorja vključujejo tudi zunanji strokovnjaki in predstavniki nevladnih organizacij, ki poznajo otroka.

V centru za ZO prvi pregled izvede pediater, ki otroka in starše napoti k strokovnim delavcem znotraj centra za ZO. To, h kateremu strokovnjaku bo pediater napotil otroka, je odvisno od otrokovih težav in primanjkljajev. Ko otroka pregledajo tudi ostali strokovnjaki, se zanj organizira tim, ki ga določi zdravnik. MDT je sestavljen iz članov, ki nudijo pomoč otroku in družini s področja zdravstva, vzgoje in izobraževanja in socialnega varstva (ZOPOPP, 10. člen).

V 9. členu ZOPOPP (2017) je zapisano, da je ob zdravnikovi izpostavitvi potrebe po individualnem načrtu pomoči za otroka in njegovo družino naloga MDT, da tak načrt tudi pripravi.

Individualni načrt pomoči družini

Individualni načrt pomoči družini (v nadaljevanju INPD) opredeli primerno zdravstveno, socialno in pedagoško pomoč za

otroka in družino. Gre za zelo pomemben dokument, saj lahko samo na podlagi INPD poteka izvajanje ZO.

Omenjeni načrt je namenjen družinam, zato je nujno, da se ga oblikuje skupaj s starši. Vključitev staršev je zelo pomembna, kajti na ta način se krepi njihova vloga pri sodelovanju, s tem se izraža tudi spoštovanje do njihovih potreb, prioritet in pričakovanj. Vsi otroci, ki so vključeni z ZO, naj bi imeli izdelan INPD.

Cilje, ki so opredeljeni v INPD, preveri MDT vsaj enkrat letno; takrat se lahko načrt tudi spremeni ali dopolni. V 12. členu ZOPOPP je zapisano, da se bodo za otroke, ki jim zdravnik ne določi izdelave INPD, potrebne obravnave in pomoč družini določile v dogovoru s starši. O tem je treba pripraviti zapisnik, ki je lahko del izvida. Zakon omenja, da lahko starši uveljavljajo pravice v skladu z zakonom, ki ureja pacientove pravice, če se z obravnavami ne strinjajo.

Praktični del

Opravila sem intervju o sodelovanju staršev v procesu zgodnje obravnave otrok s posebnimi potrebami. Vključenih je bilo šest oseb: tri osebe s področja vzgoje in izobraževanja, ki so zaposlene v vrtcu kot izvajalke dodatne strokovne pomoči, in tri s področja zdravstva, ki so zaposlene v razvojni ambulanti: zdravnica, delovna terapevtka in specialna pedagoginja.

Intervju s strokovnimi delavkami vrtca

Oseba O1 je povedala, da je sodelovanje s starši izredno pomembno. Poudarila je, da se je vloga staršev v zadnjih desetletjih zelo spremenila. Nekoč so bili starši tisti, ki so zgolj upoštevali in sledili nasvetom strokovnjakov, dandanes pa imajo enako pomembno vlogo kot strokovnjaki. Starši so prisotni na MDT in soodločajo o pomoči, ki je bosta deležna otrok in družina. Ni nujno, da se strinjajo s strokovnjaki v MDT; pomoč, ki pripada otroku, lahko zavrnejo. V tem primeru se lahko vključi tudi center za socialno delo. Dopolnila je, da se predlogi staršev danes bolj upoštevajo. V preteklosti so se upoštevali predlogi in želje 'zahtevnejših' staršev, danes pa vseh. Omenila je tudi, da starše z nerealnimi željami strokovni delavci poskušajo prepričati in jim razložiti, zakaj njihova želja ni v največjo korist otroka. V tem primeru predlagajo ustreznejši program, kar se redkokdaj zgodi.

Oseba O2 je bila mnenja, da brez sodelovanja staršev ni mogoče delati z OPP. Povedala je, da sicer lahko dela z otrokom, vendar je učinkovitost pomoči bistveno manjša. Pri OPP je namreč zelo dobrodošlo, da se dela z otrokom z enakimi oz. podobnimi metodami in načini dela. Po njenem mnenju je dobro, če pomoč, ki jo otrok dobi v vrtcu, podkrepijo starši z nekaterimi aktivnostmi doma. Izpostavila je, da starši prej niso imeli neke pomembne vloge ravno zato, ker so se postopki dogajali brez njih. Včasih so starši izpolnili vlogo in se prepustili mnenju strokovnjakov. Sedaj se je vloga staršev v RA povečala, saj so starši fizično prisotni pri odločanju in imajo možnost, da soodločajo oz. da sprejmejo ali zavrnejo ponujeno oz. predlagano pomoč. Izpostavila je, da še vedno opaža razlike pri starših, ki prihajajo iz drugih držav in so govorno manj spretni, ali pri socialno šibkejših starših, katerih vloga in soodločanje nista tako intenzivna ali pa ne izrazijo svojega mnenja, kot bi ga morda želeli. Razlog je strah pred zdravniki, 'belimi haljami'.

Oseba O3 je bila mnenja, da je sodelovanje s starši zelo pomembno, saj so starši zagotovo med najpomembnejšimi pri zagotavljanju otrokovega napredka. Strokovnjak, ki z otrokom v vrtcu izvaja eno ali nekaj ur strokovne pomoči na teden, ne more nadomestiti števila ur, ki jih otrok preživi s starši doma. Zato je zelo pomembno sodelovanje staršev pri obravnavah in v procesu učenja, saj prenašajo znanje na otroka tudi izven vrtčevskega okolja. Starši naj bi imeli danes aktivno vlogo pri sodelovanju in pripravi načrta pomoči za otroka, spremljali naj bi njegov napredek. Danes se osredotoča na družino in so starši ter ostali družinski člani deležni pomoči, ki jo potrebujejo.

Intervju s strokovnimi delavkami razvojne ambulante

Oseba O4 je povedala, da se ji sodelovanje s starši zdi zelo pomembno. V RA so starši prisotni že pri diagnostiki, zato že tam dobijo povratne informacije o otroku; so del celotnega procesa in spremljajo vse od prvega pregleda naprej. Starši naj bi bili enakovredni člani MDT, vendar se O4 zdi, da na sestankih nimajo popolnoma enakovrednih vlog, imajo pa vedno priložnost, da kaj povedo oz. so slišani. Prisotni so na sestankih, obravnavah pri diagnostiki, od njih pa je odvisno, kako iniciativni so. Presodila je, da se predlogi staršev v MDT danes bolj upoštevajo, kot so se v preteklosti, saj lažje izrazijo svoje mnenje.

Oseba O5 je bila mnenja, da je sodelovanje s starši najpomembnejše, saj »če izgubiš starše, izgubiš otroka«. Starši imajo danes vlogo, ki jim pripada: so najpomembnejši član tima – če ni njihovega razumevanja in sodelovanja, se vse podre. Izpostavila je, da lahko vsi strokovnjaki na MDT ´govorijo eno´ – če bo starš na koncu menil drugače, se upošteva njega, tako da sta vloga staršev in njihovo sodelovanje izredno pomembna. Presodila je, da so starši na MDT še vedno bolj zadržani in ne povedo vedno svojega mnenja, se ji pa zdi, da so večinoma zelo hvaležni, ker je tam veliko strokovnjakov, ki delajo za dobrobit njihovega otroka. Omenila je, da se predlogi staršev danes bolj upoštevajo kot v preteklosti.

Oseba O6 je povedala, da je sodelovanje s starši nujno. Po njenem je družina dobro vključena, starši so vabljeni na timske sestanke, kjer lahko izrazijo svoje mnenje, tako kot ostali strokovnjaki so enakovredni člani tima. Starši so hvaležni za sestanke MDT, saj tam vidijo vse strokovnjake, ki delajo z otrokom, in ta način sodelovanje pohvalijo. Odgovor je zaključila s potrditvijo, da se predloge staršev danes res poskuša upoštevati.

Zaključek

Iz pridobljenih podatkov lahko zaključim, da se vsem strokovnim delavkam zdi izredno pomembno, da so starši vključeni v ZO OPP. Starši so enakovreden član MDT in skupaj z ostalimi strokovnjaki lahko poiščejo najbolj kakovostno pomoč, ki jo otrok potrebuje.

Viri in literatura

- *Zgodnja obravnava otrok s posebnimi potrebami in njihovih družin* (b. d.). Nacionalni inštitut za javno zdravje. Pridobljeno 19. 9. 2021 s spletne strani: https://zdaj.net/info-portal/zgodnja-obravnava-otrok-s-posebnimi-potrebami/.
- *Predšolska vzgoja za otroke s posebnimi potrebami* (b. d.). Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport. Pridobljeno 21. 9. 2021 s spletne strani: https://www.gov.si/teme/predsolska-vzgoja-za-otroke-s-posebnimi-potrebami/.
- Zakon o celostni zgodnji obravnavi otrok s posebnimi potrebami (ZOPOPP) (2017). *Uradni list RS*, št. 41/17 (14. 7. 2017). Pridobljeno 21. 9. 2021 s spletne strani: http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO7681.

Slika in pesem na poteh oznanjanja lepote

Jožef Muhovič: In vsi so očarani z mesečino (okrog pesmi), olje, lak in pršilec na papirju, 2020

Milček Komelj, dr. znanosti in pesnik, je do upokojitve leta 2011 predaval na *Oddelku za umetnostno zgodovino Filozofske fakultete* v Ljubljani. 10 let je bil predsednik *Slovenske matice*. Je redni član *Slovenske akademije znanosti in umetnosti*, redni član *Evropske akademije znanosti in umetnosti* v Salzburgu in častni občan Novega mesta. Je podpredsednik SAZU za humanistične, družboslovne in umetnostne vede. Njegova bibliografija obsega nad 1500 objav, od tega več kot 30 knjig in vrsto katalogov.

Slikar Jožef Muhovič, izrazit mislec in danes naš najvidnejši likovni teoretik (med drugim pisec monumentalnega Leksikona likovne teorije), zmore v časih sproščenosti, ki mu jo stopnjuje soočenje s poezijo, doseči tudi čisto lirične, četudi v odtenkih miselno podložene učinke; na slikah za zbirko verzov Milana Dekleve pa je poetičnemu izhodišču smiselno prilagodil tudi akvarelno krhko mešano tehniko slikanja na papirju.

Izbrana Muhovičeva upodobitev Deklevove pesmi je od vseh slik v knjigi najbolj nasičena z značilnimi slikarjevimi oblikami, a je v svoji barvni prosojnosti prav tako izrazito krhka in učinkuje kot poetičen vzorec iz slikarjevega likovnega inventarja, ki gledalca v svojih kombinacijah in povezavah usmerja k zaznavanju duhovnih stanj in ga vzgaja za dojemanje Deklevove poetične lepote.

Umetnik na teh podobah s silhuetno začrtanimi, a sugestivno poetičnimi liki, slikovitejšimi lisami in tonskimi prelivi vzpostavlja ubranost, ki temelji na ritmih, svetlobnih stopnjevanjih in stalnih slikarjevih znamenjih in simbolnih aluzijah, značilnih za umetnika, ki nam odpira duhovne prostore za doživljanje mišljenja in poezije na tanki meji med abstraktnim in aluzivnim. Njihov poetični učinek povzročajo prelivi in odtenki z barvno-svetlobnimi nadihi, usmerjeni v poetično polnost, ki je videti neizrekljiva. Redke figuralne silhuete na slikah so kot pomenski usmerjevalci ali znamenja za ljudi, ki v svoji nepremakljivosti nenehno razmišljajo, za popotnike iz teme v svetlobo, ali pa so označevalci sublimne krajine z drevesi, še posebej z jasno izrisano cipreso, zasajeno v horizont lirske atmosfere. Na kateri od slik pa zaslutimo tudi nekakšne razpraskanine, odtise ali sledi, morda kot pesnikov »spomin na korakce / ki praskljajo po opni / duše / ki taca po tišini«.

Taka Muhovičeva umetnost je izrazito duhovna. Njeno pogosto izrecno poetično znamenje so stilizirane ptice, ki poletavajo po slikarjevem in pesnikovem obnebju, ponekod pa tudi luna ali zatemnjeno sonce. Vsa ta bitja in pojavi so znanilci kozmosa, obljudenega s poganjki narave, še posebej s samotnim ali hrepenečim človekom ali človeškim parom. Njihova notranja vsebina je ob vsej liričnosti tudi eksistencialna, filozofsko obarvana in v umetnikovem sicerśnjem slikarstvu tudi eshatološka, vselej v skladu s slikarjevo zadržano osebno naravo. A ni manj skladna tudi s pesnikom, ki je s svojim nenehno dejavnim in ustvarjalno živim erosom te podobe pobudil.

Pesnika v njegovih verzih ustvarjalni jezik obiskuje kot otroka v zibki »in med njima raste zaupanje«, v takem zaupanju pa Dekleva upesnjuje človeška in kozmična stanja ter v svojih pesmih bolj kot kakršnokoli enopomensko določnost vzpostavlja njeno odsotnost, ob kateri se sprašuje, »kaj pa je človeškega v tej božanski praznini«, obkoljen »z ljubeznijo / do odsotnega / kakor vernik / z bogom«.

Podoben ustvarjalni veter je Muhoviču na izbrano podobo kot pozdrav s sosednjih slik nanesel vrsto slikarjevih prepoznavnih elementov in jih instinktivno razporedil v zaokroženo ritmično celovitost kot v zgoščeno sožitje, če že ne v nemo tihožitje, ali jih razmetal, kot bi dejal pesnik, »v smiselnem / za oko prijetnem neredu«. Tematika slike je nerazvidna, a hkrati toliko aluzivna, da je videti kot srečanje skrivnostnih navzočnosti v brezprostorskem kozmičnem prostranstvu.

Dominantna lisa sredi gornjega dela slike je komaj zasluteno obličje skrivnostnega duha z nekakšnim očesom, razjedo, gnezdom ali »votlino v glavi«, iz katere, kot preberemo v knjigi, »prikličeš pesem«. Prek tega obličja je »vedno na samotnem robu« nameščena slikarjeva zelo značilna temna in v enovit lik zgoščena silhueta premišljevalca ali puščavnika, skrčeno sedečega na breztalnih tleh, z desne pa ob njej stoji obris ženske s pričesko iz sence, ki obliva silhueto negibne postave kot relief egiptovske boginje, porojene iz davninskega spomina. Pod obema je poševno zleknjen obris prosojnega leščurja, elegantne afriške maske ali še poprej drevesnega lista, medtem ko je v dno slike zapičen še teman plamen ciprese, če ne gre le za pokončen listoiden obris. Preostali nealuzivni temno sijoči ploskovni poudarki pa so od vseh strani obstopili nežneje izrisane like, in to predvsem kot zanesljivi likovni usmerjevalci ali čuvarji, ki lebdečo celoto kompozicijsko zaobjemajo in ji intenzivirajo subtilno stopnjevana tonska razmerja.

V peščeno rjavi barvi vzpostavljena »arheološka« slika tako nosi v sebi patino arhaičnih obdobij, odmaknjenost puščave

z njenimi bogovi in menihi ali morda še zamolklost večerne otožnosti, ki nas vrača k neznanim jutranjim začetkom, iz katerih se prebuja stvarjenje sveta in se iz njegove skrivnosti rojeva poezija.

V tako ritmično stopnjevano barvno ubranost se kot v slikarjevi pravljici elipsasto prižiga še sedem belih okroglih luči, neznanih virov hladne in v mehkobi zabrisanih obrisov izžarevajoče svetlobe; celoto spokojne površine pregrinjajo iz njih razsute bele pike, ki rahlo naletavajo prek barv in obrisov ter nežno poživljajo sliko kot slepeče bel praznični sneg.

Toda vse to kombiniranje oblik in svetlob tudi v svojem celovitem sočinkovanju zagotovo ni usmerjeno v kak določen pomenski hieroglif, ki bi ga lahko natančneje razložili z umetnikovim leksikonom ali mitološkim slovarjem, ampak je namenjeno predvsem priklicevanju poetične ubranosti, lirične zamišljenosti, ki za doumevanje predpostavlja le gledalčevo poduhovljeno zazrtost in zamaknjeno prisluškovanje ritmizirani tišini.

Tako nastala celota je zemljevid občutij, vabilo k meditaciji in zbirka umetnikovih prepoznavnih likov, ki na prostranstvu njegovih drugih podob v knjigi sicer živé največkrat bolj posamično, ker lahko v svoji sproščenosti in poetični neizrekljivosti dovolj zgovorno zaživijo že v samem soglasju z Deklevovimi besedami, ki se pesniku »same postrojijo v vrsto / razporedijo se po odsotnosti ki jo vsebujejo /od jasnine do nerazumljivosti«. Deklevovi prosti verzi brez slovničnih ločil pa so Muhovičevim slikam vdihnili tudi muzikalno intonacijo, usklajeno z umetnikovo izhodiščno likovno ubranostjo. Podobe ob pesniških izvirih s svojim »slovarjem« neizrekljivosti gledalca vabijo k doživljanju lepote in v blagodejnost tišine kot ustvarjalen vzorec in likovna spodbuda za čustveno dojemanje skrivnostnega sveta, ne da bi ga lahko o njem kakorkoli racionalno poučile. Zato tudi v uvodnem motu k celotni knjigi ne najdemo kakega poučnega pesniškega pregovora ali napotka, marveč lahkotna verza lani umrlega velikega prijatelja ter zavzetega prevajalca in interpreta slovenskih pesnikov in slikarjev Tonka Maroevića, ki nas (v prevodu Mihe Pintariča) vabita, da »nadaljujmo s čečkanjem po pesku, pisanjem po vodi / in iskanjem načina, kako to storiti za stih tiše«. Muhovičeve podobe iz naročja skupne pesnikove in slikarjeve knjige so v svoji razblinjeni krhkosti resnično take, kot bi bile vrisane v zrak ali vodo, temino ali svetlobo; tudi slika, zamolklo vrisana v puščavski pesek, nas s svojo sugestivnostjo nagovarja enako kot hermetične, vendar estetsko in simbolno k zrenju lepote usmerjene Deklevove pesmi. Že njihovo občutenje kozmičnih in bivanjskih pojavov na različne načine, v pesniških podobah ali primerah, preveva tudi vizualna izkušnja. V Deklevovih besedah zaobjeti otrok še ne ve, da misli, tako kot svetloba na sliki še ne ve, da je umrla v barvi; pesnik v dojemanju sveta spoznava, kako je vse sivorumeno in kako je vse rumenosivo, in z besedami to tudi naslika (»stisneš tubo sive in siva plane na svet / in ga posivi / rumena priteče sama izza zavese / zavesti«). Neznani beli kraji pa zanj niso »sidrišča ali umestitve / ampak madeži občutij / lazura pod katero je skrita / globina vseh barv«, in za njegov pogled »osupljivi madež barve še ni svetloba«. V soočenju s takim doživljanjem je Muhovičevo sliko v njeni konkretni obliki pobudila Deklevova poezija, zato jo lahko ta s svojimi aluzijami prav toliko pojasnjuje, kot lahko slika pojasnjuje pesem. Izbrana pesem, ki jo je Muhovič s to podobo naslikal, pa se glasi: »nepreklicno / rečeš / in potem iščeš v globini glave / globino besede // njen odmev naj bi te pripeljal k izviru / namena mlade radoživosti otroškega čudenja / pretresenosti ker si že prehodil vso pot // kako si lahko pozabil / šumečo kri / podarjeno ljubezen / nasmeh s katerim si stopil / na prag lepote // da ji boš nepreklicno zvest.« Ker je Dekleva tudi dejaven glasbenik, so njegove pesniške besede prav tako kot z besedami slikarstva povezane tudi z jezikom glasbe. Lepota naj bi zanj ostala slutnja, »molk s katerim je odeta pesem / da lahko sanja o pojoči pesmi«; a mu lahko »zažari in postane lepota / tako kakor utripanje božjega srca« tudi nenadno zaporedje tonov. In rahločutnemu utripanju barvnih tonov, zvenenju tišine in priklicevanju minulega, še nerojenega in neznanega je posvečena tudi ezoterična lepota skrivnostne Muhovičeve slike.

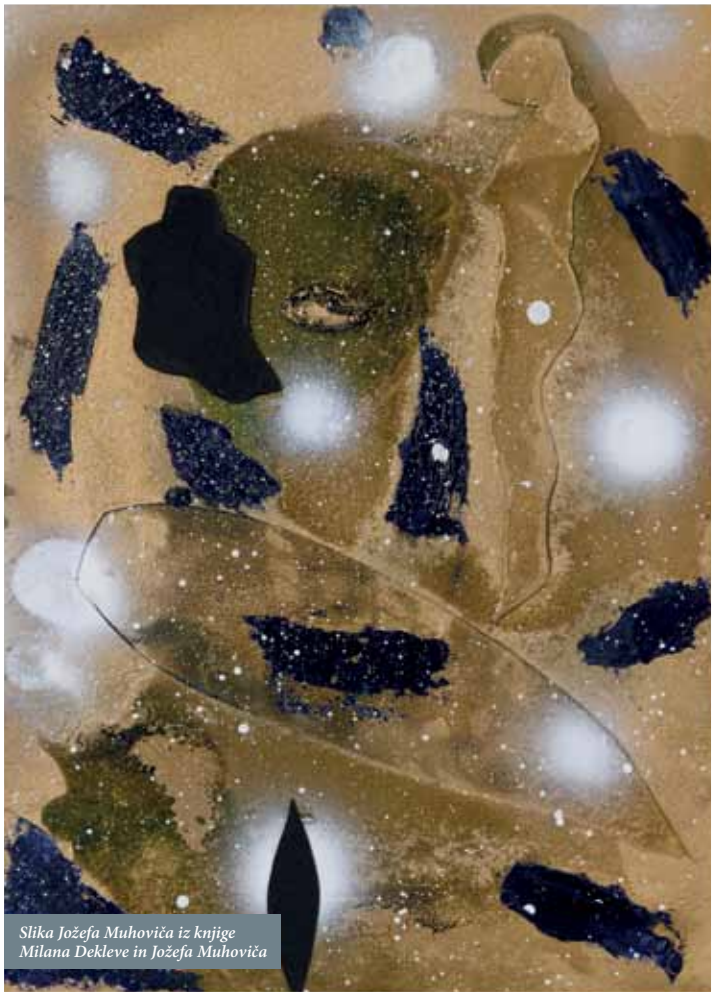

Slika Jožefa Muhoviča iz knjige Milana Dekleve in Jožefa Muhoviča

Starosti prijazna univerza

Odziv na darilo staranja

Nives Ličen, izr. prof. dr., je zaposlena na *Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani,* raziskuje učenje v vsakdanjem življenju. Ukvarja se predvsem z biografskim učenjem v odraslosti, izobraževanjem starejših in skupnostnim izobraževanjem.

Starosti prijazne univerze so gibanje, ki je nastalo kot odziv na podaljševanje življenja. Tudi Univerza v Ljubljani *sledi novostim, zato je bila ustanovljena* Modra fakulteta, *ki je skupnost starejših alumnov. Različne fakultete ponujajo programe za starejše in jih vključujejo tudi v medgeneracijske izobraževalne in raziskovalne projekte.*

Izobraževanje starejših

Podaljševanje življenja je velik civilizacijski dosežek. Starost je darilo in starejši so vez med generacijami, je dejal papež Frančišek, ki je letos razglasil svetovni dan starih staršev. Katoliška cerkev bo praznovala dan starih staršev vsako leto v mesecu juliju (Messaggio del Santo Padre Francesco …, 2021). V sporočilu starejšim je papež dejal, da je v teh časih pred njimi pomembna naloga, da povezujejo generacije, gradijo skupnost in svet prihodnosti, povezujejo spomine in želje za bodočnost. Starejši naj prestopijo stereotipe in gradijo dialog (Discorso del Santo Padre Francesco …, 2020).

Človek živi dlje, zato bo prihodnost drugačna, nove povezave in dejavnosti se razvijajo in se bodo razvijale tudi na polju vzgoje in izobraževanja. Tako kot digitalizacija leto za letom spreminja življenje, tudi dolgoživost prinaša nove vzorce življenja, ki jih učenje in izobraževanje objameta in podpirata. Danes spoznavamo, da se človek dobesedno uči vse življenje, še več, da z učenjem ohranja svoje sposobnosti. Dogaja se nekaj izredno zanimivega: znanost odkriva, kako se lahko ljudje zdravo starajo in naša civilizacija z vitalnimi starejšimi ljudmi veliko pridobiva.

Ker ima učenje zelo pozitivne učinke tudi na starejše in ker je bogastvo let bogastvo osebe in skupnosti, se oblikujejo nove možnosti za izobraževanje starejših. V slovenskem prostoru poznamo dejavnosti, ki so jih razvili *Inštitut Antona Trstenjaka, Slovenska univerza za tretje življenjsko obdobje*, centri dnevnih aktivnosti. V letošnjem letu nastaja nova praksa za izobraževanje in učenje starejših, ki izhaja iz globalnega gibanja starosti prijaznih univerz (Age-Friendly University (AFU) Global Network (b. d.)), ki sloni na temelju raziskav na tujih univerzah (Archer in Kops, 2020; Montepare idr., 2020; Talmage idr., 2016). Na *Univerzi v Ljubljani* je bila ustanovljena *Modra fakulteta* (Modra fakulteta, b. d.), ki združuje starejše alumne, to je bivše študente in študentke. Programi odgovarjajo na značilnosti 'nove starosti'. Stara se namreč t. i. 'generacija B' ali 'generacija *Baby boom*', ki se razlikuje od prejšnjih starejših.

Na *Modri fakulteti* bodo starejši študenti in študentke spoznavali sodobne teme, ki jih ponujajo različne fakultete: gibanje na *Fakulteti za šport*, umetnost in literaturo na *Filozofski fakulteti*, prijateljstvo na *Teološki fakulteti,* življenjske zgodbe na *Fakulteti za socialno delo* …

Modra fakulteta

Starejši alumni in starejše alumne (60+) se lahko prijavijo v izobraževalne programe preko portala alumni UL. Vpišejo se lahko v naslednje programe:

- Mladi 100 let: zdravo podaljševanje življenja;
- Duhovna akademija »Prijateljstvo«;
- Gibalna vadba za kvalitetno starost;
- Vznemirljiva malenkost, imenovana ljubezen: poti in stranpoti odnosov v starosti;

Foto: Peter Prebil

- Turistični/planinski vodnik po Sloveniji za generacije 65+;
- Začetni tečaj francoščine;
- ABC angleščine;
- Uvod v umetnostno zgodovino;
- Razvijam svojo komunikacijo;
- Popotovanja v svet glasbe;
- Kako razumeti glasbo?;
- Spregovorimo o demenci;
- Bralno-literarna pogovarjalnica (letni semester);
- Spoznajmo podkast (letni semester);
- Kažipot filozofije (letni semester);
- Življenjske zgodbe v objemu spominov (letni semester).

V tem študijskem letu potekajo skupinski programi, v naslednjih letih bodo razvita tudi svetovanja in potovanja. *Modra fa-*

kulteta je povezovalna skupnost starejših alumnov, ki bo razvijala tudi medgeneracijske programe, prispevala k pretoku znanja med generacijami, poznavanju starosti in staranja, razvoju vključujoče univerze in povezovanju starejših v družbeno okolje, starejšim bo omogočala dostop do programov, ki so namenjeni zdravju in dobremu počutju, ter do umetniških in kulturnih dejavnosti, ki jih razvija univerza.

Ključni del 'avanture življenja'

Starost je dolgo obdobje, traja 40 let in več. Je obdobje, enakovredno vsem ostalim življenjskim obdobjem. Italijanski psihiater Andreoli (2021) je zapisal, da je starost zadnje poglavje v knjigi, ki osmisli celotno zgodbo, je ključni del 'avanture življenja', pri čemer so odnosi in dejavnost zelo pomembni za porajanje, razvoj uma in ohranjanje telesa. Vseživljenjsko učenje pripomore k temu, da starejši razvija svoje zmožnosti, vzdržuje kognitivne sposobnosti in socialna omrežja, prispeva k temu, da se gradi občutek polnosti, in celo k temu, da se porabi manj zdravil. Starosti prijazna univerza ponuja starejšim odlične možnosti za skupno soustvarjanje učenja in kritičnega mišljenja.

Starost je za nekatere povezana z boleznijo, za druge je dolgo obdobje blagostanja. Oboji se sprašujejo, kako živeti, oboji se sprašujejo, kako delovati v družbi, ki je še vedno obremenjena s 'starizmi' ali brezbrižnostjo do starejših. Starejši ljudje se med seboj razlikujejo in zožitev starosti zgolj na bolezen je absurdna. Papež je starejšim, ki potrebujejo pomoč, dejal: »Niste le objekt pomoči, temveč ste dejavni protagonisti skupnosti.« (Il Papa ai preti anziani …, 2021) Država mora poskrbeti za oskrbo tistih, ki potrebujejo dolgotrajno oskrbo, vsi skupaj pa moramo razmišljati o vrednotah starosti, o prehodih in formiranju v starosti in na vzgojno-izobraževalnem področju inovativno – skupaj s starejšimi – organizirati nove dejavnosti, ki bodo ustrezale sodobnim starejšim. Izobraževanje ima za starejše tako pozitivne učinke, da bi moralo biti dostopno prav vsem, organizirano na tak način, da je za različne skupine starejših prijetno in navdušujoče.

Viri in literatura

- *Age-Friendly University (AFU) Global Network* (b. d.). Pridobljeno 15. 10. 2021 s spletne strani: https://www.geron.org/programs-services/education-center/age-friendly-university-afu-global-network.
- Andreoli, Vittorino (2021): *L'origine della coscienza.* Milano: Solferino.
- Archer, Walter; Kops, William (2020): Older Adult Learners: An Opportunity for Universities. V Maria Slowey; Hans Schuetze; Tanya Zubrzycki (ur.): *Inequality, Innovation and Reform in Higher Education: Challenges of Migration and Ageing Populations* (str. 251–264). Cham: Springer.
- *Discorso del Santo Padre Francesco ai partecipanti al I Congresso internazionale di pastorale degli anziani sul tema »La ricezza degli anni«* (2020). Pridobljeno 15. 10. 2021 s spletne strani: https://www.vatican.va/content/francesco/it/speeches/2020/january/documents/papa-francesco_20200131_congresso-pastoraleanziani.html.
- *Il Papa ai preti anziani: la vecchiaia non è una malatia, ma un privilegio* (2021). Pridobljeno 15. 10. 2021 s spletne strani: https://www.vaticannews.va/it/papa/news/2021-09/papa-francesco-lettera-preti-anziani-e-malati.html.
- *Messaggio del Santo Padre Francesco in occasione della I giornata mondiale dei nonni e degli anziani* (2021). Pridobljeno 15. 10. 2021 s spletne strani: https://www.vatican.va/content/francesco/it/messages/nonni/documents/20210531-messaggio-nonni-anziani.html.
- *Modra fakulteta* (b. d.). Pridobljeno 15. 10. 2021 s spletne strani: https://www.uni-lj.si/alumni/modra_fakulteta/.
- Montepare, Joann; Farah, Kimberly; Bloom, Steven idr. (2020): Age Friendly Universities (AFU): Possibilities and Power in Campus Connections. *Gerontology & Geriatric Education, 41*(3), str. 273–280.
- Talmage, Craig; Mark, Rob; Slowey, Maria idr. (2016): Age Friendly Universities and engagement with older adults: moving from principles to practice. *International Journal of Lifelong Education, 35*(5), str. 537–554.

Vedno isto. Res isto?

Slavko Rebec, duhovnik, diplomirani teolog in pedagog, je generalni vikar škofije Koper. Je katehet, voditelj duhovnih programov za mlade, duhovni asistent in voditelj pri skavtih, o vzgoji predava staršem. Bil je rektor *Škofijske gimnazije Vipava*.

Šolsko leto se je sedaj že utirilo v svoje tirnice. Organizacijsko se vsi, ki delujemo v izobraževanju in vzgoji, učitelji, vzgojitelji, katehisti, še kar privajamo na 'koronsko' šolo in verouk. Kljub drugačnim načinom izvajanja naših dejavnosti, lahko bi rekli kljub drugačnim tehnikam, je vsebina enaka kot prejšnja leta. Zlasti učitelji imate za smerokaz iste učne načrte kakor že nekaj let. Katehisti in kateheti uporabljamo že kar malo 'muzejske' knjige za katehezo otrok. Vzgojitelji v vrtcih pa tudi v domovih za dijake in študente ste letos sprejeli nekaj novincev, ki jim pojasnjujete način življenja v vaši hiši, navade, pričakovanja … In starši? Tudi vi poznate vzklik: »Kaj ti nisem že stokrat rekel/rekla!«

Ponavljanje

Vsi vemo, da je ponavljanje eden od temeljev usvajanja znanja. Po drugi strani pa se zdi, da bi v občutju mladih besedo *ponavljanje* lahko izrazili tudi kot *dolgočasenje* ali pa *teženje*. In nekaj tega občutimo tudi vzgojitelji in učitelji. Morda sami kot breme občutimo zlasti nenehno ponavljanje istih stvari, enakih navodil …

Ko razmišljam o tem, v meni odzvanja spomin na to, kako sem se pred leti pripravljal na dneve duhovnosti za dijake katoliške gimnazije. V razredu sta bila dva dijaka, ki sta ponavljala letnik. Spraševal sem se, kako se bosta počutila, če bosta deležna enakih vsebin in celo precej podobnih dinamik kakor leto prej. Se bosta dolgočasila? Naj vse naredim drugače? Samo kaj, ko je program vsebinsko kar v redu postavljen. Takšna vprašanja so se pletla po moji glavi. Naneslo je, da sem enega od teh dveh dijakov srečal in mu pošteno povedal o svojem razmišljanju. Presenetil me je s svojim odgovorom, ki ga je izstrelil kot iz topa: »Vi kar naredite tako kot lani. Ne bo vse isto, sošolci so drugi.«

Izkušnjo s ponavljajočimi se vsebinami imam tudi s tednov duhovnosti v Stržišču. Tam imamo pri delu z mladimi štiriletni ciklus. Veliko mladih pride na teden duhovnosti prav štirikrat, da 'dajo skozi' vse teme. Ni pa malo takih, ki pridejo večkrat. Gradivo se sicer vsako leto nekoliko dopolni, a ne toliko, da bi bilo novo. Ko sem mlade vprašal, kako je po štirih letih razmišljati o isti temi, mi jih je že kar nekaj reklo: »Saj ni čisto isto. Jaz sem drugačen. Nekaj besedil iz gradiva se spomnim, a jih sedaj drugače berem.«

Na videz isti, a tudi drugačni

Ljudje smo kot reka. Vedno se imenuje enako, smo 'ista reka', a hkrati je voda v njej vsako sekundo nova in nekoliko drugačna. Tako je veliko novosti tudi v ponavljajočem se učnem načrtu. Učenci so vsako leto drugi. Učitelj in vzgojitelj sta na videz ista, a tudi drugačna, spremenjena – kot struga reke sta vsako leto malo drugače obrušena in razpoložena.

Po treh mesecih šolskega leta smo se verjetno že vsi kdaj potihem ali na glas razjezili na učence, ker si niso zapomnili navodil in smo jih morali ponoviti. Še bolj 'noro' je, da si nekdo zapomni en del navodil, drugi pa pomeša vse med seboj.

Učenci ob našem Učitelju

Da bi z več pozitivne volje učili, kar smo že tolikokrat učili, in da bi dali navodila, ki smo jih dali že stokrat, se spomnimo, kako je, ko smo sami učenci ob našem Učitelju. V tisočletjih se merijo dnevi njegovega vztrajnega izrekanja vedno iste Besede – izrekanja samega sebe. Mi, njegovi učenci, razumemo včasih eno, včasih drugo. Pogosto pomešamo kaj med seboj. In tudi zapomnimo si ne vsega. On pa kar vztraja z veliko mero potrpežljivosti in prizanesljivosti:

Kajti kakor pride dež in sneg izpod neba
in se ne vrača tja, ne da bi napojil zemljo,
jo naredil rodovitno in brstečo,
dal sejalcu seme in uživalcu kruh,
takó bo z mojo besedo, ki prihaja iz mojih ust:
ne vrne se k meni brez uspeha,
temveč bo storila, kar sem hotel,
in uspela v tem, za kar sem jo poslal.
(Iz 55,10–11)

Foto: Peter Prebil

Kot papagaj

Kako dragoceno! Tudi v tem, da v vlogi učitelja ali vzgojitelja kot papagaj ponavljam vedno ene in iste stvari, sem podoben Bogu. Malo v šali: niti Bogu papagajstvo ni tuje – in le kako bi mu bilo, saj je ustvaril tudi papagaje in papagajke.

Ponavljanje snovi *v možganih* učencev poglablja sledi modrosti. Dobrohotno in primerno vztrajno ponavljanje vzgojnih navodil *v srcih* učencev poglablja sledi človeškosti. Ljubeče ponavljanje Božje besede *v dušah* ljudi poglablja sledi ljubljenosti.

Ja, Bog vedno znova ponavlja svojo Besedo, svoje učenje in navodila, da bi nam pokazal, kako nas ima rad, ne da bi nam zatežil!

Projekt FLL

Prednosti timskega dela

Breda Urankar, predmetna učiteljica matematike in tehnike na *Osnovni šoli Danile Kumar v Ljubljani*, je mentorica na tekmovanjih in pri raziskovalnih nalogah. Poučevala je izbirni predmet robotiko, vodi aktive in tekmovanja.

Pri timskem delu si skupina učencev prizadeva doseči isti cilj, s tem da delijo znanje, naloge, izkušnje, si pomagajo med seboj in sodelujejo z ostalimi skupinami, ki stremijo k istemu cilju.

Začetki

V šolski prostor se vedno uvajajo nove oblike dela in novi projekti. Pred devetimi leti mi je gospa ravnateljica rekla, da me vidi v projektu FLL *(First Lego League)*. Priznati moram, da sem s strahom sprejela to njeno pobudo. Ker zelo cenim njeno mnenje, sem se odločila, da grem izzivu naproti, in ni mi žal, da sem to storila. Na začetku sem imela cel kup vprašanj. Kaj pravzaprav je to? Kaj se dela pri tem projektu? Kako bom motivirala učence, da pristopijo? Gotovo bo potrebno dodatno izobraževanje. Še nikoli nisem programirala, nisem programer.

Projekt FLL učence spodbuja in seznanja z znanostjo in tehnologijo, inovativnostjo, ustvarjalnostjo, timskim delom, močno poudarja vrednote in se vedno zaključi s področnim in državnim tekmovanjem ekip. Vsako leto ima nov izziv. Sestavljen je iz štirih področij: projektnega dela (poiskati je treba problem in inovativno rešitev za izziv leta), robotskega dela (robot mora rešiti določene naloge na tekmovalnem polju), tehničnega intervjuja glede robotskega dela in dela na vrednotah ekipe.

Ko sem učence seznanila s projektom, so bili navdušeni in hitro smo sestavili ekipo. V ekipi so vedno učenci od 5. do 9. razreda. Naša ekipa šteje od 6 do 10 članov. Vsak član je zelo pomemben. Zanimivo je, da se v skupino vključijo tudi učenci s posebnimi potrebami ali pa bolj individualistični učenci. Učenci s posebnimi potrebami se zelo dobro vključijo v tim, saj lahko pokažejo svoja močna področja in spoznajo, da so pomemben člen tima, kar jim zelo pomaga pri oblikovanju samozavesti. Učenci, ki so veliki individualisti, potrebujejo pogovor in vaje s področja timskega dela, saj mora cela ekipa opraviti zastavljeno nalogo. Pripravila sem veliko teh vaj, saj sem čutila, da bo le tako ekipa postala še bolj povezana. Učitelj je v ekipi vodja, ki učence spodbuja, usmerja, navduši in pomaga pri iskanju stikov s posameznimi strokovnjaki.

Potek dela

Z delom vedno začnemo že septembra. Ekipa najprej sestavi naloge tekmovalnega polja. Pri tem se spoznajo, si pomagajo in stremijo k temu, da so naloge pravilno sestavljene. Nato se lotimo proučevanja nalog tekmovalnega polja in projektnega dela. Učenci skupaj iščejo ustrezne strategije za reševanje nalog. Po literaturi in spletnih straneh iščejo obstoječe probleme, o njih razmišljajo in iščejo rešitve za izziv. Ko najdejo problem teme, začnejo iskati strokovnjake, ki bi jim lahko pomagali in jim povedali še kaj več. Za strokovnjake pripravijo vprašanja in se pripravijo na predstavitev izziva. Večinoma sodelujemo s tremi ali več strokovnjaki.

Ekipa zelo veliko dela na področju vrednot. Najbolj pomembne vrednote ekipe so: sodelovanje, pomoč, spodbujanje, odkrivanje, inovativnost in spoštovanje. Kar se naučimo, uporabimo pri izboljšanju določenih stvari v življenju in zelo pomembno je, da se pri tem tudi zabavamo. Cilj je, da znajo člani ekipe te vrednote uporabiti tudi v vsakodnevnem življenju, izven svoje ekipe. Učenci se res zelo povežejo, ugotovijo, da je vsak član zelo pomemben in da brez njega ne gre, obenem pa se zelo zabavajo.

Učenci morajo v zelo kratkem času opraviti veliko dela, saj področna tekmovanja potekajo že decembra. Čeprav je dela ogromno, izžarevajo dobro voljo in pozitivno energijo.

Rezultati timskega dela

Tudi ko smo delali od doma, smo se tedensko srečali preko Teamsov. Učenci so sproti delili nova spoznanja, ideje in se na daljavo srečevali s strokovnjaki. Kljub težkim razmeram zaradi epidemije so se odločili, da speljemo delo do konca in se udeležimo tekmovanja.

Učenci se pri timskem delu res veliko naučijo drug od drugega. Ekipa se zelo poveže, izžareva pozitivno energijo, vsak prispeva svoj del, vsak je zelo pomemben člen tima in na koncu so vsi veliki zmagovalci, saj dosežejo skupni cilj. Tudi mentor – učitelj se počuti odlično, saj so učenci dosegli zastavljeni cilj, čeprav je bila pot dolga in je bilo včasih potrebne veliko spodbude.

Foto: arhiv Brede Urankar

Z borilno veščino do boljših vrednot

Suzana Ravnikar Bele, dipl. vzg. predšolske vzgoje, je vzgojiteljica v *Vrtcu Rogaška Slatina*, trenerka karateja v *Karate klubu Kozjansko in Obsotelje* ter velika promotorka gibanja za zdravo življenje. Ima 20 let delovnih izkušenj na področju vzgoje in izobraževanja.

Današnje življenje je polno stresa. Ko pride do zasičenja, moramo najti način, kako se umiriti in zbrati. Sama sem to našla v borilnem športu. Zasnovala sem celoten koncept karate vrtca (od ciljev, strategij, metod in refleksije), s katerim na za otroke zanimiv in primeren način sledim zastavljenim ciljem, otroci pa ob tem razvijajo spoštovanje, vztrajnost, disciplino, uspeh in zadovoljstvo, kar so bistvene vrline za bolj kakovostno življenje, lažje delo in sodelovanje v šoli, vrtcu in boljše vključevanje v družbo.

Zakaj karate?

Današnji otroci živijo ob zasedenih starših, šolskih pritiskih, nenehnih lekcijah, videoigricah in v nakupovalnih centrih. Življenje v naglici ima negativen vpliv na prirojeno otroško veselje. Ti vplivi na otroke pogosto delujejo stresno.

Ko sem tudi sama postala mama, sem želela svojim otrokom privzgojiti spoštovanje, disciplino in vztrajnost, da bodo dosegli zastavljene cilje ter se ob tem znali veseliti in proslaviti vsak nov dosežek.

Karate je veščina, katere namen je združiti vse človekove zmožnosti – um, telo in duha – v celoto. Izhaja z Daljnega vzhoda in je pravzaprav borilna veščina. Izraz 'karate' je sestavljen iz dveh besed: 'kara' in 'te'. 'Kara' pomeni 'praznina', 'te' pa 'roka'. Beseda 'praznina' ne poudarja le golorokega bojevanja, temveč predvsem odsev stanja našega duha – nič ga ne zmoti, osredotočen je na trenutno dogajanje, je v stanju pripravljenosti, vedno na voljo. Gre za psihofizično športno dejavnost, pri kateri sta v ospredju disciplina in vztrajnost. Pritegnila me je takoj, ko sem jo začela raziskovati. V njej sem videla priložnost, da naredim nekaj dobrega za svoje telo, um in duha, da se umaknem in odklopim od vsakodnevnih pritiskov, pričakovanj in aktivnosti. Bolj kot sem spoznavala njegovo globino, bolj se mi je zdelo, da bi bila ta veščina lahko pozitivna in dobra tudi za predšolske otroke. Bila sem prepričana, da bi jih ta šport pritegnil, saj temelji na gibanju, kar je otrokova primarna potreba. Tako sem se povezala s trenerji in kot vzgojiteljica, ki v svoje delo v zavodu aktivno vnašam novosti s področja gibalnega področja, kot nekajletna karateistka dobila možnost in priložnost, da poiščem strategije, ki bi tudi pri predšolskih otrocih razvijale spretnosti in veščine, ki jih ta disciplina nudi. Seveda pa je bilo za predšolske otroke treba poiskati primeren način podajanja in usvajanja znanja karateja.

Foto: arhiv Suzane Ravnikar Bele

Začetki

Po prebiranju literature sem si zastavila cilje karate vrtca v Karate klubu Kozjansko in Obsotelje. Moji cilji so sledeči: umiriti um, se zavedati lastnega telesa in ga umiriti, ozavestiti in razvijati načelo spoštovanja do sebe in drugih, čustveno in razumsko dojeti šport, skrbeti za skladen telesni in duševni razvoj ter ne nazadnje zadovoljiti otrokove prvinske potrebe po gibanju.

Pred začetkom treningov karate vrtca je zelo pomembno, da ponovimo pravila, za katera imamo pripravljena tudi slikovna sredstva, ki so ves čas na vidnem mestu v telovadnici. Pomembno je, da gredo vsi otroci pred treningom na stranišče, poskrbijo za svoje osnovne potrebe in si na dogovorjenem mestu pripravijo pijačo. Med treningom večkrat pijemo, a le takrat, ko se dogovorimo. Najtežje pravilo je, da med treningom otroci ne govorijo (to velja predvsem za zgodbice, ki bi jih nekateri pripovedovali med treningom). Zadnje, najpomembnejše pravilo pa je, da dobro opazujemo, spremljamo in natančno ponavljamo za trenerjem ali drugimi odraslimi.

Vaje

Na začetku vaje se vsi postavimo v vrsto po barvi pasov ter izvedemo priklon in pozdrav.

Pozdrav izvedemo z besedo 'osu'. Ta beseda je lahko nadomestek za 'zdravo', 'adijo', 'da', 'v redu' ali 'razumem'. Ni pomembno, kako ali kdaj je izrečena, 'osu' potrjuje eno od najpomembnejših lekcij v karateju. Prvi znak besede (o) pomeni 'potiskanje, vztrajanje' in simbolizira maksimalen trud. Drugi znak (su) pomeni 'vzdržati'. Oba znaka skupaj (osu) pomenita trud, da nekaj naredim kar najboljše po svojih močeh in to tudi vzdržim.

Učenci karateja se vsaj med vadbo karate-

ja trudijo biti zbrani in popolni. Da bi to lahko dosegli, običajno pred treningom in po njem klečijo nekaj trenutkov na podu. To imenujemo 'mokuso'. Prvi del besede (moku) pomeni 'tišina', drugi del (so) pa 'razmišljati'. 'Mokuso' torej pomeni 'tihe misli'. V teh trenutkih popolne tišine učenci svoje misli osredotočijo na sedanjost, na trening, ki ga opravljajo. 'Mokuso' po zaključenem treningu pa je priložnost, da 'preklopijo' razmišljanje nazaj na zunanji svet. Zanimivo je, kako človek pridobi nov pogled na vsakdanjo rutino, če se je sposoben za določen čas od nje 'odklopiti'. Po začetnem ritualu pričnemo z ogrevanjem. Uporabljamo živahne, dinamične lokomocije (tek, skoki, lazenje, vlečenje, nošenje, manipulacije – lovljenje, prijemi partnerja …), v katere lahko vključimo vse prisotne, ne glede na starost in sposobnosti.

Ko je telo dodobra ogreto, pričnemo z izvajanjem karate tehnik. To so udarci, brce in blokade, ki so povezani z naravnimi gibi. Te bodo otroci, ki bodo nadaljevali s treningi karateja, kasneje uporabili v formah (katah) in boju (kumite). Največ energije sem namenila temu, kako otrokom predstaviti, približati osnovne tehnike, da bodo metode prilagojene njihovi starostni skupini, ter s katerimi vajami težiti k temu, da bodo njihovi gibi pravilni, natančni, da se ne bodo naveličali ponavljanja in da bodo z vadbo razvijali vse fizične spretnosti, ki jih nudi karate (ravnotežje, odzivnost, domišljija, moč, hitrost, koordinacija).

Pri tem uporabljam:

- za začetek obvezen 'mokuso', kjer ponovimo, zakaj smo prišli na trening in česa se želimo naučiti;
- različna sredstva: klobučke, podplatke, črve, obroče, stožce, fotografije, slikovni material;
- demonstracijo najboljših starejših karateistov (zgled);
- učenje z opazovanjem – izkušenejši demonstrirajo;
- opazovanje slik s pravilnimi tehnikami;
- demonstracijo narobe izvedenih tehnik;
- avtoriteto – mojster karateja s črnim pasom ponovi dogovorjena pravila, ki veljajo za vse tečajnike;
- pestre, zanimive in vedno nove elementarne igre za izpopolnjevanje vsakega posameznega elementa;

Foto: arhiv Suzane Ravnikar Bele

- odmore, med katerimi pijemo, tekamo;
- pobarvanke na temo karate vsebin za domov;
- tatuje z motivi kitajskih črk;
- 'mokuso' na koncu s pomočjo slikovnega gradiva o tehniki, ki smo se je naučili.

To gradivo odnesejo domov, ga po želji pobarvajo in nalepijo v za to pripravljen karate zvezek, ki sem ga izdelala, da bi spremljala delo vsakega otroka. V njem so slike elementov z navodili za izvedbo in opombami, kakšne napake se pogosto pojavljajo pri njih. Občasno pa dobijo tudi gradivo o karateju – barvah pasov, kaj s karatejem pridobivamo, pobarvanke … Prav ta zvezek je letošnja noviteta, saj želim, da imajo otroci in starši refleksijo o delu, ki ga opravimo na posameznih treningih. Ob koncu leta bo zvezek vsakega posameznika postal lična, otrokom prilagojena zbirka pomembnih informacij in osnovnih tehnik v karateju.

Med celotnim tehničnim delom zelo poudarjam in sem pozorna na pravilno uporabo celega telesa in zdravo držo hrbtenice. Po tehničnem delu sledi raztezanje in ohlajanje, ki je raznovrstno, zanimivo, prilagojeno otrokom (oponašanje različnih živali, raztezanje skozi zgodbo ipd.).

Na koncu sledi 'mokuso', pozdrav in umirjen odhod iz 'doja'. Šola ali klub, ki je namenjen vadbi karateja, se namreč imenuje 'dojo'.

V karateju si učenci prizadevajo hoditi po tej stezi najbolje, kot zmorejo. S spoštovanjem in pogumom se učijo soočiti se s težavami, ki jih mogoče srečajo na svojem potovanju. In ker je trenutek v doju, ko učenec oziroma učenka ne poskuša dati vsega od sebe, izgubljen trenutek, karate učitelji svetujejo učencem, naj vsako tehniko izvedejo po svojih najboljših zmožnostih.

Številni ljudje razumejo karate kot veščino meditiranja, s katero se lahko posvetijo le sebi. Želijo se videti takšne, kakršni so sedaj, ne pa, kakšni so bili včeraj ali pred nekaj trenutki oziroma kakšni bodo jutri ali čez nekaj sekund. Uro ali dve želijo porabiti le za to, da bodo lahko izpopolnili tehniko karateja. Kdor uspe vsak trenutek življenja živeti tako, da ga po najboljših močeh izpopolni, izkoristi, bo zares živel. Ampak to je zelo težko – če ne celo nemogoče – doseči. Vsak od nas v določenem trenutku postane raztresen, okoli nas se dogajajo številne reči, ki nas dekoncentrirajo. Učenci karateja se vsaj med vadbo karateja trudijo biti zbrani in popolni.

Karate si je v prispodobi najlažje predstavljati kot globoko jezero. Učenje udarcev z roko in nogo predstavlja le površino vode. V globini, kjer lahko najdemo tudi globok premislek o življenju nasploh, je še veliko možnosti za učenje.

Literatura

- Ančnik, Tone (2005): *Karate Do za mojstre.* Ljubljana: Inštitut za humanistične raziskave v športu.
- Kovšca, Josip (2016): *Karate na poti življenja.* Postojna: Karate klub.
- Pistotnik, Borut (2003): *Osnove gibanja.* Ljubljana: Fakulteta za šport, Inštitut za šport.
- Vogrinec, Silvester (1996): *Karate v Sloveniji.* Ptuj: Akademija borilnih športov.

Romano Guardini

Pisma o samovzgoji

Ljubljana: Družina, 2021
192 strani, cena 16,90 €

S kratkimi besedili v obliki devetih pisem Guardini spodbuja mlade, kako naj osebnostno rastejo na poti vrednot. Kot temelje uspešnega življenja opisuje veselo srce, resnicoljubnost, radodarnost, resnost, molitev, svobodo. Zadnje pismo je namenjeno vzgoji politične drže v državljanstvu.

Saša Babič

Uganke na Slovenskem

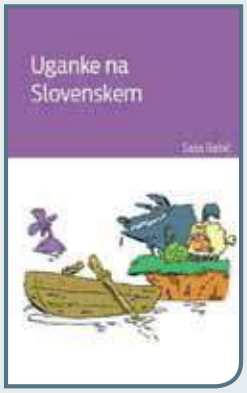

Ljubljana: Založba ZRC, 2021
167 strani, cena 19,00 €

Uganke so pomemben folklorni žanr. Opisane so njihove definicije, zgodovina nastanka ter razvoja v svetu in pri nas, temu pa sledi tipologija ugank. Tipi ugank so predstavljeni s teoretičnega in analitičnega vidika, ilustrirani so z gradivom iz arhiva ZRC SAZU Inštituta za slovensko narodopisje.

Dominik Janez Herle

Zgodovina slovenske skupnosti v Calumetu, Michigan

Ljubljana: Združenje Slovenska izseljenska matica, 2020
268 strani, cena 20,00 €

Spoznamo nastanek in razvoj slovenske skupnosti v Calumetu v Michiganu, in sicer od prihoda prvih slovenskih priseljencev in misijonarjev, ki so skrbeli za dolgotrajni obstoj slovenske skupnosti, do časov zmanjšanja prebivalstva in izgubljanja gospodarskega pomena, razloga za naseljevanje. Najbolj pričevalen spomenik je veličastna cerkev sv. Jožefa, ki je ohranila svoj prvotni namen in zaradi posledic naseljenske politike prevzela dodatne naloge skupnosti.

Regine Galanti

Obvladovanje tesnobe za najstnike

Izola: Vita založba, 2021
180 strani, cena 19,00 €

V knjigi so vaje in tehnike za spoprijemanje s stresom in tesnobo ter pojasnila za razumevanje ozadja in smiselnosti vsake od njih. Vaje čuječnosti so pripravljene za obvladovanja sedanje tesnobe. Knjiga vsebuje tudi pripomočke in orodja za razvoj veščin za dolgoročno obvladovanje tesnobe.

Tjaš Debeljak

Povezanost igranja video iger z duševnim zdravjem

Maribor: Kulturni center, 2021
108 strani, cena 29,00 €

Igranje video iger je že več let eden najbolj priljubljenih načinov preživljanja prostega časa, predvsem pri mladih. Industrija video iger je ena redkih industrij, ki jih ni finančno prizadel izbruh covida-19. To nakazuje, da se je v tem stresnem času veliko ljudi sproščalo z njihovim igranjem.

Jordan B. Peterson

Onkraj reda

Še 12 pravil za življenje

Ljubljana: Družina, 2021
324 strani, cena 35,90 €

Knjiga nudi načela za upiranje izčrpanosti, ki jo povzroča želja po urejanju sveta. Uravnoteži temeljni načeli resničnosti – red in kaos. Kaos ogroža z nestabilnostjo in tesnobo, red nas otopi in podreja, odpovemo se radovednosti, kreativnosti, življenjski energiji. Avtor nam pomaga najti smisel, kadar se počutimo nemočni. Preveč varnosti je nevarno.

Igor Grdina

Slovenski Mozart

Knjiga o Josipu Ipavcu

Ljubljana: Beletrina, 2021
216 strani, cena 25,00 €

V novi graški operi, med največjimi v habsburški monarhiji, je bil leta 1902 dvakrat izveden prvi slovenski balet Možiček. Njegov avtor in študent medicine Josip Ipavec je dirigiral orkestru. Noben slovenski umetnik med svojimi srednjeevropskimi sodobniki verjetno ni doživel tolikšnega triumfa.

Karmen Murovec

Petra

Maribor: Kulturni center, 2021
79 strani, cena 15,00 €

Saša Babič, Matej Meterc

Pregovorni spomin

Ljubljana: Založba ZRC, 2021
cena 15,00 €

Ob prejemu naziva častna članica DKPS

Zahvaljujem se za podeljeni naziv, v katerem vidim tudi priznanje idejam, ki sem jih razvijala v svojem dolgoletnem poklicnem delovanju. Tu gre najprej za uveljavljanje čim bolj poglobljenega, aktivnega, kakovostnega učenja, s tem pa tudi za pouk, ki tako učenje razvija in spodbuja in ki čim bolj celostno povezuje telesno, spoznavno, čustveno, socialno, estetsko, etično in duhovno plat. Teh zahtevnih ciljev pa ni moč doseči brez čim bolj kakovostnega izobraževanja in izpopolnjevanja učiteljev, ki ni usmerjeno le v posredovanje znanja preštevilnih predmetov, ampak v tesno povezovanje teorije in prakse, v vzpostavljanje pristnih odnosov, v udejanjanje kakovostnih izkušenj in razmislek o njih. Zanimivo, že Slomšek se je zavzemal za iztrebljanje mehaničnega učenja, za vnašanje radostnega vzdušja v delo z mladimi in za okrepitev praktičnega usposabljanja učiteljev.

Po svoje je razumljivo, da sem bila s svojimi idejami in delovanjem večkrat tarča nasprotovanj, zlasti s strani tistih, ki vidijo poslanstvo šole predvsem v posredovanju čistega, merljivega znanja. A tudi današnji naziv in pozitiven odziv na ideje, ki sem jih podelila s tu prisotnimi vzgojitelji, učitelji, starši in kateheti, me utrjuje v prepričanju, da bo moje delovanje le pustilo kakšno pozitivno sled.

Ddr. Barica Marentič Požarnik

Ob prejemu Slomškovega priznanja

Najprej moram reči, da je zame to priznanje povsem nepričakovano. Moje prve misli, ko sem izvedela, da sem kandidatka zanj, so bile: »Tega si ne zaslužim, kajti mnogo je drugih, ki si to zaslužijo bolj in prej kot jaz.« Najdem le eno razlago, ki mi jo ponujajo besede Svetega pisma. »*Čudna, nepredvidljiva so pota Gospodova.*« Ko misliš, da si v življenju že skoraj vse doživel, se ti zgodi še nekaj. Stojiš na poti Življenja, hodiš po njej, prepričan, da veš, kam greš. A glej, stvari se obrnejo in zarišejo svojo pot, takó kot pravijo besede v znanem, sporočilno močnem reku: »*Človek obrača, Bog pa obrne.*«

Nič posebnega nisem in stvari, ki sem jih delala in nekatere še delam, prav tako ne. Le rada imam svoj poklic, ki ni le poklic, ampak poslanstvo. Videla in čutila sem ga tudi v besedah apostola Timoteja: »*Ne zanemarjaj milosti, ki ti je dana …*«

Z veliko hvaležnostjo Bogu za načrt, ki ga ima z mano, se obračam na svojo prehojeno pot. Tudi zato, ker sem lahko delala v timu čudovitih kolegic. Tudi zato, ker so mi naproti hodili čudoviti ljudje, čudovite osebnosti, ob katerih sem se bogatila in rasla. Hvaležna sem za vse te izzive in izkušnje.

Zaključujem z zahvalo kolegici in prijateljici Mariji Šavli. Da sem prejela to priznanje, je v vseh ozirih njena zasluga. Hvala tudi komisiji za podelitev Slomškovih priznanj, ki je v poslanem predlogu videla dovolj tistega, kar je vodilo k njihovi odločitvi.

Marija Pisk

Ob prejemu Slomškovega priznanja se zahvaljujem ne le za njegovo podelitev, ampak predvsem za to, ker v tem vidim znamenje, da v Gospodovem vinogradu delamo skupaj. Cerkev ima v tem zagotovilo rodovitnosti. Predvsem pa je vzgoja tista, ki svoj sad da, če vzgajamo vsi. Posameznik ali posamezna družina nista dovolj. Potreben je klan. Ko gre za versko vzgojo, pa Cerkev.

Prejem priznanja je zame priložnost, da se vprašam o bistvu in pomenu svojega poslanstva. Prepoznavam, da je oznanjevalčevo poslanstvo navdušiti za Kristusa. S tem nimam v mislih ustvarjanja vzdušja s prepevanjem in igro. Pesem in igra naj bosta le izraz tega, kar kristjan, ki se je srečal s Kristusom, živi v svojem srcu. Spoznal je Kristusa, ki je na križu pokazal Očetovo ljubezen, z vstajanjem razodel svojo moč, po Svetem Duhu pa v srcu vernega oživlja spomin na vse to, v njem rojeva hvaležnost, upanje in veselje nad življenjem ter mu je blizu v zakramentih.

V času študija sem se srečala z mislijo, da je bil v prvih stoletjih krščanstva katehumenat ne le spoznavanje vere, Kristusa in priprava na življenje v Cerkvi, ampak dejansko priprava na pričevanje z mučeništvom. Če si sprejel vero, je bila velika

verjetnost, da jo boš lahko potrdil z darovanjem svojega življenja.
Naš čas ni veliko drugačen. Zaradi vere sicer ne umiramo. Če pa kdo hoče živeti vero v njenem bistvu, slej ko prej pride do darovanja in žrtve. Generacije mladih, ki jih smemo spremljati, živijo v času, ko krščanstvo ni čredništvo, ni privilegij, ni zadovoljstvo. Postalo je to, kar je v svojem bistvu: odločitev za Kristusa. Zaupani so nam mladi, ki bodo morali znati biti seme in kvas, ne da bi jih zlomila malošteviličnost, zaradi katere bi se predali malodušju. Pa vendar bodo mimo velikih družbenih sprememb lahko presejali družbo s krščanskimi vrednotami in kulturo življenja. To pa predpostavlja navdušenje, ki izvira iz globokega notranjega prepričanja, ki se je rodilo po srečanju s Kristusom.
Deliti to pa ni v moči kateheta. Ta lahko le prisluhne Svetemu Duhu, ki je dan skupnosti, Cerkvi. S hvaležnostjo pripadam redovni družini, v kateri je živ čut pripadnosti Cerkvi in skuša biti odprta za skupno iskanje pastoralnih poti.
Vse to me spodbuja k drži upanja in zaupanja. Sveti Duh ostaja zvest in ne bo nikdar nehal voditi svoje Cerkve in v njej delati z močjo. Naj nas podpre, da bomo imeli Zanj odprte oči.

s. Ema Alič

Priznanje sprejemam s ponižnostjo, ker vem, da je na področju vzgoje in izobraževanja še veliko takih, ki bi si ga zaslužilo; sprejemam ga s hvaležnostjo, da ste se spomnili name, hkrati pa ga sprejemam z velikim občutkom odgovornosti za nadaljnje delo.
Hvaležna sem vsem, s katerimi smo in še skupaj delamo, z nekaterimi že dobrih 20 let. Od vsakega se učim in v veliko veselje mi je, ko združimo svoje ideje in moči in ko nam uspe nekaj narediti dobro, ko so udeleženci naših programov in bralci revije zadovoljni.
Vloga vsakega, ki dela v vzgoji in izobraževanju, je izredno pomembna, saj s svojo osebnostjo in s svojim načinom dela bistveno vpliva na razvoj otrok in mladih, s tem pa na prihodnost celotne družbe. In res ni vseeno, kam bo šla družba, kako se bomo tako posamezniki kot družba soočali z velikimi izzivi, ki so že tu.
Verjamem, da lahko skupaj – z ustvarjalnostjo, znanjem, sodelovanjem ter spoštovanjem vsakega – naredimo še veliko dobrega za naše mlade, za vse, ki z njimi delajo, ter za našo drago Slovenijo.
Iskrena hvala vsem!

Erika Ašič

18. Slomškov dan: Ljubimo svojo domovino in besedo materino

Bl. A. M. Slomšek je bil 24. septembra 2004 razglašen za zavetnika učiteljev, vzgojiteljev in katehetov. Tako letos praznujemo polnoletnost Slomškovega dne in podeljevanja Slomškovih priznanj.
Tako kot vsako leto je bil tudi letos Slomškov dan praznik, ki ga je naredil Gospod – kljub oviram, ki nam jih postavlja epidemija covida-19.
Dan je potekal po utečenem programu, ki pa je vedno znova svež in navdihujoč, poln Slomškovih modrosti in njegovega sporočila. Potekal pa je takole:

- pozdravni nagovor je pripravila predsednica DKPS gospa Marija Žabjek,
- duhovni nagovor in molitev je pripravil duhovni asistent DKPS p. dr. Silvo Šinkovec,
- sledilo je predavanje dobitnice naziva častna članica DKPS, ddr. Barice Marentič Požarnik, z naslovom Učitelj kot vzgojitelj – spodbude in ovire,
- kulturni program s podelitvijo priznanj, predstavitvijo nagrajencev in z njihovimi zahvalami,
- bogat kulturno-glasbeni del, ki ga je povezoval g. Blaž Lesnik z Radia Ognjišče, pripravila pa pevska družina Silvana Baše iz Kamnika ter že tradicionalno simpatična Slomškova Blaže in Nežica.

Dan smo zaključili s sveto mašo, ki jo je v somaševanju daroval celjski škof dr. Maksimilijan Matjaž.
Seveda je ob koncu dneva nepogrešljivo druženje na kosilu, kjer stkemo nove medsebojne vezi, utrdimo stare in tako v društvene vrste vnašamo duh prijateljstva in povezanosti.
Na društveni spletni strani https://www.dkps.si je vrsta avdio posnetkov, kjer lahko prisluhnete izjavam nagrajencev in gostov letošnjega Slomškovega dneva.

Helena Kregar

Skupščina OS Ljubljana

Člani društva DKPS OS Ljubljana se mesečno srečujemo pri sveti maši za potrebe vzgoje. Sveto mašo daruje pater Silvo Šinkovec v cerkvi sv. Jakoba v Ljubljani. V letošnjem šolskem letu smo dogovorjeni, da je to vsak drugi četrtek v mesecu.
Ne uspe se nam držati dogovora, da bo vsak pripeljal novega člana, se je pa članstvo malo povečalo. Nove članice Darja, Alenka in Katarina so ponudile svojo aktivno pomoč pri izvedbi intervizije, vodenju kulturnih dogodkov in pogovoru o knjigah. Za vsak mesec pripravljamo bogat in delaven dogodek.
V četrtek, 21. oktobra, smo izvedli delavnico o vzgojnem načrtu, ki sta jo vodila p. Silvo Šinkovec in Darja Barborič. Po delavnici smo imeli skupščino OS Ljubljana. Seznanili smo se s poročilom o delu v letu 2020, ki ga je podala Helena Kregar; hkrati se je zahvalila za delo dosedanjim članicam odbora Marjanci Bregar, Barbari Japelj, Dragici Motik in Karmen Koprivec.
Članice novega odbora so: Marjanca Bregar, Alenka Brovč, Helena Kregar, Katarina Lenarčič in Karmen Koprivec kot nova predsednica OS Ljubljana. Načrt dela za 2021/2022 smo pripravili skupaj. Vsi smo pripravljeni delati, imamo dobro postavljene temelje, pripravljeni smo sodelovati; nekateri smo že dolgo člani in smo prehodili že veliko poti ter spletli iskrena prijateljstva, zato verjamemo, da bomo naredili še marsikaj dobrega zase in za potrebe vzgoje.
Gospa Magda Jarc bo še naprej vodila molitev pred pedagoško mašo. Gospa Marjana Korošec pa bo poskrbela, da bomo sodelovali v Svetopisemskem maratonu.
Ob podpori Svetega Duha in našega duhovnega asistenta bo vse lažje.

Karmen Koprivec

Odgovorno ohranjajmo slovensko identiteto

V Društvu katoliških pedagogov Slovenije smo 20. 11. 2021 organizirali že 3. mednarodno konferenco Vzgoja za ljubezen do

domovine, ki smo jo tokrat naslovili Odgovorno ohranjajmo slovensko identiteto.
Konferenco smo zaradi zdravstvenih razmer izpeljali preko spletne aplikacije Zoom, čeprav so nam na široko odprli vrata v Osnovni šoli heroja Janeza Hribarja Stari trg pri Ložu. Zbralo se nas je okrog 130 udeležencev iz Slovenije, Argentine, Hrvaške, Italije, Avstrije, Nemčije, Švedske in Nizozemske.
Konferenca je bila razdeljena na 2 dela. V prvem delu nas je po uvodnih pozdravih ravnateljice ge. Sonje Jozelj, župana Loške Doline g. Janeza Komidarja in predsednice DKPS ge. Marije Žabjek nagovorila ministrica za izobraževanje, znanost in šport, dr. Simona Kustec, za njo pa predsednik Državnega sveta, g. Alojz Kovšca. Sledila so predavanja dr. Helene Jaklitsch, ge. Mojce Škrinjar, dr. Stjepana Šterca, g. Marcosa Finka in dr. Aleša Štrancarja. Vsak nas je nagovoril z drugačno vsebino, ampak vse skupaj se je neverjetno povezalo v celoto.
V plenarnem delu smo v 13 skupinah, ki so delovale vzporedno, prisluhnili kar 77 prispevkom – strokovnim prispevkom, primerom dobre prakse ter zapisom življenjskih izkušenj. Vsi prispevki so bili bogati, v vsakem je zaznati določen vidik gradnje (slovenske) identitete tako doma kot v tujini. Prispevki so zbrani v obsežnem e-zborniku (obsega preko 620 strani), ki je dostopen v Cobissu in na naši spletni strani.
Gotovo boste o konferenci in še marsičem izvedeli največ, če obiščete našo spletno stran: www.dkps.si.
Iskreno smo hvaležni vsem, ki ste se konference udeležili, in vsem, ki ste jo pomagali pripraviti.

Erika Ašič

Blagoslovljena voda

Rada imam vodo. Zelo sem hvaležna zanjo. Ne morem se ji načuditi v pestrosti njenih oblik in barv. Kapljice, slapovi, tolmuni. Srečna sem, kadar se lahko odžejam s čisto studenčnico.
Blagoslovljeni vodi je vrednost povzdignjena z blagoslovom. Njena struktura se spremeni z nadnaravnim dotikom. Taka voda nosi blagoslov vsem, ki se jih dotakne. Kropilniki svetišč že dolgo ne opravljajo svoje vloge. Suhi so. Suhost, izpraznjenost, a po drugi strani lakota in žeja po duhovnih stvareh.
Rada te imam, blagoslovljena voda. Oživim, če se me dotakneš s svojo blagoslovljeno svežino. Spremljevalka Boga si. Vrni se v naša svetišča. Pogrešamo te.

Magdalena Jarc

Zlata podoba

Kako lepi so oltarji naših cerkva. Na njih so dragoceni kipi, svete podobe nedojemljive lepote. Avtorjev umetnin ni več, njihovo delo pa za vse čase poveličuje Boga. Kakšna milina angelskih obrazov. Brezštevilni putiji dvigujejo naše molitve k Bogu. Zunanja lepota nas nagovarja in spodbuja našo vročo molitev. Kaj so videli umetniki, da so ustvarili takšno lepoto? So gledali Boga? »Boga ni nikoli nihče videl,« uči Sveto pismo. A vendar so mnogi svetniki videli tja čez na nebeške poljane, polne neslutene lepote.
V nebesih sem doma.

Magdalena Jarc

Blagoslov Orlovega vrha

V nedeljo, 7. 11. 2021, je bil blagoslov Orlovega vrha na Ljubljanskem gradu. Nekaj mož se je zbralo okrog duhovnika in križa. Danes je Orlov vrh okrogla jasa, po kateri tekajo psi, v resnici pa je vojaško pokopališče. Z vnučkom sva se udeležila blagoslova. Vroče sem molila, da bi izmolila držo spoštovanja do vseh umrlih in ne bi nikoli pozabili trpljenja, ki so ga mnogi prestali. Po koncu slovesnosti blagoslova sva zapičila v blagoslovljeno zemljo majhen križ in jesensko cvetje. Toplo mi je pri srcu, ker je Orlov vrh blagoslovljena zemlja.

Magdalena Jarc

Grafiti

Ne vem, če si čisto navaden fant. Vem le to, da je nedavno belo poslikana stena počečkana z velikimi napisi. Nekateri imajo to za umetnost. Ne more biti. Je le klic, da ni vse v redu s tabo, ker uničuješ skupno lastnino, za katero se je treba močno potruditi in plačati mnogo denarja.

Magdalena Jarc

OS Ljubljana

- V šolskem letu 2021/22 bo vsak 3. četrtek v mesecu ob 18.30 sv. maša za potrebe vzgoje pri Sv. Jakobu v Ljubljani.
- Vsako 1. soboto v mesecu bo ob 16.00 sv. maša za domovino v ljubljanski stolnici. Za domovino bomo molili na grobu Alojzija Šuštarja.

Več informacij bo objavljenih na društveni spletni strani: www.dkps.si.

Svetopisemski maraton

Svetopisemski maraton bo potekal od 21. do 29. januarja 2022 z geslom »Glej, vse delam novo«.
Vse območne skupnosti vabimo v maratonsko navezo z Zavezo.

Pedagoški delavci lahko udeležbo na seminarjih uveljavljate pri predlogu za napredovanje zaposlenih v vzgoji in izobraževanju. Seminarje izvajamo tudi za učiteljske zbore in zaključene skupine. Podrobnejši podatki so objavljeni na naši spletni strani.

Informacije in prijave:
Društvo katoliških pedagogov Slovenije (DKPS), Rožna ulica 2, 1000 Ljubljana, 01/43 83 983
dkps.seminarji@gmail.com
http://www.dkps.si

Glas

Kakšen dar je glas. Kako čudovit organ je naše grlo. Kako zanihajo glasilke, da izgovorimo samoglasnike: A, E, I, O, U. Naš glas je enkrat svetel, drugič temnejši. Lahko je visok ali globok. Svetloba mojih razpoloženj zaznamuje moj glas. Včasih lahko ujamem višino, drugič je ne morem. Molitev spreminja tudi moj glas. Koliko skrivnosti je razvozlala znanost. Veliko jih je neodkritih, skritih pred željo posedovanja. Spodbujajo ponižnost in hrepenenje.

Magdalena Jarc

Seminarji DKPS 2021/2022

* Seminarji, označeni z zvezdico, so uvrščeni v katalog Katis 2021/2022.

Osebni dnevnik*

Izvedba: 32 ur, Ljubljana, prijave do: 7. 1. 2022

- del: 14.–16. 1. 2022
- del: 4.–6. 2. 2022

Izvaja: dr. Silvo Šinkovec

Moteči, nevidni in travmatizirani učenci*

Izvedba: 29. 1. 2022
8 ur, Ljubljana (oz. preko spleta v primeru zaostritve razmer), prijave do: 21. 1. 2022
Izvaja: Julija Pelc

Učitelji, učenci, starši – ustvarjanje sodelujočega odnosa*

Izvedba: 12. 2. 2022
8 ur, Ljubljana (oz. preko spleta v primeru zaostritve razmer), prijave do: 3. 2. 2022
Izvajata: Dragica Motik, Irma Veljić

Vpliv nosečnosti, poroda in prvih treh let življenja na otrokov kasnejši razvoj*

Izvedba: 19. 2. 2022
8 ur, Ljubljana (oz. preko spleta v primeru zaostritve razmer), prijave do: 11. 2. 2022
Izvaja: Marjeta Krejči Hrastar

Strokovnost in srčnost soustvarjata šolsko kulturo*

Izvedba: 5. 3. 2022
8 ur, Ljubljana (oz. preko spleta v primeru zaostritve razmer), prijave do: 24. 2. 2022
Izvajata: Dragica Motik, Irma Veljić

Medkulturni dialog v šoli*

Izvedba: 2. 4. 2022
8 ur, Ljubljana (oz. preko spleta v primeru zaostritve razmer), prijave do: 25. 3. 2022
Izvajajo: Sara Bevc Jonan, Dragica Motik, Irma Veljić

Umetnost približati na svež način: kako klasično glasbo vzljubi otrok, mladostnik, pedagog*

Izvedba: 9. 4. 2022
8 ur, Ljubljana, prijave do: 1. 4. 2022
Izvajata: Dalibor Miklavčič, Matjaž Barbo

Vpliv gibanja na razvoj in učenje otrok*

Izvedba: 23. 4. 2022
8 ur, Ljubljana (oz. preko spleta v primeru zaostritve razmer), prijave do: 14. 4. 2022
Izvajata: Marjeta Krejči Hrastar in Tatjana Jakovljević.

Summary

In the *Editorial*, the editor Silvo Šinkovec deliberates on the health of the mind, which affects the health of the body, and touches upon the palliative period, which should take this into consideration.
The *Focus Theme* of the 92nd issue of the *Vzgoja* magazine is Global View. In the introductory article, Silvo Šinkovec writes about the universal view on education and builds on the African proverb, which says that it takes the whole village to raise a child. Jože Bogataj acquaints the readers with the organization and operation of the network of UNESCO-affiliated schools. Marija Horvat writes about learning as a hidden treasure and Delors' four pillars of learning. Marijana Kolenko presents the problem of (too) high performance orientation in schools and frequent abandonment of qualities that make a person a Human. Marko Weilguny depicts education as an act of hope and presents the Church's endeavour to educate young people. Majda Merzel presents a view of the document Instrumentum Laboris, which served as the basis for the establishment of global educational alliance, promoted by Pope Francis. Matevž Vidmar writes about the spiritual and theological aspects of this educational alliance.
In *Our Interview*, Tatjana Fink talked to dr. Maja Ebert Moltara, the driving force of the palliative care in Slovenia. The conversation offers the reader an insight into some areas that most of us know too little about.
In the *Teachers* section, Dragica Motik acquaints us with the life and work of Jurij Japelj, a priest and a linguist. We publish Irma Veljić's speech at the passing of Boža Prestor, a dedicated teacher. In it, the author expresses her gratitude for her friend's life and work. In the continuation, we present the last of the three parts of Branko Koderman's article on Slovenian school, which has been robbed of patriotism.
In the section *Educational Plan*, Nina Benčina writes about the Gypsies in the educational system and their unequal opportunities for schooling. Kim Obaha deliberates on understanding and fostering self-confidence in children as well as adults. Tone Kores deals with addiction, relationships and self-regulation and concludes the article with the thought that despite the problems, addiction can be surmounted.
In the *Parents* section, Lucija Ademoski compares books with screen media and presents the difference between them. Nika Cuderman acquaints the readers with the role of parents in the early treatment of children with special needs.
In *Fields of Education*, dr. Milček Komelj presents the work of the painter Jožef Muhovič: an illustration from the book by Milan Dekleva and Jožef Muhovič »And Everyone is Enchanted with the Moonlight (Around the Poem), which adorns the cover of the magazine. In the article, he describes the pairing of a painting and a poem on the mission of announcing beauty. Nives Ličen writes about an age-friendly university, which conducts various types of studies intended for the elderly population.
In the *Spiritual Challenge* section Slavko Rebec presents the article titled »Always the same. Indeed?« and confronts us with the fact of constant, unnoticeable changes.
In the *Experience* section, Breda Urankar focuses on the FLL (First Lego Language) project and presents the benefits of project work. Suzana Ravnikar Bele writes about martial arts, which can be an incentive to better values.
In the *Reading Tip* section, we present some good books on education, which will help parents as well as teachers, and two books on important people from the Slovene history.

Written by: Tatjana Fajdiga
Translated by: Tanja Volk

Priimek in ime	Naslov članka	Rubrika	Št.	Stran
	Pozitivno v obdobju epidemije – dijaki	V žarišču: Kriza – kje najdemo moč in upanje	89	7
	Pozitivno v obdobju epidemije – petošolci	V žarišču: Kriza – kje najdemo moč in upanje	89	14
	Pozitivno v obdobju epidemije – študenti	V žarišču: Kriza – kje najdemo moč in upanje	89	20
Ademoski Lucija	Knjige in zaslonski mediji	Starši	92	35-36
Ašič Erika	Najbolj me impresionira človek; pogovor z dr. Sebastjanom Kristovičem	Naš pogovor	89	25-29
Bašič Jančar Lidija	Kako rasteta ljubezen in sočutje	Starši	89	35-36
Benčina Nina	Romi v izobraževalnem sistemu	Vzgojni načrt	92	29-30
Blatnik Rok	Zadrege pri izražanju čustev	V žarišču: Izražanje čustev	91	12-13
Blatnik Rosana	Govor na sinovi poroki	V žarišču: Izražanje čustev	91	14
Bogataj Jože	Mreža Unescu pridruženih šol	V žarišču: Globalni pogled	92	6-8
Boh Petra	Demenca	Starši	90	37-38
Bruzzone Danielle	Biti vzgojitelj – nov zagon	Biti vzgojitelj	89	33-34
Ceglar Inez	Število π	Izkušnje	91	44-45
Cer Tamara	Razvoj čustev	Starši	90	33-34
Cizerle Mateja	Ohranimo gibanje	V žarišču: Kriza – kje najdemo moč in upanje	89	16-17
Cuderman Nika	Empatija v predšolskem obdobju	Področja vzgoje	89	41-42
Cuderman Nika	Stigmatizacija – ovira za inkluzijo	Področja vzgoje	91	39-40
Cuderman Nika	Vloga staršev pri zgodnji obravnavi otrok s posebnimi potrebami	Starši	92	37-38
Deutsch Sodnik Ana	Dodatna strokovna pomoč na daljavo	V žarišču: Kriza – kje najdemo moč in upanje	89	15-16
Fink Tatjana	Skrb za človeka kot celoto; pogovor z dr. Majo Ebert Moltara	Naš pogovor	92	20-22
Flogie Andrej	Šolanje na daljavo	V žarišču: Razmislek o šolanju na daljavo	90	5-7
Foresi Pasquale	Iz življenja razumemo	Biti vzgojitelj	91	25-26
Globokar Roman	Integriteta pri raziskovanju v času koronavirusa	V žarišču: Razmislek o šolanju na daljavo	90	8-10
Godina Tina	Angleščina od otroštva do mladostništva	Izkušnje	91	46-47
Golc Lidija	Slovó in slôvo	Starši	91	35-36
Hameršak Klemen	Pedagoška praksa v Celovcu	Izkušnje	90	49-50
Hočevar Brigita	Poslanstvo vzgojitelja v času epidemije	V žarišču: Razmislek o šolanju na daljavo	90	13-14
Horvat Marija	Učenje za svetovno življenje	V žarišču: Globalni pogled	92	8-10
Jakob Tilka	Spoznavanje dediščine kraja	Izkušnje	90	47-48
Jakovljević Tatjana	Kam gre naše izobraževanje?	Starši	89	38
Jakovljević Tatjana	Vpliv zaslonov na otroke	Starši	91	32-33
Jarh Vesna	Vzgoja v vrtcu	Vzgojni načrt	90	28-30
Jeriček Klanšček Helena, Levičnik Gorazd	Skrb za zdravje otrok in mladostnikov	V žarišču: Kriza – kje najdemo moč in upanje	89	12-13
Koderman Branko	Domoljubje je duša in srce naroda	Biti vzgojitelj	90	26-27
Koderman Branko	Kultura – inkulturacija - domoljubje	Biti vzgojitelj	91	23-24
Koderman Branko	Domoljubja oropana šola v Sloveniji	Biti vzgojitelj	92	27-28
Kolenko Marijana	Za celosten razvoj mladih je potrebno veliko srce	V žarišču: Globalni pogled	92	11-12
Komelj Milček	Zaupanje v Božjo milost	Področja vzgoje	89	43-44
Komelj Milček	V lebdečo razpršenost urejen kozmos	Področja vzgoje	90	39-40
Komelj Milček	Slikarjevo ognjeno plamtenje čustev	Področja vzgoje	91	37-38
Komelj Milček	Slika in pesem na poteh oznanjanja lepote	Področja vzgoje	92	39-40
Kores Tone	Zasvojenost, odnosi in samoregulacija	Vzgojni načrt	92	33-34
Kraner David	Čustvena inteligenca in digitalna kultura	V žarišču: Izražanje čustev	91	17-19
Kranjec Klopčič Karmen	Kartice veselja	Starši	89	39-41
Kranjec Klopčič Karmen	Od čačke do lepopisa	Starši	90	34-36
Krejči Hrastar Marjeta	Prisluhnimo svojemu telesu	V žarišču: Kriza – kje najdemo moč in upanje	89	10-11
Kremžar Marko	Slovenija v svetu	Biti vzgojitelj	91	27
Krulc Petra	Pouk na daljavo v srednji šoli	V žarišču: Kriza – kje najdemo moč in upanje	89	21-22
Krulc Petra	Vzgoja srednješolcev za kulturne državljane	Vzgojni načrt	91	30-31

Priimek in ime	Naslov članka	Rubrika	Št.	Stran
Ličen Nives	Starosti prijazna univerza	Področja vzgoje	92	41-42
Majer Marija	Moja dežela je naša država	Vzgojni načrt	91	28-29
Meden Anton	Avtoriteta učitelja v očeh starša (drugi del)	Starši	89	36-37
Meden Anton	Avtoriteta učitelja v očeh starša (tretji del)	Starši	90	31-32
Meden Anton	Pouk na daljavo in starši	V žarišču: Razmislek o šolanju na daljavo	90	17-18
Merzel Majda	Svetovno vzgojno zavezništvo	V žarišču: Globalni pogled	92	15-17
Miklič Neža	Pazi, kaj si želiš . . .	V žarišču: Razmislek o šolanju na daljavo	90	19-20
Motik Dragica	Jurij Japelj (1744–1807)	Biti vzgojitelj	92	23-25
Novak Liza	Kam gre čas	Področja vzgoje	90	40
Obaha Kim	Razumevanje in vzpodbujanje samozavesti	Vzgojni načrt	92	31-32
Orgolič Samantha	Študentsko delo	Področja vzgoje	90	43-44
Pahor Sara, Nana Hočevar	Ali smo res 'rekorderji' v izobraževanju na daljavo?	V žarišču: Razmislek o šolanju na daljavo	90	15-16
Pelc Julija	Kriza	V žarišču: Kriza – kje najdemo moč in upanje	89	5-7
Perko Andrej	Rokova zgodba v očeh terapevta	V žarišču: Izražanje čustev	91	14-15
Pipan Damijana	Camino Ignaciano	Duhovni izziv	90	45-46
Pirman Suzana	Bralne minutke v knjižnem kotičku	Izkušnje	89	48-49
Piry Ivo Branimir	Jurij Vega (1754–1802)	Biti vzgojitelj	89	30-32
Piry Ivo Branimir	Anton Tomaž Linhart (1756–1795)	Biti vzgojitelj	90	24-25
Pišljar Mehle Mateja	Jezik gluhih	V žarišču: Izražanje čustev	91	16-17
Prijatelj Alenka	Govor ob slovesu dr. Marka Kremžarja	Biti vzgojitelj	91	27
Purger Matej	Od informacije do interpretacije	V žarišču: Razmislek o šolanju na daljavo	90	11-12
Ramovš Klara	Govorica čustev	V žarišču: Izražanje čustev	91	7-9
Ravnikar Bele Suzana	Z borilno veščino do boljših vrednot	Izkušnje	92	45-46
Rebec Slavko	Tudi na daljavo blizu – v srcu	Duhovni izziv	89	47
Rebec Slavko	Poseben kolega	Duhovni izziv	91	43
Rebec Slavko	Vedno isto. Res isto?	Duhovni izziv	92	43
Režek Rihard	Vzgojiteljem ni vseeno za dijake	V žarišču: Kriza – kje najdemo moč in upanje	89	23-24
Rogelj Primož	Strahu	V žarišču: Izražanje čustev	91	10
Rogelj Primož	Sreča	Vzgojni načrt	92	34
Ruparčič Miha	Temelji otrokove notranje moči	V žarišču: Kriza – kje najdemo moč in upanje	89	8-9
Smuk Simona	Izražanje čustev v znakovnem jeziku	V žarišču: Izražanje čustev	91	10-11
Šavko Majda	Razvijanje čustvene inteligence	V žarišču: Izražanje čustev	91	5-7
Šinkovec Silvo	Hiša na skali	Uvodnik	89	3
Šinkovec Silvo	Po poti znanja in srca; pogovor z dr. Simono Kustec	Naš pogovor	90	21-23
Šinkovec Silvo	Poštenost	Uvodnik	90	3
Šinkovec Silvo	Ogroženost	Uvodnik	91	3
Šinkovec Silvo	Športnik in duhovnik; pogovor s p. mag. Miranom Žvanutom	Naš pogovor	91	20-22
Šinkovec Silvo	Univerzalni pogled	V žarišču: Globalni pogled	92	5
Šinkovec Silvo	Zdrav duh	Uvodnik	92	3
Šteh Dragica	Mama od blizu – učiteljica na daljavo	V žarišču: Kriza – kje najdemo moč in upanje	89	18-19
Tomšič - Iskra Nevenka	Obravnava Kosmačevih del v srednji strokovni šoli	Izkušnje	89	50-51
Urankar Breda	Projekt FLL	Izkušnje	92	44
Veljić Irma	V spomin Boži Prestor (1943–2021)	Biti vzgojitelj	92	25-26
Vidmar Matevž	Vzgojno zavezništvo	V žarišču: Globalni pogled	92	17-19
Vogrič Karin	Javni vrtci in vrtci montessori	Področja vzgoje	91	41-42
Vogrinec Stanka	Branje in bralni nahrbtnik	Starši	91	33-34
Weilguny Marko	Vzgoja je dejanje upanja	V žarišču: Globalni pogled	92	13-14
Žnidar Petra	Motnja senzorne integracije pri otrocih	Področja vzgoje	89	45-46
Žnidar Petra	Življenje slepih in slabovidnih otrok	Področja vzgoje	90	41-42

T-2, morda najbolj prijazen operater

V jesensko akcijo smo v družbi T-2 vstopili s sloganom Morda najbolj prijazen operater. Slogana nismo izbrali kar tako, saj svojo prijaznost dnevno potrjujemo v odnosu do vas, svojih naročnikov.

Z vami vedno, ko nas potrebujete

Prijazna beseda, strokovnost in zaupanje so glavna vodila našega podjetja, kar se odraža tudi takrat, ko gre za reševanje morebitnih tehničnih težav. Za svoje naročnike skrbimo z najsodobnejšimi tehnološkimi rešitvami ter z izkušenim, strokovno podkovanim in ustrežljivim osebjem. Uporabniki naših storitev so zato že sedmo leto zapored T-2 prepoznali kot operaterja z vrhunsko uporabniško podporo in kakovostno ponudbo telekomunikacij.

Na več kot 50 % klicev odgovorimo prej kot v 30 sekundah

Kadar potrebujete pomoč ali nasvet pri uporabi T-2 storitev, se lahko vedno zanesete na naš kontaktni center. Dosegljiv je na telefonski številki 064 064 064, in to 7 dni v tednu, 24 ur na dan. Odzivnost, prijaznost in strokovnost so ključne odlike naših svetovalcev.

Odgovor na elektronsko pošto prej kot v osmih urah

Za bolj kompleksna vprašanja nam lahko pišete na info@t-2.net ali na strani www.t-2.net uporabite spletni klepet in v živo klepetate z enim od svetovalcev. Če izberete možnost ePoslovanja, lahko spremembe naročniškega razmerja urejate še enostavneje, ob tem pa prejemate vso dokumentacijo neposredno na izbran elektronski naslov.

Več kot ¾ vseh tehničnih težav rešimo že med klicem, brez posegov na terenu

Ekipa več kot 100 svetovalcev v našem kontaktnem centru z veseljem prisluhne vašim vprašanjem in vam v primeru težav priskoči na pomoč. Ob morebitni večji napaki ali za menjavo opreme je v pripravljenosti več kot 80 terenskih tehnikov, ki dnevno prihajajo v vaše domove.

Naša zaveza uporabnikom je, da bomo še naprej zagotavljali hitre, varne in zanesljive telekomunikacijske storitve, ob tem pa tudi v prihodnje izpopolnjevali našo uporabniško podporo. Zadovoljni naročniki so nas zato že sedmič zapored prepoznali kot zaupanja vrednega partnerja, tako za storitve v objemu svojega doma kot tudi za poslovne rešitve.

T-2 d.o.o., Verovškova 64A, 1000 Ljubljana ® R I H

Morda najbolj prijazen operater

Povprečen čas čakanja na klicu je manj kot minuta.

064 064 064

T2

Jožef Muhovič: In vsi so očarani z mesečino (okrog pesmi), 2020
olje, lak in pršilec na papirju, 330 x 236 cm
zasebna last
Foto: Miran Kambič